

DE DROEVIGSTE STAAT VAN EEN CHRISTEN

Bestaande in de dodigheid of ongevoeligheid zijns harten omtrent geestelijke dingen

En troost en raad daartegen

door

Guiljelmus Saldenus

Dienaar van Jezus Christus in de gemeente te Enkhuizen
Vooraan is gevoegd een troostelijke aanspraak aan de zelfde Gemeente

Te Enkhuizen

Door Jacob Brouwer, boekverkoper op de Zuiderhoge Havendijk.
Anno 1661.

STICHTING GIHONBRON
MIDDELBURG
2006

INHOUD

Levensschets van W. Saldenus
 Approbatie
 Opdracht
 Aanspraak aan de gemeente te Enkhuizen

Hoofdstuk I. **Wat is dodigheid?**

1. Oorzaken tot klagen
2. Inhoud van het boek
3. Dodigheid
4. Wat niet met dodigheid bedoeld wordt
5. Het wezen van dodigheid
6. Kenmerken van dodigheid
7. Zaken die met dodigheid gepaard gaan

Hoofdstuk II. **Oorzaken van dodigheid**

1. Uitwendige oorzaken van dodigheid
 - (1) Hoe de Heere dodigheid niet verwekt
 - (2) Hoe de Heere dodigheid verwekt
 - (3) Andere uitwendige oorzaken van dodigheid
2. Inwendige oorzaken van dodigheid

Hoofdstuk III. **Gewetensvragen omtrent dodigheid**

1. Dodigheid in een wedergeborene
2. Oorzaken
3. Is dodigheid altijd zonde?
4. Het onderscheid tussen dodigheid en zorgeloosheid
5. Het onderscheid tussen algemene dodigheid en heilige en geestelijke gerustheid

Hoofdstuk IV. **Troost bij dodigheid**

1. Klachten over dodigheid
2. Troostgronden aanwijzen
3. Vruchten van dodigheid

Hoofdstuk V. **Tegenwerpingen weerlegd**

1. Wedergeborenen kunnen in het algemeen niet dodig zijn
2. Wedergeborenen kunnen niet dodig zijn over specifieke zaken
3. Dodigheid over zonden

Hoofdstuk VI. **Dodigheid over de troost van Gods genade**

- I. Dodigheid over de smaak in heilige werkzaamheden
- III. Ongevoeligheid over geestelijke smaak
- III. Ongevoeligheid over Gods oordelen

Hoofdstuk VII **Geneeswijzen**

- I. Geneeswijzen tegen algemene dodigheid
- II. Geneeswijzen tegen dodigheid over bijzondere zaken.

Levensschets van Guilielmus Saldenus

Willem Salden, zoals hij van huis uit heette, werd in 1627 te Utrecht geboren. Over zijn jeugd is weinig bekend. Vanaf 1643 af studeert hij te Utrecht theologie onder de professoren Voetius en Hoornbeeck.

In 1649 aanvaardt hij zijn ambt als predikant in het Gelderse Renswoude; daarna, in 1652, vertrekt hij naar het kleine Kockengen, dat toch zo'n mooie, oude kerk heeft. Weer drie jaar later leidt zijn weg naar Enkhuizen (1655), in 1664 naar Delft, tenslotte in 1677 zijn eindbestemming in 's-Gravenhage.

Als wij zijn levensfasen overzien, en daarnaast ter vergelijking zijn geschriften leggen, blijkt zijn bijna tienjarig verblijf in Enkhuizen al heel vruchtbaar, hoewel het nog overtroffen wordt door zijn Delftse periode. Hoe heeft hij in beide steden gepreekt en zijn pastoraat uitgeoefend, maar niet minder hard gestudeerd en boeken samengesteld. Welk een kennis der Heilige Schrift, maar tevens: welk een diep inzicht blijkt hij te bezitten in de hoogten en diepten van het geestelijke leven! Zijn persoon siert de beweging der Nadere Reformatie bijzonder, én door zijn praktikale leer én door zijn voorbeeldige leven.

Het vervult ons met bewondering wanneer hij als dertigjarige man zijn praktikale Godgeleerdheid uitgeeft, getiteld: *De Wech des levens*, dat zeker 10 drukken beleefde. De opdracht van dit werkje geldt zijn 'seer waerde Huysvrouw', Elisabeth Bosch geheten, en twee van zijn schoonzusters. Eén van Saldenus' zwagers heette Willem Modé, 'der medicijnen Doctor tot Utrecht'.

Die opdracht begint met een lofzang op de (christelijke) liefde! Saldenus toont zich een ootmoedig man als hij openlijk belijdt ook zelf in dezen 'deerlijck te kort' te schieten. Dit boekje blijkt als 'Nieuw-Jaersgifte' voor zijn familieleden bestemd te zijn.

'Doet' er u profijt mede', zo besluit hij zijn opdracht op 1 januari 1662. Hieruit blijkt ook, dat hij de 3e druk in 1662, het boekje dat al in 1657 voor het eerst verscheen, een nieuwe 'opdracht' meegegeven heeft. Zoiets deed hij wel eens meer, zoals in zijn *Leven uit de dood*; vgl. de editie 1977, pag. 3.

In dit boek handelt hij over de natuur en eigenschappen van de ware kracht der Godzaligheid. Hij noemt het zelf 'een korte en eenvoudige onderwijzing'.

Toch ligt aan dit werkje een gedegen studie ten grondslag. Behalve de Bijbel, en de klassieken, citeert hij ook gaarne diverse kerkvaders, Puriteinen en tijdgenoten - als Oomius, Amesius en W. Teellinck. Behalve Thomas à Kempis, citeert hij ook vaak Bernard van Clairveaux, die zulke schone preken over het Hooglied hield, bijzonder vaak aanhaalt (resp. 9, en 17 maal). Van de Engelsen zijn Preston, Rogers, Downname, Bowles en Perkins favoriet.

In dit werkje, zo schrijft hij aan de lezers, vindt men 'het pit en merg' van het op zondag verhandelde op de kansel. Saldenus preekte recht 'ontdekkend' en separérend. Daarom had hij 'de eigene spreukjes en loopjes der Hypocrieten (is: geveinsden) gebruikt', omdat zij 'de tale Kanaäns' vaak niet verstonden. Zó zouden ze beter

'geraakt en overtuigd' worden. Helaas werd Saldenus' prediking niet door iedereen recht verstaan en gewaardeerd. Men 'verdraaide' zelfs zijn woorden wel eens. 'Heel het land door liep het gerucht', dat hij zich met niets anders bezig hield dan met het 'prediken van de wet en verdoemenis'. Hij zou ook al tegen de kerkelijke feestdagen bezwaar maken; ja, hij zou zelfs op Pasen over Christus' geboorte plegen te spreken ...!

Saldenus staat sterk in 't geloof. Hij dankt 'de Goede God', Die 'al overlang mijn hart als een koperen muur' tegen al die hoon en smaad gesterkt heeft. Hij beveelt traktaten over zijn onderwerp aan, van Daniël en Jeremy Dyke, en van Thomas Taylor, Perkins, Robert Bolton, en Th. à Brakel's 'Geestelijke Leven', 'doch inzonderheid Thomas à Kempis over de Navolging van Christus', vanwege diens 'eenvoudige geestelijkheid', 'met welke alle ik graag wil bekennen, dat dit mijn geringe werkje in 't minst niet te vergelijken is'.

Uit de afscheidspreek van Saldenus op 19 maart 1664, met als tekst Ef. 6, 23, wenst hij de vromen en bekommerden in Enkhuizen de 'vrede Gods' toe, waarschuwt hij geveinsden voor een 'ingebeelde' vrede met God; en dan (op p. 122) waarschuwt hij: 'Sta daerom niet stil / mijn waerde zielen-/ gelooft eer ghy liet / en verwacht het sien / ghevoelen / smaecken-/ niet voor, maar nadat ghy ghelooft sult hebben.

Saldenus' pen bleef intussen vloeien. In 1661 verscheen zijn *De Droevigste staat eens Christens*, en in 1662 *De Christen vallende en opstaande*. Het zijn a.h.w. tweelingen. In 1662 werden ze ook al tegelijk uitgegeven bij Jacobus van Doeyenborch, boekverkoper te Utrecht. De twee deeltjes samen kregen deze titel mee: *De weg des troostes, geopend voor alle boetvaardige christenen;*¹ onder de titelen van: *De Droevigste staat eens Christens én: Een Christen vallende en opstaande*, enz.

Het tweede boekje droeg hij op aan Hermanius Witsius, in 1662 nog predikant te Wormer, met wie hij 'zonder overdrijving' zo'n goede 'omgang' had in geestelijk opzicht, als maar zelden voorkomt tussen broeders uit één gezin in natuurlijk opzicht. Hij verwijst daarbij naar Psalm 133: 1.

Saldenus noemt het 2e boekje zelf: een *'Tweede Deel van mijne Droevigste staat eens Christens'*. Hij wijst er de lezers op, dat wij 'geestelijke ogen' moeten hebben om de geestelijke dingen recht te verstaan.

Hij gaf ook een voortreffelijk 'stervensboekje' uit (w.s. in 1665): *Het leven uit de dood*. Het is door in nieuwe spelling uitgegeven te Dordrecht 1977, met achterin een overzicht van Saldenus' geschriften (pag. 169 vv.). Het boekje werd herschreven door ds. J. van der Haar.

Volgens Dr. J. Hartog (p. 84) schreef Saldenus anoniem in het Latijn 'de kleinste Homiletiek, die ik ken' (1655).

Voor de jeugd schreef Saldenus in 1668 Christelijke Kinderschool, om 'de jonge jeugd in de eerste beginselen en van de waarheid en van ... ware betrachtning der godzaligheid te onderwijzen'.

Ds. Saldenus genoot zoveel aanzien in zijn dagen, en gaf zoveel blijken van ware Godzaligheid en Godgeleerdheid - met nadruk op 'geleerdheid' - en dan denk ik inzonderheid aan zijn bundel Latijnse opstellen uit 1669 *Otia theologica*), dat hem in december 1682 een eredoctoraat aan de Utrechtse hogeschool ten deel viel: 'doctor

^{1 1} Dit boek is betrouwbaar, in goed leesbare stijl en spelling opnieuw verschenen bij boekhandel De Roo te Zwijndrecht.

honoris causa'; iets zeldzaams!
Saldenus bezat de gave om te dichten.

Tot zijn vrienden behoorden, behalve H. Witsius, mannen als J. van Lodenstein, Johannes Vollenhove, Jac. Borstius, L. Homma en J. Roldanus. Hij hield de lijkpredikatie op Ds. Johannes Goedhals, te Utrecht op 24 december 1673 overleden.

Tijdens zijn verblijf te Delft schreef hij zijn meeste werken, zoals *Geestelijk Avondmaal*, en *Bericht van de Roeping* (1664), *Pauli Nedrigheyt* (1665) en *De overtuigde Dina* (1667), een protest tegen het toneel.

Na zijn dood verschenen nog *Vaste Hope* over Job 13: 15 (1694) en een bundel preken *Geestelijken Hooningraat* (1695).

Uitgegeven volgens de 55^e artikel van de Kerkenorde

APPROBATIE

Wij onder geschreven professoren der Heilige Theologie in de Academie te Utrecht, hebben dit tractaat van de dodigheid, te samen gesteld door Quiljelmus Saldenum, getrouw dienaar des heiligen evangelies te Enkhuizen, des verzocht zijnde, overlezen; en hebben hetzelve bevonden niet alleen te zijn conform de analogie des geloofs, en de gemene leer der heilzame waarheid bij onze kerk naar het woord des Heeren aangenomen; maar ook zeer geleerd en grondig uit de Heilige Schriftuur en volgens de gestaltenis van een herboren consciëntie, doorwrocht, en diens volgens zeer bekwaam en dienstig, om tot goede onderrichting, vertroosting, en besturing van vele zielen door de druk gemeen gemaakt te mogen worden.

Actum Utrecht, dezen 23e Maart 1661.

Gisbertus Voetsius

Andreas Essenius

Matthias Nethenus

TOE-EIGENING

Aan de doorluchtige, hoog geboren vorstin en vrouw,
 Vrouwe ELEONORA Maurice,
 geboren prinses van Poortugaal, etc,
 gemalin van den doorluchtige hoog geboren vorst en heere,
 de heer prins GEORG FREDRICH,
 vorst van Nassau, graaf van Catzenellebogen, Vianen en Dietz, heer te Bilsteyn,
 ridder van de orde van de Olifant van zijn koninklijke Majesteit van Denemarken,
 kolonel over een regime te paard,
 gouverneur der stad en onderhorige forten van Bergen op Zoom; etc.

Mevrouw,

Het is zeker dat God onder alle staten van mensen de Zijnen, óf heeft, óf immers hebben kan. Het onedele der wereld heeft Hij wel uitverkoren, (zodat uit die slag van mensen het grootste getal zijner hemelingen bestaat, 1 Korinthe 1: 26,) maar evenwel zo, dat hij de Zijnen nog behouden kan, ja dikwijls behoudt onder de edelen. Invoege het voor geen onfeilbare Godsspraak, maar alleen voor een heidens zeggen te houden is, hetgeen de poëet Lucanus eens zeide: *Virtus & summa potestas non coëunt*. Dat is, *de deugd en aanzienlijkheid van staat kunnen geen onderlinge metgezellen wezen*. Het is wel waar dat de grootste personen dikwijls ook de grootste mensen en de kleinste christenen zijn, en in die zin misschien niet zonder reden en waarheid gezegd wordt, *dat de grote en aanzienlijk in deze wereld als wildbraad zijn in den hemel*. Perpaudis enim contigit felices esse & sapere; Seneca. Omdat het aan weinigen gegeven is, tegelijk én gelukkig én wijs te wezen. Nochtans kan of mag zulks op allen die van een uitstekende extractie zijn geenszins gepast worden, zonder sommigen onder hen van die ere naam der Godzaligheid daarmee haar God en de ganse gelovige wereld verwaardigd heeft, schandelijk en geweldig te beroven. Maar gelijk de luister van iemands geslacht hem gans geen voorrecht geeft tot enig geestelijke genade, alzo kan ze hem daartoe ook in minste niet nadelig zijn, ten ware men Salomo, Hiskia, Jozua, Asa, Josafat, Theodosius de Grote, Constantinus, Eduard de Zesde en andere hemelse lichten in de hoofse duisternis, uit de rol van de ware Godzaligen begeerde uit te monsteren. En waarlijk uw Vorst. Gen.² zou zich zulks ook met reden mogen aantrekken; van dewelke ik en allen die haar recht kennen, op de beste gronden die men van eens anders geestelijke welstand hebben kan, moeten geloven dat ze door een doorluchtige natuurlijke geboorte geenszins is verstoken van een hemels en bovennatuurlijke wedergeboorte. De gunstige gelegenheid die ik gehad heb om over het punt van Godzaligheid met uw Vorst. Gen. te spreken, heeft mij daarvan zulke krachtige indruk gegeven, dat ik mij daar over dikwijls bij mijzelf, met dankbaarheid tot God, heb moeten verheugen. En waarlijk, wat christenen zou zich niet ten hoogste verheugen? Ziende in een persoon van zulke aanzienlijke conditie, als uw Vorst. Gen. is, zulke ootmoedige beweging tot de innigste Godvruchtigheid, zulke stichtelijke voortgang van godsdienstigheid, zo buiten, als in haar familie; ja zulke prinselijke

² = Vorstelijke Genade

Courage gezien, om daarin niet alleen te continueren, maar ook door alle mogelijke middelen toe te nemen en gevorderd te mogen worden.

Mij aangaande, ik heb uit te die allen ogenschijnlijk kunnen bespeuren, dat uw Vorst. Gen. gewisselijk geen begeerlijker Edeldom kent als (gelijk die vermaarde kanselier van Parijs Gerson eens zei), met naam en daad een christen te mogen wezen, en onder de Groten nergens anders grotere in zijn, als in de Godzaligheid. Gelijk ik daarvan nog vele andere bewijzen zou kunnen bijbrengen, ten ware ik door uwe vorstelijke Gen.des. nederigheid (die haar meer vermaak doet hebben in iets lofwaardigs te doen, als in de lof zelf) en mijn eigen vlijhatend gemoed terug gehouden werd.

Heb alleen tot een teken van de achting die ik daarom van uw vorst. Gen. schuldig ben te hebben, niet kunnen nalaten dit geringe traktaatje met haar doorluchtige naam te versieren. Het behelst een materie die ik vertrouw, dat uw vorst. Gen. niet onaangenaam en misschien ook niet ondienstig zou zijn. Want alhoewel verheven personen van de uiterlijke zwarigheden dikwijls wel wat meer schœutvrij schijnen te zijn, als anderen; zo zijn ze nochtans voor zoveel zij christenen zijn, de geestelijke niet minder, ja indien ze op een bijzondere wijze vroom zijn, veeltijds meer als anderen onderworpen. Omdat ze doorgaans met meer tentatiën en verlokkingen van de wereld te worstelen en te strijden hebben. Misschien zal dan in deze bladeren ook iets zijn dat uw vorst. Gen. óf onderricht óf troost zou kunnen toebrengen.

Weshalve op het aller eerbiedigst verzoek, dat het toch ten goede mag opgenomen worden, dat ik mij, op zo kleine kennis, en nog vele kleinere verdiensten verstout heb, om met zulk een nietig werkje voor uw Vorst. Gen. te komen. De liefde die uw Vorst. Gen. alle vromen toedraagt; en de zucht die ze heeft tot alles daar ze meer *aliquid Christi* (gelijk Bucerus placht te zeggen), dat is, *iets van Christus in ziet*, hebben mij daar toe gemoedigd. De stof die daarin behelst is, verdient het ook en mijn geringe verhandeling heeft het van node. Verlatende mij dan in dezen op uw Vorst. Gen.des, Christelijke en prinselijke vastigheid, zo zal ik den oppersten Prins van Hemel en van aarde van harte bidden, om de genadige uitstorting van allerlei zegeningen, zo over uw Vorst. Gen. des. Persoon, als ook over mijnheer den Prins, uw Vorst. Gen.ds. doorluchtige Egade, en ondertussen blijven, gelijk ik schuldig ben;

mevrouw, uw Vorst. Gen.des.
Ootmoedige Dienaar in Christus.

QUILJELMUS SALDENUS

Enkhuizen, de 22 / 12 April 1661.

AAN DE GEMEENTE TE ENKHUIZEN

Aanspraak aan christelijke gemeente te Enkhuizen.

Zeer geliefde broeders en zusters in de Heere.

Onder al de delen van de preekdienst is geen van de minste de voorstelling van liefelijke vertroosting aan de bedrukte en belaste zondaren. Het gebod daarvan is duidelijk in Jesaja 40 vers 1: Troost, troost Mijn volk, zal ulieder God zeggen; spreekt naar het hart van Jeruzalem en roept haar toe, dat haar strijd vervuld is; dat haar ongerechtigheid verzoend is; dat zij van de hand des Heeren dubbel ontvangen heeft voor al haar zonden. Dit vereist ook bijzondere zacht- en zoetigheid van het Nieuwe Testament, hetwelk ook daarom *de aangename tijd, de dag der zaligheid, tijd van het welbehagen* op een bijzondere wijze genoemd wordt, 2 Korinthe 6 vers 2. Om welke reden het dan ook onlijdelijk en voor een punt van de grootste ontrouw van de wereld te wreken zou zijn, indien zich iemand van deze nodige plicht hardnekkig zou willen onttrekken en zich in het gedurig aandringen van de Wet, - die echter ook geenszins ongepreekt moet blijven, - zodanig vergeten, dat hij daarmee het troostpreken óf in het geheel, óf ten dele verzuimen zou. Ja, meen het een van de snoodste soorten van sacrilegie en kerkroof te zijn, Gods kinderen in dezen dele, hun eigen portie niet naar behoren te willen toedienen. Hij is zowel vervloekt die niet zegent die God gezegend heeft, als zegent, die God gevloekt heeft.

Hoe ondertussen, *wie*, *wanneer*, en hoelang getroost behoort te worden, is een zaak van dieper consideratie; en in welke een ieder dienaar naar zijn eigen zachter of harder humeur, óf naar meer gunst en 't liever horen van de mensen te werk mag gaan; maar zich alleen naar het voorschrift van God heeft de regelen. En zonder om te zien naar het wanoordeel van deze verkeerde wereld, in Gods vreze zijn consciëntie te kwijten. Om dan te tonen, dat ik ook in dezen dele mijn dienst heb trachten te vervullen, zo heb ik mij geenszins alleen bij het Wetprediken gehouden; maar nadat de gestalte uwer harten toeliet en vereiste mij ook tot de verklaring van al de volgende gewichtige en zeer troostlijke materie ingelaten ...

In het vervolg van de Aanspraak volgen onder andere 22 adviezen aan de gemeente, die echter deels in het boek óók voorkomen. Vandaar dat ze hier worden weggelaten.

... Voor de rest, mijn zeer gewenste broeders en zusters, is mijn ernstige gebed voor u allen tot de Heere, Jesaja 66 vers 10 tot 14. En gij door deze kommerlijke strijd baan van de wereld in veel geloof en moed mag doorworstelen, de Heere Jezus in veel heiligheid verheerlijken, en ten laatste tot Zijn onbegrijpelijke heerlijkheid mag opgenomen worden.

Met welke wens eindigende, zal ik verblijven,
uw aller zeer genegen en bereidwillige zielzorger en dienaar tot zaligheid,

Quiljelmus Saldenus.

De droevigste staat van een christen, bestaande in de dodigheid en ongevoeligheid zijns harten omtrent geestelijke dingen

Hoofdstuk I.

1. Wat is dodigheid?

Hoewel de ware Godzaligen de meest gelukkige mensen op aarde zijn, hebben zij toch dikwijls redenen om bitter te klagen. “Ik ellendig mens,” zo roept de apostel Paulus, “wie zal mij verlossen uit het lichaam dezès doods?” (Rom. 7:24). Men zou hier kunnen zeggen: “Maar Paulus! Bent u niet een uitverkoren vat? Bent u niet een apostel, in geen ding minder dan de andere apostelen? Bent u niet een mens in Christus, die, zelfs toen u nog op de wereld leefde, bent opgetrokken in de derde hemel, in het paradijs, waar u onuitsprekelijke woorden gehoord hebt, die het een mens niet geoorloofd is te spreken? (2 Kor. 12:24) Waarom zegt u dan, dat u nog zo ellendig bent?”

Toch heeft deze heilige man zijn redenen gehad, ja, vele oorzaken, om deze erbarmelijke klacht uit te storten. Dit toont hij overvloedig aan in het genoemde hoofdstuk uit de Romeinenbrief. En zoals Paulus deze oorzaken had, zo hebben alle oprechte christenen, van wie maar weinigen evenveel genade als hij hebben ontvangen, daar nog meer reden toe. Zij zijn wel overgebracht van de duisternis tot het licht, van de dood tot het leven, ja, van de hel tot de hoop en verwachting van de hemel, maar toch zijn ze nog niet geheel bevrijd van hetgeen hun soms nog jammerlijk kan bedroeven en ontstellen. Het zijn echter niet hoofdzakelijk de wederwaardigheden van dit leven het verlies van goed en bloed, van eer en aanzien bij de mensen, of iets dergelijks die hen zoveel verzuchtingen uit de ziel persen. Het zijn juist geestelijke moeilijkheden en bekommelingen, waarvan er één hen dikwijls veel zwaarder op het hart drukt, dan alle ongemakken van de wereld samen.

Er zijn voornamelijk vier zaken die hen op een bijzondere manier bezwaren.

1. Het eerste is de veelvoorkomende twijfel, een geestelijke zwakte, waarmee zij tobben en die zij voortdurend met zich meedragen. Zij willen graag standvastig zijn en zonder omzien altijd met vertrouwen hopen op Gods goedheid. Zij zijn ervan overtuigd, dat Hij machtig en getrouw is om hen te brengen tot de zaligheid. Maar ach, zo dikwijls wanneer zij standvastig trachten te blijven, dringt aan de andere kant de satan sterk op hen aan, om hen van die weg af te helpen. Dit doet hen dikwijls de verdrietige klacht van Heman uitroepen: “Heere, ik draag Uw vervaarnissen, ik ben twijfelmoedig” (Psalm 88:16).
2. Het tweede is de geweldige kracht van de zonde, die de gelovigen zo nu en dan in zichzelf gewaarworden. Niet dat deze een algehele heerschappij over hen heeft, want daarvan zijn zij verlost. Dikwijls oefent de zonde echter een sterke tirannie op hen uit, niet alleen door hen te kwellen, maar ook door hen ondersteboven te werpen, ja, zelfs als prooi weg te voeren en gevangen te nemen. Dit was het wat Paulus zo jammerlijk terneer drukte, dat hij al had hij nog zoveel genade moest bekennen, dat er nog een andere wet in zijn leden was, die streed tegen de wet van zijn gemoed, en hem gevangennam onder de wet der zonde, die in zijn leden was

- (Rom. 7:23).
3. Het derde is een jammerlijke machteloosheid en onbekwaamheid om zich boven hun belemmeringen uit te worstelen en op die manier God naar behoren te dienen. Dit ontlokt hen de uitspraak: “Wij kunnen niet, wij kunnen niet!” Het willen is wel bij hen, maar het volbrengen lukt hen niet. Zij hebben dikwijls kleine kracht, meer genegenheid dan bekwaamheid: plus affectant qaum valent. (Thomas a Kempis; De Imitatione Christi; lib.3, cap. 5, pag. 198) Heman riep het al uit: “Ik ben gerekend met degenen, die in den kuil nederdalen; ik ben geworden als een man, die krachteloos is” (Psalm 88:5). En Thomas zei: “Heere, wij weten niet waar Gij heengaat, en hoe kunnen wij den weg weten?” (Joh. 14:5)
 4. Het vierde en allermoeilijkste en zwaarste is de ellendige, nooit genoeg te beklagen dodigheid en geestelijke ongevoeligheid, waardoor Gods kinderen dikwijls levend dood zijn. Hun hart is dan als een steen en blok betreffende de zaken die zij nochtans noodzakelijk, profijtelijk, ja, hemels achten. Hieronder gaat hun ziel het meest gebukt en het doet hen met evenveel reden als de apostel uitroepen: “Wij, ellendige mensen, wie zal ons verlossen uit het lichaam dezes doods?” (Rom. 7:24)

Dit alles bij elkaar genomen, blijkt zoals al gezegd is, dat de Godzaligen, te midden van het geluk dat zij boven zovele duizenden genieten, zich toch vaak ongelukkig voelen. Wij verheugen ons daarom, dat zoveel geoefende en geleerde mensen van tijd tot tijd bezig geweest zijn om christenen met een teer gemoed tegen deze moeilijkheden naar vermogen te versterken. Echter, het schijnt dat tegen hetgeen voor de zielen naar mijn idee het zwaarste weegt, nog het minste is gedaan, namelijk tegen de laatstgenoemde dodigheid en geestelijke hardheid. Niet dat men in deze of gene stichtelijke verhandeling zo hier en daar niet wat aantreft, dat daartegen zou kunnen dienen. Integendeel. Maar voor zover wij weten, heeft tot nu toe althans in onze taal niemand doelbewust werk gemaakt van het geordend op schrift stellen van deze zaken. Dit is dan ook de reden, waarom wij de vrijmoedigheid hebben om onze gedachten over deze gewichtige en verborgen zaken de lezer mee te delen. Niet dat wij van onszelf denken, dat dit door ons duidelijker en beter gedaan kan worden dan door anderen. Alles overwegende menen wij echter, dat het beter is dat in alle noodzakelijke dingen weinig gedaan wordt door de mindere, dan niets door meerderen.

De Vader van alle vertroosting geve ons daartoe een tong der geleerden, om alle vermoeide zielen op een gepaste manier te onderwijzen en een lieflijk woord tot hun zaligheid te spreken.

In deze verhandeling komen drie hoofdzaken aan de orde:

- I. Een verklaring van de natuur en omstandigheden van de geestelijke dodigheid.
- II. Een antwoord op enkele zwaarwichtige vragen van het geweten omtrent deze dodigheid.
- III. Een aanwijzing van troost en raad tegen die dodigheid.

I. Een verklaring van de natuur en omstandigheden van de geestelijke dodigheid.

De moeilijkheid waarvan hier gesproken wordt, noemen wij *geestelijke dodigheid of dodigheid van het hart; anders gezegd: verstoktheid (Jesaja 63:17), ongevoeligheid (Ef. 4:19), verharding van het hart (Ef. 4:18)*; of in het Hebreeuws $\Upsilon\upsilon\iota\upsilon\lambda$ afkomstig

van $\eta\nu:\sigma$: kasjah; hard zijn of verhard worden; *hardigheid* (Deut. 9:27), *vetheid van het hart* (Jesaja 6:10), *soms ook blindheid of duisternis* (Jesaja 50:10).

De Godgeleerden spreken over het algemeen over vadsigheid, dorheid en doofheid van het hart, een gebrek aan vroomheid, koudheid van het hart. Augustinus, *Meditationes* 34, spreekt *van een hard, een stenen, keihard, ja een ijzeren hart*. Dit zijn allemaal benamingen die ieder voor zich de een meer, de ander minder de omstandigheden van de zaak weergeven. Omdat deze zielenkwaal onder Gods kinderen echter het meest bekend is onder de term “dodigheid” of “on gevoeligheid”, zullen wij deze aanduidingen doorgaans gebruiken.

2. Wat niet met dodigheid bedoeld wordt

Ondertussen moet bij voorbaat het volgende worden opgemerkt.

- (1) Hier wordt niet gesproken van de natuurlijke en aangeboren dodigheid en verstoktheid waarin alle mensen, en zelfs ook de beesten ontvangen en geboren worden. Ook gaat het niet over het stenen hart, waarvan de Schrift spreekt (Ezech. 36:26). De hier bedoelde dodigheid gaat veel dieper dan de natuurlijke on gevoeligheid.
- (2) Ook wordt hier niet gesproken van die soort van verkregen dodigheid en verstoktheid, die eigenlijk de naam heeft van verharding. Dit was het geval met Farao, Saul, de Farizeeën en schriftgeleerden, enzovoort. Chrysostomus noemt deze dodigheid een gemoedstoestand, waarin de mens zich dusdanig aan de zonde overgeeft, dat hij tot geen betere staat kan worden overgebracht (zie ook Ef. 4:19). Want die verstoktheid is eigenlijk geen dodigheid, maar een nare doodstaat en een totaal gebrek aan geestelijk leven.
- (3) Ook gaat het hier niet over een on gevoeligheid waardoor de ziel, die dit bij vlagen heeft, zich niet zo bewogen weet, als zij wel wenste. Want dat overkomt zo nu en dan de allerlevendigste en wakkerste zielen wel.

3. Het wezen van dodigheid

Wij hebben hier echter een dodigheid op het oog, die niet blijvend is. Het is een toestand van de ziel, waarin ze voor een zekere tijd is en blijft, zonder zich in die tussentijd anders te gevoelen. Het is geen plotseling overvallende ontsteldheid, die snel komt en snel weer overgaat, maar een aanklevende en bijblijvende kwaal, een *morbus chronicus*, een zwarigheid die lange tijd aanhoudt.

De kern van de zaak is als volgt. *Deze dodigheid of verstoktheid is kort gezegd een geestelijke ziekte in een oprecht bekeerde, waardoor heilige en geestelijke zaken zijn hart niet zo gevoelig raken als gewoonlijk. Dit is echter beslist tot zijn verbetering nodig.*

- (1) Dodigheid is, zo zeggen wij, een ziekte, ofwel een verzoeking (*intemperies*), wat eigenlijk een ziekte is, zo leren de geneesmeesters. Over het algemeen is het bekend en zeker, dat de gezondheid van de mens gelegen is in een gestalte die volgens de natuur is. Daardoor kan de mens al zijn werk naar behoren uitvoeren. Ziekte daarentegen is een gestalte tegen de natuur, die de noodzakelijke werkzaamheden belet en verhindert. Zo is het ook met de dodigheid. Zij is niet iets goeds, maar iets kwaads. Niet profijtelijk of vermakelijk voor de bekeerde mens, maar zoals alle ziektes droevig en schadelijk.
- (2) Het is een geestelijke ziekte, dus een (dispositie) gemoedsstemming tegen de

natuur, die in de ziel verblijf houdt. Ze kwetst niet zozeer de werkzaamheden van het lichaam (hoewel het lichaam door sympathie en medelijden met zichzelf toch ook geschaad kan worden), maar veelmeer die van het hart of de ziel. Wanneer wij zeggen dat het een gemoedsstemming is tegen de natuur, zo moeten wij daaronder niet onze verbasterde, verdorven en onheilige natuur verstaan, maar onze eerste natuur voor de val. Dat is die uitnemende heiligheid, die in alles, maar in het bijzonder in wakkerheid en beweeglijke lustigheid, Gods evenbeeld in alle mogelijkheden en functies van de ziel uitdrukt. Hierom moet deze dodigheid onderscheiden worden van die lamlendige ongesteldheid en hardheid, die al te zeer de lichamen van de mensen bezet houdt, en die slechts een natuurlijke oorzaak heeft en door geneesmiddelen verbeterd en verholpen kan worden.

- (3) Het is een geestelijke ziekte in de ziel van een oprecht bekeerde. Het zij nogmaals gezegd: niet om de onbekeerde van deze kwaal geheel uit te sluiten, maar om aan te tonen in welk opzicht deze kwaal op dit moment onze aandacht vraagt. Het gaat niet over dodigheid in het algemeen, maar het betreft hen, die oprecht Godzalig zijn. Hoewel het zeker is, dat deze dodigheid ook gevonden wordt in de onwedergeborene, is zij echter dikwijls op een geheel andere manier in de wedergeborene aanwezig en heeft zij hier menigmaal andere oorzaken en uitwerkingen.
- (4) Het is een geestelijke ziekte in een oprecht bekeerde, waardoor heilige en geestelijke zaken zijn hart niet zo gevoelig roeren of bewegen als gewoonlijk. De hier genoemde geestelijke zaken moeten worden verstaan als zaken die in hun aard en natuur geestelijk zijn, of die tot een geestelijk gebruik en doel door God de Heere zijn ingesteld en daartoe gericht moeten worden. Zoals daar zijn: Gods oordelen, onze zonden in het algemeen, onze natuurlijke verdorvenheid in het bijzonder, de troost van Gods genade, heilige plichten, en wat dies meer zij. Als alle of slechts een van deze dingen het hart van Gods kinderen niet meer ontroert en raakt, zijn zij gewoon te klagen over hun dodigheid en verstoktheid.
- (5) Het diepste wezen en de vorm van deze dodigheid bestaat in een starheid, ofwel een gebrek aan gevoelige beweging bij geestelijke zaken. Dat wil zeggen, dat veel zaken die de ziel voorkomen, haar niet meer raken of beroeren, alsof zij er geen belang bij heeft en ze deze niet heeft ervaren.
- (6) Deze moeilijkheid heeft vier kenmerken, die in het navolgende nader verklaard zullen worden.

4. Kenmerken van dodigheid

1. In de eerste plaats heeft de ziel een zekere kwade gestalte. Daarin is niet alleen de dodigheid, waarvan zoeven gesproken is, maar de ziel zelf is aangetast. Hoewel dit in de verstokte ziel niet altijd erger is dan in anderen, is het wel altijd stellig een bijzonder kwade, ja, zielsverderfelijke gestalte. Deze wordt veroorzaakt door de aangeboren en dadelijke zonden, door de verdorvenheden van de ziel en vanwege de verbintenis tot tijdelijke en eeuwige straffen die uit deze zonde voortvloeien. Het is nodig dat dit wordt opgemerkt, want zonder dit alles kan de dodigheid in niemand plaats hebben. De Heere Jezus kon niet dodig zijn, omdat Zijn ziel nooit in een kwade toestand geweest is. Zo is het ook met de engelen en heiligen in de hemel; die kunnen geen gevaar lopen dodig te zijn, omdat hun zielen altijd welgesteld zijn en blijven.

2. In de tweede plaats is er een ongevoeligheid ten aanzien van de kwade toestand van de ziel, waardoor zij niet levendig opmerkt of beseft hoe het met haar is. (zegt Chrystostomos) Ze weet niet dat zij arm, blind en naakt is (Openb. 3:17). Zij is ziek, maar merkt en voelt haar ziekte niet. “Welke ongevoelig geworden zijnde, zichzelf hebben overgegeven,” zegt de apostel Paulus (Ef. 4:19). Zij ligt enigszins in een geestelijke inactiviteit of slaapzucht, waarin het lichaam als het daarin verkeert, groot gevaar loopt, hoewel de patiënt er dikwijls zelf niets van merkt en in zijn ellende snurkend doorslaapt. Op deze manier gaan ook de dodige, verstokte en zeer kwalijk gestelde zielen gewoonlijk al slapende en beuzelende hun weg. Hun harten zijn enigszins vet, hun oren zwaar en hun ogen gesloten, zodat ze in die tijd niet zien met hun ogen, niet horen met hun oren en met hun harten niet verstaan (Jesaja 6:10).
3. In de derde plaats is er een harteloosheid of lusteloosheid omtrent alle dingen, waardoor de ziel uit haar zorgelijke staat verlost zou kunnen worden. Horen zulke dodige christenen soms hun zonden voorstellen, horen ze de prediking van troost, horen ze tot de beoefening van de Godzaligheid aandringen of de oordelen van God uitdonderen, lezen zij het Woord van God of nemen zij deel aan het Heilig Avondmaal; het gaat over het algemeen doof en droog in zijn werk, zonder leven, zonder hart. “Hun hart heeft hen verlaten” (Psalm 40:13). Zij hebben zin noch doel in enig godsdienstig werk. Zij vinden daarin niet meer geur, smaak en zoetheid, dan in het wit van een dooier (Job 6:6).
4. In de vierde plaats is er ten aanzien van de zaken die hen zouden kunnen helpen een beklagenswaardige onverbeterlijkheid in de ziel. Niet een van die middelen heiligt of verbetert haar. Het is als het kloppen op de deur van een dove en als het wassen van een Moriaan. (Bernardus) De dodige ziel zoekt wel versmelting en verbrijzeling van het hart over haar staat, opwekking en lust om de geboden van God te volgen, maar wat zij ook doet, zij kan er niet toe komen. Het hart wil maar niet zacht of week worden. Het is als een steen en als een diamant. Geen harde slagen kunnen het breken of vermorzelen. De allergevoeligste voorstelling van plichten overtuigt de ziel soms wel, maar verbreekt haar toch nooit naar wens en spoort haar niet tot daden aan. Ja, menigmaal wordt het door het gebruik van al die heilige en krachtige middelen niet beter, maar hand over hand erger. Als dit al niet in praktijk het geval is, dan toch wel in haar gevoel en bevinging. Hoewel ze zo nu en dan enige beweging begint te gevoelen, kan zij daarmee niet tevreden zijn. Die gevoelens zijn immers niet evenredig aan de omstandigheden waarin zij verkeert en aan de verbetering die zij er gaarne uit zou halen. Lees hierover meer in Jesaja 6:10, 46:12, 63:17 en Zacharia 7:11.

4. Zaken die met de dodigheid gepaard gaan

Aan de grondige ontdekking van deze ziekte is zeer veel gelegen. Daardoor wordt de genezing namelijk niet alleen zeer vergemakkelijkt, maar ook veel zekerder gemaakt. Daarom is het niet genoeg dat wij het wezen en de kenmerken van dodigheid voorgesteld hebben, maar zullen wij ook verscheidene opmerkelijke zaken die deze staat gewoonlijk eergezelschappen in het kort naar voren brengen. Niet dat die alle, altijd en alleen in door dodigheid belemmerde zielen gevonden worden. Dikwijls, over het algemeen is dat echter wel het geval, ja, bij uitzondering niet. De te noemen zaken zijn daarom niet onfeilbaar, maar kunnen wel zeer waarschijnlijk te kennen geven of iemand aan dodigheid mank gaat, of niet. Degenen die ooit in zichzelf of in anderen beproefd hebben wat het is om in een staat van dodigheid te verkeren, zullen de

volgende twaalf zaken (indien ze erop letten) over het algemeen als waarheid erkennen.

1. Dodige zielen zijn ook verbijsterde en verwarde zielen, waarin alle raderen van het hart zeer verward en zonder orde door elkaar lopen. David vergelijkt zich in dit opzicht bij een verdwaald en verloren schaap, dat van de kudde afgeraakt is en verbaasd om zich heen kijkt, niet wetend waar het zich wenden of keren zal (Psalm 119:176). Vraag eens aan zo'n dodige christen hoe het met hem gelegen is. Dikwijls zal hij zeggen: "Niet wel." Maar vraag dan eens verder: "Waarin niet wel?" Dan zal hij het spoor bijster zijn en eind noch staart aan zijn eigen staat weten te vinden. Zijn gedachten zullen in de war raken en zijn mond zal geen duidelijk antwoord formuleren. Hooguit zal hij, zoals vaak gebeurt, ronduit toegeven dat hij niet weet of zeggen kan hoe het met hem gesteld is. Wanneer de tong van iemand is aangetast, zal hij noch wel enig geluid kunnen voortbrengen, maar alleen verward en onbegrijpelijk. Dit wordt veroorzaakt door het feit, dat zijn tong van haar roerende en bewegende kracht is beroofd. Zo is het ook hier. De ziel van een christen is door deze dodigheid van haar beweging en roering vervreemd. Zij kan nog wel iets voortbrengen, maar werkt vanwege deze geestelijke geraaktheid doorgaans niet anders dan verward en beduusd.

2. Dodige zielen zijn over het algemeen ook onvergenoegde en treurige zielen. Ze klagen over hun staat. Nooit zijn ze tevreden en nog minder verheugd en vrolijk. De oorzaak hiervan is hun dodigheid, waardoor ze inwendig meestal geen troost gevoelen. De Heere verbergt Zijn aangezicht voor hen en keert hun Zijn nek toe. Het uitwendige kan hen ook niet geruststellen, omdat het hun hart niet raakt. Het is meestal maar oppervlakkig, reuk en smaakloos. Vraag daarom zoveel als u wilt, hoe het met hen is. U zult altijd hetzelfde droevige antwoord krijgen, namelijk dat het ellendig met hen gesteld is. "Van het einde des lands," zegt David daarom, "roep ik tot U als mijn hart overstelpt is" (Psalm 61:3; zie ook Psalm 77:4).

3. Dodige zielen zijn ook onvruchtbare zielen. Een jaar van dodigheid is over het algemeen ook een jaar van droogte en dorheid. Zij behoren wel tot de goede aarde, maar de zon van Gods bewerkende genade beschijnt hen niet. De ploeg van Zijn genademiddelen gaat ook niet door hun hart. Hoewel de dauw van Zijn Woord daar wel op valt, dringt het in die tijd niet door, zoals het behoort. Dit alles maakt dat zij geen gewenste vruchten dragen. Daar komen de klachten van de dodige zielen gewoonlijk vandaan, namelijk: dat zij God niet verheerlijken, geen vruchten dragen, ja, niets bijzonders uitrichten, hoezeer zij zich daartoe ook verkloeken, enzovoort. En het is ook geen wonder, want ze zijn dan wel geen doden, maar toch wel dodigen, dat is geestelijk zieken, die over het algemeen niet veel werken kunnen. Hoe stijver, harder en verstokter van hart, hoe verder zij weg zijn van de noodzakelijke oefening der gerechtigheid (Jesaja 46:12).

4. Dodige zielen zijn ook ongestadige zielen. Omdat zij tot geestelijke zaken geen gezette lust en genegenheid hebben, veranderen ze immers zeer gemakkelijk en springen van het een op het ander. Zij zijn als ziekelijke mensen, van wie de smaak bedorven is. Die kunnen zich niet lang bij één soort voedsel houden, maar hebben telkens lust tot iets nieuws. En wanneer zij alles geproefd hebben, zo weten zij dikwijls niet wat zij begeren. Dit zorgt ervoor, dat deze zielen zo weinig het goede doen en daarin ook nauwelijks vorderen. Ze zijn besluiteloos en wispelturig. Eer ze

aan iets begonnen zijn, zijn ze dikwijls alweer tot een andere bezigheid gekomen. Bovendien is het tweede vaak even onvast als het eerste, waardoor beide zaken meestal geen effect hebben. Ja, let zelf maar eens op de gesprekken van deze verstokte zielen. Ze laten hun ongestadigheid daarin overvloedig blijken. Zelden of nooit zult u hen heel lang achtereen over één zaak horen spreken. Doorgaans stapelen ze de ene zaak op de andere, zodat zij meestal het een noch het ander behoorlijk afhandelen.

5. Dodige zielen zijn ook vreesachtige en schrikachtige zielen. Zij wandelen in duisternis, maar zijn wel voor de duisternis zelf vervaard. Dikwijls weten zij niet waarom ze vrezen, maar toch vrezen zij. De ongetemperde gesteldheid van het lichaam, die de dodigheid vergezelschaft, vooral wanneer deze wat langer duurt, is hiervan een belangrijke oorzaak. Gevoelens van melancholie beïnvloeden het invoelingsvermogen ten kwade. Daardoor wordt het geweten dusdanig beroerd, dat het overal een slecht gevoel bij heeft en alles ten kwade duidt. Het schrijft alle kwaad aan zichzelf toe en stelt zich duizend bergen van onvermijdelijke ellende voor ogen. Vreesachtigheid is dan ook een belangrijke oorzaak van de ongestadigheid waarover in de vorige stelling gesproken is. De ziel die zich gedurig een kwade uitslag inbeeldt van wat zij begint, kan immers bijna niet anders dan zich steeds iets nieuws voornemen.

6. Dodige zielen zijn over het algemeen ook zielen die snel en erg struikelen. Dat wil zeggen, dat zij niet alleen gemakkelijk in deze of gene zonde vallen, maar ook gevaar lopen om tot zware misdaden te vervallen. Zij zijn tot hinken geneigd (Psalm 38:18). Wie in duisternis wandelen, stoten zich overal aan, want zij weten niet waar zij heengaan. Zij zijn als degenen die slaapwandelen en die daardoor gemakkelijk zo hard vallen, dat ze een arm of been breken. In hun verstoktheid dwalen ze af van Gods wegen (Ies. 63:17). In hun ongevoeligheid hebben zij zich overgegeven om alle onreinheid gieriglijk te bedrijven. Dit zei Paulus van de heidenen, niet in dezelfde mate, maar toch wel enigszins. De teugels van Gods Wet en Woord houden hen niet meer tegen, omdat zij vanwege hun dodigheid geen gevoel van hun zonde hebben. De liefde van God bindt hen ook niet meer in, omdat ze daar blind en dodig voor zijn.

7. Dodige zielen zijn ook eenzame zielen. Zij zitten gaarne als een eenzame mus op het dak (Psalm 102:8). Dit lijkt tegenstrijdig: schrikachtig en toch graag alleen te zijn. Zij hebben in de eenzaamheid echter meer vrijheid om hun eigen hart te onderzoeken, dan wanneer zij in gezelschappen zijn. Zij zijn bijzonder overtuigd van hun onbekwaamheid om zich bij de mensen behoorlijk te gedragen en daarom schuwen zij hen. Bovendien houden zij zich afzijdig, omdat ze vrezen dat anderen hun dodigheid op zullen merken. Ze zijn bang dat men zich daaraan zal ergeren of hen daarom zal minachten.

8. Dodige zielen zijn ook twijfelmoedige zielen: zij slingeren zeer in de verzekeringen van hun geloof en wankelen zelfs in het aankleven aan de Heere Christus. Dit is evenwel niet vreemd, omdat zij vanwege hun dodigheid geen genadetekenen kunnen zien en de inspraak van Gods Geest dikwijls missen. Zij zien niets goeds in zichzelf. Alle genademiddelen bevinden zij krachteloos. Tot Christus durven zij de toevlucht niet te nemen, hoewel dat een misslag is. Zij zien slechts op hun harde, dodige en steenachtige hart en menen dat zij alleen maar reukloosheid brengen voor de troon van Hem, Die zo heilig is. Hij roept immers voortdurend niet om verstokte, maar om gevoelige, gebroken en levendige harten.

9. Dodige zielen zijn ook zeer onaanachtige zielen. Zij letten nergens met behoorlijke ernst op. Ze zijn wonderlijk veel aan verstrooidheid van gedachten onderworpen. Dit komt voort uit een te vaste en onverzettelijke bespiegeling over hun eigen zwaarigheid. Daaraan zijn zij zo vastgeketend en gehecht, dat zij op andere dingen niet veel acht geven. De aandacht voor het ene vermindert de aandacht voor het andere. Daaruit spruit voort, dat ze zo weinig verbeterd en geroerd worden door het horen, lezen en overdenken van Gods Woord en door het gebruik van de andere genademiddelen. Hun hart concentreert zich immers niet, maar denkt vaak meer over andere zaken dan over waar ze op dat moment mee bezig is.

10. Dodige zielen zijn ook vergeetachtige zielen. Zij onthouden vrijwel niets, behalve wat zij geschikt achten om hun zwaarmoedigheid te voeden. (Bernardus) Het meeste gaat het ene oor in en het andere weer uit, doordat het zich in het hart niet hecht. Wij onthouden doorgaans het slechtst wat ons het minst raakt of ontroert. Deze mensen nu, doordat zij dodig zijn en bijna nooit of nergens door bewogen worden, vergeten alles erg gemakkelijk. Het is een verschil als van dag en nacht, zo klagen zij dikwijls, wanneer zij hun voorgaande staat eens met hun huidige toestand vergelijken. Ze erkennen dan dat zij toen meer van hun luisteren, lezen, mediteren en gesprekken konden onthouden dan dat zij nu doen.

11. Dodige zielen schuwen niet alleen de mensen in het algemeen, maar zij hebben een bijzondere afkeer van levendige en gevoelige mensen, die met een buitengewone gevoeligheid over geestelijke zaken weten te spreken. Het is niet te zeggen met hoeveel moeite zij tot een gesprek met dergelijke mensen zijn te brengen. Dit heeft de volgende mogelijke oorzaken. Hun dodige staat behaagt hen al te zeer, en zij koesteren deze, waarom zij de middelen schuwen, die hen daaruit zouden kunnen bevrijden. Ook kan het zijn, dat zij in het licht van de levendigheid en wakkerheid van anderen de ellende van hun eigen dodigheid en levenloosheid al te zeer zien, waardoor zij te meer beschaamd en bedroefd worden. Het is eveneens mogelijk dat zij de gevoelsbewegingen van anderen al te gemakkelijk verdenken en voor gekunsteld en gemaakt houden. Zelf hebben zij die of dergelijke gevoelens immers nooit gehad. Voor de zonde van achterdocht zijn ze dan ook bijzonder vatbaar. Dikwijls denken zij: hoe kunnen wij met zulke gevoelige mensen omgaan? Zij zitten bij hen als stokken en blokken en weten niets voort te brengen van de bewegingen waar anderen zo vol van zijn. Daarom schuwen zij zulke mensen liever en begeven zij zich tot een eenzaam hoekje of tot mensen die even dor en verstokt zijn als zijzelf.

12. Dodige zielen zullen er over het algemeen ook mee kampen, dat zij niet goed kunnen bidden, zeker niet als zij alleen of in hun binnenkamer zijn. Als zij in hun familie of bij andere gelegenheden voorgaan in gebed, schijnt het dikwijls nog wel te gaan. Dan moeten zij hun gedachten en woorden uit respect voor de andere aanwezigen als met geweld bij elkaar houden. Wanneer zij echter alleen met God in de eenzaamheid zijn, dan deugt er meestal helemaal niets van. Dan vliegen de bewegingen van hun hart van het oosten naar het westen. Het stoot en hapert dikwijls zelfs zo, dat het alles een verward en gebroken werk is. Dit komt voort uit het feit dat zij geen recht gevoel hebben van de noodzakelijkheid der zaak waarom zij bidden. Nog minder beseffen zij van de grootheid van Hem tot Wie zij bidden. De levendige indruk daarvan is voor die tijd weg of verminderd. Zoals de nood leert bidden, zo doet de ongevoeligheid van die nood hen kwalijk en kreupel bidden.

Hoofdstuk II

OORZAKEN VAN DODIGHEID

Uit het voorgaande blijkt, hoeveel mensen er ongetwijfeld met deze dodigheid te kampen hebben, alsook hoe ellendig hun dit maakt, omdat dodigheid als droevig gevolg gewoonlijk allerlei andere geestelijke ongemakken met zich meebrengt. Daarom gaan wij nu verder, om de oorzaken van deze schadelijke ziekte aan te wijzen. Die zijn tweërlei: uitwendig en inwendig.

1. Uitwendige oorzaken van dodigheid

De uitwendige oorzaken gaan buiten de mens om, maar brengen desondanks de kwaal teweeg en verwekken ze.

De eerste daarvan is God Zelf, de Schepper van hemel en aarde. Hoewel Hij vrij is van zelfs de minste zonde, mag Hij nochtans van het werk van deze dodigheid niet worden uitgesloten. De Kerk schrijft het Hem duidelijk toe: “HEERE! waarom verstokt Gij ons hart?” (Jesaja 63:17); “Zal er een kwaad in de stad zijn, dat de HEERE niet doet?” (Amos 3:6); Gaat niet uit den mond des Allerhoogsten het kwade en het goede?” (Klaagl. 3:38)

Het komt er het meest op aan, hoe van die zuivere en allerheiligste God gezegd kan worden, dat Hij de hand heeft in het voortbrengen van zo'n droevige gemoedsgesteldheid. Daarom moeten we letten op hoe Hij deze dodigheid niet verwekt en hoe Hij ze wel teweegbrengt.

(1) Hoe de Heere dodigheid niet verwekt

a. De Heere verwekt dodigheid niet zondermeer door toelating. Dan zou Hij immers alleen maar hoeven toezien en niet verhinderen dat dit kwaad door andere oorzaken in de ziel verwekt zou worden. Een dergelijke voorzienigheid van God betreffende het kwade leren de jezuiten en remonstranten. Maar Hij geeft hieraan een krachtdadige, wijze en nochtans rechtvaardige richting en besturing. De Kerk zegt niet alleen: “Waarom laat Gij ons hart verstokt worden?” maar: “Waarom verstokt Gij ons hart?” (Jesaja 63:17)

b. Toch verwekt de Heere dodigheid ook niet door een zondige, onbuigzame, steenachtige en lusteloze hoedanigheid in de ziel te gieten, waaruit dan deze dadelijke dodigheid en ongevoeligheid zou oprijzen. Daardoor zou Hij immers de oorzaak van de zonde worden, wat schrikkelijk is om te denken. Enige aanhangers van het pausdom hebben echter niet geschroomd in deze materie zulke harde taal te gebruiken. Bellarminus zegt duidelijk, dat God de Heere sommige mensen opwekt, ja, belast en gebiedt om kwaad te doen. Anderzijds houdt hij echter niet op ons er gedurig van te beschuldigen dat wij God tot een oorzaak van de zonde maken.

c. Ook verwekt de Heere dodigheid niet alleen door Zijn kinderen de uiterlijke middelen der genade te onthouden en hen te maken als de bergen van Gilboa, waarvan David bad: “Noch dauw noch regen moet zijn op u” (2 Sam. 1:21). Want het gebeurt niet zelden, zoals de ondervinding leert, dat ze onder de grootste overvloed van het Woord en andere heerlijke oefeningen toch dor en droog blijven. Ja, dit gebeurt zelfs vaak, waarmee de Heere toont en bewijst dat alleen de uiterlijke middelen niet ge-

noegzaam zijn enige levendige roering in de ziel van de mens te verwekken. Hij gebruikt dit dikwijls wel mede als middel waardoor de dodigheid komt, maar dit is niet de enige of voornaamste oorzaak.

d. Ook wekt de Heere dodigheid niet door de natuurlijke kracht van het gevoel, zoals die in de ziel van de mens aanwezig is, weg te nemen. Dan zou iemand zonder dodigheid de macht om te gevoelen hebben, maar hij zou die door de genoemde dodigheid verliezen. Hij zou in aanleg en in wezen geen gevoel meer overhouden. Nee, het is onmogelijk dat de ziel van een mens ooit geheel van de wortel van het gevoel beroofd wordt de menselijke ziel blijft immers een menselijke ziel en zij blijft verenigd met een menselijk lichaam. Wie beweert dat de ziel door deze dodigheid haar gevoel verliest, moet ook zeggen dat de ziel geen ziel meer is en dat de mens in die toestand geen mens meer is. Iedereen ziet hoe ongerijmd dit is.

(2) Hoe de Heere dodigheid verwekt

Het bovenstaande laat zien op welke wijze de Heere dodigheid niet verwekt. U zult vragen: *hoe doet Hij dit dan wel?*

- a. De natuurlijke en aangeboren hardheid van het hart, die alle mensen en zelfs de wedergeborenen eigen is, corrigeert of verwijderd de Heere niet. Deze wortel van alle andere dodigheid en steenachtigheid houdt Hij juist voor een tijd in stand. Want indien het de Heere behaagde dit beginsel van dodigheid altijd zodanig te verminderen en te beteugelen als Hij zou kunnen, dan zou de mens niet alleen niet gemakkelijk, maar zelfs nooit tot voornoemde dodigheid vervallen.
- b. Ook geeft de Heere Zijn kinderen soms voor een tijd aan de satan over. Deze wordt dan losgelaten en hem wordt de vrijheid vergund om op de steenachtige grond die van nature al in hen ligt, verder te bouwen en te werken. De Heere belet de satan niet dat hij boven de aangeboren dodigheid nog een andere hebbelijkheid of verstoktheid in de ziel verwekt en opricht. Hoewel God de Heere de kwaal niet alleen veroorzaakt door haar toe te laten, is Zijn toelating wel noodzakelijk. Wanneer Hij deze kwaal niet toe wilde laten, zou niets in de wereld immers in staat zijn om dit kwaad over de mens te brengen.
- c. De Heere vloeit met Zijn werkelijke en krachtdadige voorzienigheid of medewerking niet mede in de gevoelsvermogens van de menselijke ziel, om die naar behoren toe te passen of te richten op voorwerpen, die voornoemde gevoelsvermogens in hun diepste wezen treffen en die in staat zouden zijn in de ziel enige daadwerkelijke roering en beweging te verwekken. Niet dat God de Heere de krachten van het gevoel uit de ziel wegneemt zoals zojuist gezegd is maar Hij wekt die krachten niet op om zich met gevoelsopwekkende dingen, zoals zonden, Gods oordelen, het horen van het Woord, enzovoort, behoorlijk te verenigen. Vergelijk dit met het vuur in de Babylonische oven: het verbrandde de drie jongelingen niet, die nochtans van een brandbare materie waren. En dat niet doordat God de verbrandende kracht uit het vuur had weggenomen, maar doordat Hij die kracht, die in het vuur was en bleef, niet opwekte om de genoemde jongelingen daadwerkelijk aan te raken en te verteren.
- d. Ook veroorzaakt de Heere wel dodigheid, door de hulp en werking van Zijn Geest bij geestelijke zaken, waardoor Hij anders gewoon is de ziel te roeren en gevoelig te maken, in te houden of liever niet mee te delen. Het gaat met het horen van Gods Woord, met het Heilig Avondmaal, de beloften, dreigementen en oordelen Gods net als met een zwaard dat, al is het nog zo scherp, geen pijn of gevoel in het menselijke lichaam verwekt, zolang er geen hand aan te pas komt die het daarin steekt. Zo is het ook hier: de genoemde dingen zijn wel door God ingesteld

om het hart van Zijn kinderen gevoelig te maken. Echter, wanneer het Hem niet behaagt Zijn indrukken daarbij te voegen, kan door het gebruik van die zaken op geen enkele manier enige roering in hen oprijzen (zie Mark. 16:20; 2 Kor. 3:8).

- e. Soms verwekt de Heere ook dodigheid, door aan de wedergeborene Zijn dreigementen, oordelen, overtuigingen en zegeningen zeer krachtig te laten voorstellen. Omdat zij in die tijd niet verbroken of verbeterd worden, worden zij noodzakelijkerwijs verstokter en harder hoewel dit niet altijd het geval is. Het is precies als een stuk zilver, dat als het door het slaan niet vergruisd wordt, des te steviger en harder wordt (Jesaja 1:5).
- f. Soms ook stort de Heere in de ziel van Zijn kinderen enige nare en duistere nevels, niet van zonden, want dat strijdt met Zijn onbegrijpelijke heiligheid, maar van ontstellende en vreesaanjagende verschrikkingen en vervaarnissen. Hierdoor gebeurt het wel, dat de ziel die geheel overstelpt is, in een jammerlijke verbijstering en verwarring geraakt. Ja, soms wordt zij als door een geestelijke verstoring en beroerte getroffen, die haar vrijwel geheel ongevoelig maakt voor alles wat haar voorkomt of wat zij ontmoet. Dit is vergelijkbaar met iemand die door een snelle en hevige verandering in een diliquium animae of zielsbezwijking valt, zodat hij reuk noch smaak noch enig besef heeft van alles wat er om hem heen gebeurt (Psalm 88:15). “Want de pijlen des Almachtigen,” zei Job daarom, “zijn in mij, welker vurig venijn mijn geest uitdrinkt; de verschrikkingen Gods rusten zich toe tegen mij” (Job 6:4). “Daarom stort zich nu mijn ziel in mij uit; de dagen des druks grijpen mij aan” (Job 30:16; zie ook Psalm 143:4 en Jes. 57:16).

Op deze wijze is zelfs de allerheiligste God de eerste uitwendige oorzaak van dodigheid.

2. Andere uitwendige oorzaken van dodigheid

Naast God is de tweede uitwendige oorzaak van dodigheid *de satan, die als een boze geest*, hoewel hij buiten ons is, toch dikwijls zijn aanwezigheid in ons doet gevoelen. (Zie G. Voetsius, Disp. Theologica, part. I, pag. 961) Op welke manier en in hoeverre hij zich met onze geest kan verenigen, zullen wij hier niet breedvoerig behandelen. Hier zullen wij alleen aantonen hoe hij het zijne ertoe bijdraagt, om Gods kinderen in deze dodigheid en verstoktheid te brengen.

- (1) Ten eerste. Het is zeker dat de satan op veel vermogens van de ziel, zoals gevoelige begeerlijkheid, de gewone verlangens, de verbeelding, het geheugen, ja, ook enigszins op het verstand goed kan inwerken. Zo weet hij in de reeds genoemde vermogens op een of andere manier gemakkelijk enige dodigheid te veroorzaken, hetzij door deze te verzwakken, hetzij door het innerlijk leven van de ziel in het lichaam al te zeer te vermeerderen, te verminderen of haar noodzakelijke loop te beletten. Deze duizendkunstenaar weet met gemak vele andere listen te bedenken, die wij hier niet allemaal kunnen behandelen. Hoever zijn kracht hierin reikt, zelfs ook voor wat betreft het verstand van de mens, kan alleen gezien worden in 2 Korinthe 4:4, waar hem toegeschreven wordt, dat hij als “de god dezer eeuw de zinnen verblind heeft, namelijk der ongelovigen, opdat hen niet bestrale de verlichting van het Evangelie der heerlijkheid van Christus”.
- (2) Wanneer de gelovigen met hun godsdienstige verrichtingen bezig zijn, hetzij horen, lezen, het Heilig Avondmaal gebruiken, enzovoort, dan weet hij hen ook dikwijls door iets dat van een andere aard is en niet te pas komt, af te leiden. Op die manier rooft hij listig de vrucht en klem van hun plichten weg, door het voorschijden van iets vreemds, hetzij zondig of niet zondig. Omdat ze deze list

van de satan niet kennen of niet genoeg ontwijken, worden velen bij hun godsdienstige bezigheden niet geroerd. De kracht van het Woord zou hen dikwijls wel raken, maar eer die in het hart komt, schiet de duivel er wat anders tussen, waardoor de klem van dat Woord verandert en al haar kracht verbroken en vernietigd wordt.

- (3) Satan heeft nog een andere list. Hij weet voor Gods kinderen de toestand van rechte geestelijke gevoeligheid en beweeglijkheid op een listige wijze als zeer onaangenaam en onsmakelijk voor te stellen. Daardoor doet hij hen in het najagen en betrachten van de middelen om daartoe te komen, zeer verslappen. Hierdoor komen zij in een steeds diepere dodigheid en ongevoeligheid terecht.

De listen die satan hiertoe gebruikt, zijn de volgende:

1. Hij tracht hen zo nu en dan te brengen tot een overmatig gevoel van ontsteltenis. Wanneer hij soms ziet dat God door Zijn genademiddelen enige opening in hun zielen maakt, begint hij terstond zo hard en onmenselijk in die bloedende wonden te rommelen en te wroeten, dat die veel verder en breder opengaan en uitscheuren dan nodig en dienstig is. Of, wanneer het gebeurt dat Gods kinderen al te onmatig naar gevoeligheid verlangen, dan laat de Heere hem wel toe, dat hij hen met een duivels genoegen in de zeef legt en zo vreselijk schudt, dat ze beven en sidderen, wanneer ze aan een tweede keer denken. Dit doet hen dan al gauw wensen om veel liever dodig en wat verstokt te blijven, dan nog vaker zo tiranniek verontrust en ontsteld te worden.

2. Hij werpt dikwijls een hatelijke smet op de ware gevoeligheid van het hart en brandmerkt die met de naam van kinderlijke weekhartigheid, mijmering, zwaarmoedigheid, ja, ook wel van bedrieglijke schijnheiligheid. De rechtvaardigen zo maakt hij Gods kinderen wijs, terwijl hij de Heilige Schrift voor een boosaardig doel misbruikt zijn altijd "moedig als een jonge leeuw" (Spr. 28:1). "Het is kinder- en vrouwenwerk om zo door allerlei kleinigheden zoals de grootste zonden en zwaarste oordelen slechts kleinigheden bij hem zijn verontrust en ontsteld te worden. Het past een oprecht christen niet het hoofd altijd te laten hangen als een bies en er zo droevig uit te zien. Dat is de gedaante van een hypocriet, zoals die door Christus Zelf afgeschilderd wordt (Matth. 6:16)." Hierdoor wiegt hij velen in slaap en doet hij dikwijls de besten weinig ijveren om zich boven hun dodigheid uit te worstelen.

3. Hij probeert dikwijls zeer listig de effecten en gevolgen van wanhopige kleinhartigheid en vertwijfeling als vruchten van oprechte gevoeligheid aan het verstand van de Godzalige uit te beelden en te vertonen. "Weg met die schadelijke ontsteltenis!" zegt hij. "Zij drijft tot wanhoop, verteert het lichaam, belet het uitoefenen van uw beroep, onteert de grootheid van Gods barmhartigheid, ja, verhaast de dood. Beter is het melaats, half stoïcijns, stok en blokachtig, dat is zonder gevoel te zijn, dan zich in zoveel bekende gevaren te storten." Hierdoor menen velen, dat de rechte teerhartigheid al deze verfoeilijke dingen voortbrengt, hoewel ze veeleer uit het tegendeel, dat is uit verstoktheid en verhardheid ontstaan. Zo worden ze in het zoeken naar die teerhartigheid gestuit, ja, daarvan afgeschrikt. Op die manier werkt dan ook de satan mee in het verwekken van geestelijke dodigheid.

De derde uitwendige oorzaak van dodigheid is *uiterlijke voorspoed*. Als alles voor de wind gaat en meezit, wordt die weelde niet altijd voorzichtig genoeg gebruikt. Daaruit komen dan ten eerste zorgeloosheid en stille gerustheid voort. Hierop volgt gemakkelijk een ongevoelige vadsigheid, die het hart verdooft en ongevoelig maakt.

Wie is er die God vreest en hiervan niet enigszins het bewijs ervaren heeft? “Moab is van zijn jeugd aan gerust geweest, en hij heeft op zijn heffe stilgelegen, en is van vat in vat niet geledigd, en heeft niet gewandeld in gevangenis; daarom is zijn smaak in hem gebleven en zijn reuk niet veranderd” (Jer. 48:11; zie ook Deut. 32:15; Psalm 30:6; Jes. 6:10; Hos. 13:6).

De vierde uitwendige oorzaak is *traagheid en slordigheid in de heilige oefeningen*, wanneer men die doet als niet doende, zonder voorbereiding, opheffing van het hart en behoorlijke nabetrachting. Dit neemt de geur weg uit de heilige plichten, het bedroeft Gods Geest en doet Hem Zijn bewegende hand inhouden, omdat in het waarnemen van die oefeningen dikwijls niet zozeer Zijn dienst gezocht wordt, maar iets anders. Het oog moet in dit alles op God gericht zijn, wil Zijn beweging in ons hart zijn. Het moet niet geslagen zijn op de verrichtingen zelf, die wij “s morgens en “s avonds volbrengen, dikwijls zonder te letten op het goede of het verkeerde daarvan. Wanneer dan iemand tot deze achteloosheid begint te vervallen, zo kan hij verwachten, dat deze dodige gesteldheid voor de deur staat.

De vijfde uitwendige oorzaak is *een verwarde en al te algemene manier van onderwijzen*. Hiermee doelen wij niet op een onderwijzing waarin een juiste methode niet duidelijk blijkt, maar waarin ze geheel ontbreekt en alles maar voor de vuist weg gezegd wordt. Wie maar in het wilde weg slaat, raakt zelden veel. Wanneer dan ook leraars of anderen voor “t vaderland weg spreken, zonder een gepaste en klemmende toe-eigening, zo gebeurt het dat hun toehoorders dikwijls zonder gevoel of beweging naar huis gaan. Toen Petrus over Christus tot de Joden zei: “Dien gij gekruist hebt”, werden ze doorstoken in hun harten (Hand. 2:36-37). Dat persoonlijke “gij” klemde toen pas écht. Zie ook het voorbeeld van David in 2 Samuël 12:7-13.

De zesde uitwendige oorzaak is *een gebrek aan onderlinge opwekking*. “En laat ons op elkander acht nemen, tot opscherping der liefde en der goede werken”, zegt Paulus (Hebr. 10:24). Dit wordt te weinig behartigd en velen blijven zo dodig en slaperig, omdat ze door onderlinge vermaning, overtuiging en bestraffing geen beweging in elkaar zoeken te verwekken. “IJzer scherpt men met ijzer, alzo scherpt een man het aangezicht zijns naasten,” zegt Salomo (Spr. 27:17). Wij hebben onze eigen en elkaars gerustheid al te lief. Daarom vrezen we altijd dat wij te hard zullen wroeten en blijven we ondertussen, omdat we elkaar ontzien, steenachtig en ongevoelig. Zie hiervoor vooral Hebr. 3:13: “Maar vermaant elkander allen dag, zolang als het heden genaamd wordt, opdat niet iemand uit u verhard worde door de verleiding der zonde.”

De zevende uitwendige oorzaak is *een slappe en geesteloze predikdienst*. Dat is een predikatie die zouteloos gedaan wordt, zonder kracht of geest, en zonder eigen gevoel te tonen of recht heilige en geestelijke taal te spreken. “Wilt gij hebben dat ik u nâschrei, schrei mij dan eerst vóór,” zei iemand onder de heidenen. Of zoals Calvijn opmerkt: “Het past een vroom predikant dat hij eerst bij zichzelf schreit, eer hij anderen tot tranen kan verwekken.” Als de woorden van de prediker zijn eigen aangeraakte hart uitdrukken, dan kan hij ze des te gevoeliger in de zielen van anderen indrukken. Petrus, in zijn boetpredikatie tot de Joden, “verhief zijn stem”, dat is: hij betoonde geest en ijver in zijn spreken en toen, staat er in vers 37, “werden zij verslagen in het hart” (Hand. 2:14, 37; zie ook Jer. 4:19).

De achtste uitwendige oorzaak is het *al te regelmatig opvolgen van een prediking die*

van streek maakt. Wie de medicijnen te vaak gebruikt, wordt er tenslotte immuun voor. Van Mitridates, de koning van Pontus, is bijvoorbeeld bekend dat hij door het dagelijks gebruik van vergif tenslotte zover kwam, dat hij het zonder enige schade kon gebruiken. Zo kan een kind van God aan de meest schrikverwekkende genademiddelen op den duur zo gewennen, dat ze hem niet langer ontroeren of ontstellen. Hierin moet men de misvatting van velen aan het licht brengen, die niet anders zoeken dan verschrikkende en zielsverontrustende predikaties, zogenaamd om daardoor in gestadige beweeglijkheid en levendigheid gehouden te worden. Maar het gebeurt dikwijls heel anders. De al te grote familiariteit van snijdende en drukkende dingen veroorzaakt soms veeleer enige verdeeldheid over hun harten, zodat zij bijna geen beweging meer krijgen, zelfs ook niet door iets dat hen tevoren gewoonlijk wonderlijk ontroerde. En zoals de kanoniers door het gedurig horen van het donderende kanon gewoonlijk niet wakkerder maar zwakker van gehoor, ja, soms geheel doof worden, zo zijn voortdurende zielsverontrustende predikdiensten een oorzaak van geestelijke doof en dodigheid van velen, omdat ze al te veel op hun harten geslagen en gedonderd wilden hebben. Tot zover van de uitwendige oorzaken van dodigheid.

2. INWENDIGE OORZAKEN VAN DODIGHEID

Ook de inwendige oorzaken zijn veel en verscheiden.

- (1) *Het zondige en verdorven vlees moet hier als eerste genoemd worden.* Het is de modderpoel en springbron van alle kwalen, zo ook van deze. Het zendt gedurig vele kwalijke dampen op, die het gemoed verduisteren en de gevoeligheid van het geweten en de levendige gesteldheid van het hart meer en meer uitblussen, tenzij Gods genadige werkingen die stuiten en tegenhouden (Ef. 4:1819). Behalve dat deze inklevende en natuurlijke verdorvenheid de bereidwillige dienst van God mijdt, is ze ook vooral het werktuig van satan, dat hij tot verwekking van dodigheid gewoon is te gebruiken. Ze biedt namelijk een gemakkelijke en voordelige toegang tot al de vermogens van de ziel. Zo kan hij des te stoutmoediger en vrijer zijn rol spelen.
- (2) *Niet weinig dragen onmatige zorgvuldigheden en bekommernissen van dit leven bij tot het ontstaan van dodigheid.* Zij verbijsteren en verwarren het gemoed op een bijzondere wijze. Ze vereten en verteren al de gevoeligheid, vatbaarheid en lust tot geestelijke zaken, die er nog enigszins is. Zij liggen als een ballast op het hart en drukken het geheel buiten zijn verhouding. Het lichaam dat met spijs of drank overladen is, wordt dommelig en slaperig en valt gemakkelijk in slaap. Zo vergaat het ook de ziel die ligt onder het puin van wereldse zorgvuldigheden en afmattingen. Christus noemt daarom in één adem bezwaard te zijn “met brasserij en dronkenschap en zorgvuldigheden dezes levens” (Luk. 21:34).
- (3) *Ongetemperde droefheid is hier ook zeer schadelijk.* Gematigde droefheid verwekt gevoelige levendigheid, maar ongematigde droefheid veroorzaakt dodigheid. De geestkracht van de ziel wordt daardoor uitgeput en als gevolg daarvan wordt haar fijngevoeligheid afgestompt en verdoofd, zoals ook in het lichaam het scherpste gevoel in die leden is, waar de levendigheid van de geest het meest aanwezig is. Sommigen hanteren dan ook een verkeerde methode om hun dodigheid te verhelpen, door van het ene uiterste door te slaan in het andere uiterste, dat is: van ongevoeligheid tot ongeregelde ontsteltenis. Op die manier menen zij geholpen te worden. Het is echter zeker, dat overmaat van ontsteltenis het hart niet alleen niet opent, maar het integendeel beklemmt en toesluit. Vergelijk

eens iemand die matig bedroefd is over zijn uitwendige kruizen met iemand die in zijn droefheid ongeregeld is; u zult in de regel ervaren dat de ongeregeld bedroefde minder beweeglijk, ja, harder van hart zal zijn, dan die meer gematigd is in zijn ontsteltenis. Daaruit is ontstaan wat dichters en filosofen bedacht hebben, namelijk dat Niobe (persoon uit de Griekse mythologie) door haar overmatige droefheid geheel verhard en verstijfd is geworden, ja, zelfs in een steenrots is veranderd.

- (4) *De gesteldheid van iemands natuurlijke temperament kan hier ook veel in bijdragen.* Er is niets zekerder, dan dat de ene mens van nature door veel dingen gemakkelijker geraakt en bewogen wordt dan de andere. Sommigen zullen dikwijls door het minste ongeval, ja, soms alleen al door het horen ervan, tot grote ontsteltenis, ja, tot tranen gebracht worden. Anderen zijn daarentegen bijna als hout en steen; zij kunnen zelfs door de verschrikkelijkste dingen niet bewogen worden. Wanneer het nu gebeurt, dat een wedergeborene van zo'n hardachtige natuur is en het God behaagt hem in deze dodigheid te laten vervallen, dan hebben het vlees en de duivel daarbij groot voordeel. Zij weten dat zeer listig tot zijn zwaardere geestelijke verstoktheid te misbruiken.
- (5) *De lichamelijke ongezondheid moet hier ook in aanmerking genomen worden.* Want hoewel de dodigheid waarvan wij spreken een geestelijke ziekte is, zo wordt ze toch gewoonlijk zeer gestijfd en gesterkt wanneer degene die erdoor gekweld wordt, zich ook in lichamenlijk opzicht niet wel voelt. Dit is vooral het geval wanneer hij in zijn voornaamste organen met verstoppingen bezet is, die de werking van de geest in haar loop verhinderen en beletten. De ziel werkt, zolang ze in het lichaam woont, door de lichamelijke vermogens en leden als door haar gewoontelijke instrumenten en werktuigen. Daarom is het geen wonder, dat wanneer het lichaam om wat voor reden dan ook niet gezond is, het dikwijls gebeurt dat ook de ziel zelf daardoor iets van haar levendigheid en wakkerheid verliest. De ondervinding leert, dat de Godzaligen die door een verstopte milt of lever of anderszins gekweld worden, indien ze dodig zijn, in een opmerkelijk grotere trap daaraan mank gaan dan anderen die een gezonder lichaamsgestel hebben.
- (6) *Deze dodigheid wordt ook vooral veroorzaakt door zondige gewoontes.* Dit kunnen algemene zonden zijn, maar het kan ook gaan om deze of gene bijzondere zonde die men lang achtereenvolgend bedrijft. Ja, het kan zelfs gaan om een zonde die wij nog nooit helemaal doorgrond en gekend hebben. Deze gewoonte, die een tweede natuur is, brengt in zo iemand een verechting en korst om het hart. Dit is vergelijkbaar met hen die gewoon zijn zware arbeid te verrichten en die daardoor gewoonlijk eelt in hun handen krijgen, waardoor zij niet zo snel iets voelen als voor die tijd. Een levensgang die van Gods wegen afdwaalt, is de snelste weg tot verstoktheid. De Kerk sprak vroeger reeds: "HEERE, waarom doet Gij ons van Uw wegen dwalen? Waarom verstokt Gij ons hart?" (Jesaja 63:17).
- (7) *Voeg hierbij het bedrijven van grote en grove zonden, zoals overspel, doodslag, diefstal, meined of enige andere boosheid, die tegen de stem van het geweten in begaan wordt* (zie hiervoor Ef. 4:19). Augustinus noemt ze daarom zonden die het geweten verwoesten. Tertullianus noemt ze verslindende en opetende zonden, omdat ze de gehele ziel van de mens ruïneren, in wanorde brengen, ja, al het licht en leven dat daarin is, opeten en verteren. In plaats daarvan verwekken ze een beklagenswaardige zweer, die dikwijls niet anders dan door het brandijzer van Gods onberispelijke rechtvaardigheid kan worden toegeschroeid en verdoofd. Het gebed van David om de vernieuwing van Gods Geest geeft duidelijk aan, dat de

vrucht van zijn bedreven overspel en doodslag was, dat de Heere hem verliet en de levendige werking van Zijn genade aan hem onttrok (Psalm 51:1314).

- (8) *Zeer schadelijk is hier ook allerlei geestelijke gemakzucht*. Als men de weg van heilige teergevoeligheid, in het bijzonder wat betreft de zonden en de oordelen Gods, al te hard en streng begint te vinden, dan begint men stil te staan en daarin een tegenzin te krijgen. Zo vervalt men in het tegendeel: dodigheid. Hieraan zijn zelfs goede christenen nogal eens schuldig. Er zit nogal wat werk aan vast om tot een levendige en wakkere gesteldheid van het hart te komen; de allernauwste zelfonderzoekingen, gedurige bewerkingen van Gods Wet en Woord aan onze harten, aanhoudende gebeden en veel andere dingen zijn daartoe nodig. Als wij alles naar ons gemak willen afmeten, kunnen wij niet anders dan in de geestelijke middelen die zeker niet met een gemakkelijk leven overeenkomen, nalatig en verzuimachtig worden. Ondertussen storten wij door onze eigen luiheid en traagheid in een diepe slaap van levenloze vadsigheid en loomheid neer (Spr. 19:15).
- (9) *Voeg hier ten slotte nog het gebrek aan geloofsoefeningen bij*. Hiermee doelen wij op gevoelverwekkende genademiddelen, zoals Gods Woord, de sacramenten, bestraffingen, vertroosting, dreigementen, merkbare oordelen, enzovoort. Want hoewel al die dingen op een allerbeweeglijkste en ernstigste wijze aan de ziel voorgesteld worden, zo kunnen ze toch daarin geen ontroering of gevoel verwekken, tenzij de ziel zelf ze met geloof aanneemt en toeigent. Van de Israëlieten staat geschreven: “Maar het woord der prediking deed hun geen nut, dewijl het met het geloof niet gemengd was” (Hebr. 4:2).

Als het scherprijdende Woord gepredikt wordt, maar ons geloof door een zeer persoonlijke toepassing niet werkzaam is, is het voor ons niets anders dan een stomp mes, waarvan wij zelf de punt afgebroken hebben. Als gevolg daarvan is het ten opzichte van ons onnut om tot het binnenste van onze zielen door te dringen. Men mag dan met recht daarvan zeggen, dat het niet veel kracht aan ons doet, vanwege ons ongeloof, zoals de Heere Jezus dat eens heeft gezegd van de inwoners van Nazareth (Matth.13:58).

Hoofdstuk III

GEWETENSVRAGEN OMTRENT DODIGHEID

Nu in de twee voorgaande hoofdstukken genoeg gezegd is tot opening en verklaring van de aard en omstandigheden van dodigheid, volgt nu het volgende onderwerp:

II. Een antwoord op enkele zwaarwichtige vragen van het geweten omtrent deze dodigheid.

De oplossing hiervan is een goed hulpmiddel tot vertroosting van hen die God de Heere onder deze verzoeking laat komen.

1. Dodigheid in een wedergeborene

Kan in iemand die waarlijk bekeerd is een zodanige dodigheid en ongevoeligheid van hart voorkomen, als hiervoor is beschreven?

Dat een zodanige dodigheid bestaat, zal eenieder wel toestemmen. Of die echter ook met heiligmakende genade en bekering kan samengaan, is waard onderzocht te worden. Dit te meer, omdat de Godzaligen die ermee te kampen hebben, over het algemeen het meest ontsteld worden, omdat ze menen dat het onmogelijk is dat iemand die zo vadsig, dodig en lusteloos is, toch voor bekeerd zou kunnen worden gehouden. Daar komt bij, dat wanneer de mogelijkheid van deze dodige staat in de wedergeborene niet is vastgesteld, deze verdere verhandeling ten enen male onnuttig zou zijn.

Het antwoord is dan ook, dat het echt wel zo zijn kan, dat iemand die zo dodig en ongevoelig is, toch is en blijft in de staat van ware bekering en genade. Dit kan op verschillende manieren bewezen worden. (Zie Perkins, Tom.2, part. I, pag. 622)

a. In de eerste plaats zijn er letterlijke schriftplaatsen, die aan ware bekeerden deze dodigheid toeschrijven. Lees eens wat er staat in Markus 8:17. Daar zegt Christus met duidelijke woorden tot Zijn discipelen, die zonder twijfel bekeerd waren: “Bemerkt gij nog niet en verstaat gij niet? Hebt gij nog uw verharde hart?” Insgelijks zegt Hij niet alleen van de dwaze, maar ook van de wijze maagden, die waarlijk geheiligd waren, dat ze sluimerig werden en in slaap vielen. “Zij werden,” zo staat er, “allen sluimerig en vielen in slaap” (Matth. 25:5). En verder getuigt Hij van de engel, dat is de leraar van de gemeente van Sardis, dat hij de naam had dat hij leefde, maar dat hij dood was (Openb. 3:1). Dit betekent niet dat hij geheel geestelijk dood en dus nog onbekeerd was; in het volgende vers wordt immers van hem gezegd dat er nog iets goeds in hem overgebleven was. Hij was echter lui, loom en dodig. Zelfs de lieve Efraïm, die dierbare zoon, het troetelkind van de Heere, wordt een botte duif zonder hart genoemd (Hos. 7:11). Dat betekent dat hij niet alleen zonder verstand was, zoals in het algemeen verklaard wordt, maar ook zonder lust, levendigheid en hartelijke beweging. (Zie Arius Montanus en A. Rivet, Thomas á Kampis)

b. In de tweede plaats zijn er bekentenissen van heiligen, die over deze staat van dodigheid en ongevoeligheid deerlijk geklaagd hebben. Hoor de Kerk klagen, die God nochtans oprecht haar Vader durfde te noemen: “HEERE, waarom doet Gij ons van Uw wegen dwalen? Waarom verstokt Gij ons hart, dat wij U niet vrezen?” (Jesaja 63:17). En in het volgende hoofdstuk zegt zij: “En er is niemand,” te weten onder ons, “... die zich opwekt, dat hij U aangrijpe” (Jesaja 64:7). Zij wil hiermee zeggen: wij

zijn allen vadsig en lusteloos om tot U te komen en ons op U neer te werpen. David was soms met deze dodigheid zo bezet, dat hij zonder hart scheen te zijn: “Mijn ongerechtigheden hebben mij aangegrepen, dat ik niet heb kunnen zien; ... mijn hart heeft mij verlaten” (Psalm 40:13). Op een andere plaats klaagt hij: “Want ik ben geworden als een lederen zak in den rook” (Psalm 119:83), zo dor en droog was hij (zie ook Psalm 143:4). Asaf klaagt dat hij in een staat is geweest waarin hij meer op een beest dan op een mens leek. Zo doof en dom had hij zich onder Gods handelingen gevoeld. “Toen was ik,” zegt hij, “onvernuftig en wist niets, ik was een groot beest (behemoth: beest) bij U” (Psalm 73:22). Lees ook de beweeglijke klacht van Heman over deze dodigheid in Psalm 88:56. “Ik ben geworden,” zegt hij, “als een man, die krachteloos is; afgezonderd onder de doden, gelijk de verslagenen, die in het graf liggen.” En in vers 11 zegt hij: “Zult Gij wonder doen aan de doden? Of zullen de overledenen opstaan, zullen zij U loven?”

Augustinus had hiermee dikwijls zo te kampen, dat zijn mond bijna voortdurend vol was van zuchtingen. “Ik, ellendig mens,” zegt hij ergens in zijn meditaties, “hoe is mijn ziel zo ongevoelig geworden?” En even daarvoor: “Ik loof, ik zegen en ik aanbid God, zonder verbrijzeling van het hart, zonder eerbiedigheid en zonder ontzetting.” Zo hard en versteend was zijn hart. Bolton verhaalt uit het martelarenboek van Fox van de getrouwe en heilige Bradford, die eens in de gevangenis zei: “Ik ben zo droog als een steen, zo plomp als een nagel, zover van het bidden, dat ik een kwalijke smaak daarvan heb.” Ja, hij ondertekende zijn brieven zelfs dikwijls met de volgende woorden: “De allerellendigste, verharde en ondankbare zondaar John Bradford.” Paul Baine, een godvruchtige Engelsman, barst in een van zijn brieven in deze klacht uit: “Goede Heere, welke staat is deze en hoe ligt het rondom mij? Indien mijn lichaam ziek zou zijn of aan één kant half dood, het zou mij bijzonder raken. Maar dat mijn ziel zo bedwelmd is, dat ik er geen troostrijke gevoelens of beweging tot geestelijke dingen in gevoel, waarom doet mij dit zo weinig? Wat ik ook doe, het maakt mijn plichten zo afkerig voor U, als een dode drank voor de maag.” Johannes Mathesius, een discipel en disgenoot van Luther, die gestorven is in het jaar 1565 of 1566, was een vroom predikant. Toen hem op zijn sterfbed enige dingen werden voorgelezen uit Gods Woord, zei hij: “Alle dingen die u daar zegt of heeft, raken mijn hart niet,” of in het Hoogduits: “Es will nicht ins herzet het wilde er niet in. Zijn ziel was zelfs in de laatste ogenblikken van zijn leven (hoewel hij later gevoeliger werd) met deze dodigheid en versteendheid bezet. (Zie Melchior Adam)

Een zekere deugdzame jonkvrouw, in de geschiedenis Jane genoemd, was ook op haar uiterste nog zo verstokt, dat ze haar hoofd op het blok neerlegend om gedood te worden moest uitroepen: “*Och! Wat zal ik doen, waar is het, waar is het?*” Haar ziel was bijna dood, eer haar lichaam gedood werd. Alle besef en gevoel schenen haar ontvloden te zijn. (Zie John Wall, de kennis van Christus)

Bernardus kermt hierover ook zeer jammerlijk. “Mijn hart is,” zegt hij, “verdord en gestremd als melk; het is een land zonder water geworden, het kan door het uiten van tranen niet doorwond worden, zo groot is zijn hardheid.” Meer voorbeelden geven wij nu niet; dit zijn er genoeg. Bovendien bevestigt de dagelijkse ervaring van de allervroomste de neiging tot dodigheid dusdanig, dat het door niemand in twijfel behoort getrokken te worden.

c. In de derde plaats zijn er de gebeden van heiligen, waarin zij de Heere smeken om verlevendiging en weekmaking van hun harten. “Heere,” zegt de kerkvader Augustinus ergens, “maak toch week mijn harde, mijn steenachtige, mijn keiachtige, ja, mijn ijzeren hart.” David heeft daarom zo dikwijls bij de Heere aangehouden, dat

zulke woorden alleen al in Psalm 119 ik weet niet hoe dikwijls gevonden worden. “Mijn ziel kleeft aan het stof; maak mij levend naar Uw woord” (vs. 25). Vergelijk ook de verzen 107, 149, 154 en 159. Indien nu deze godvruchtige mannen met deze dodigheid niet te kampen hadden gehad, ja, daarmee niet te kampen hadden kunnen hebben, waarom hebben ze dan om de verbeteringen daarvan moeten zuchten en roepen?

2. Oorzaken

Het kan dus wel zo zijn, dat zelfs de ware wedergeborenen tot deze staat van dodigheid en ongevoeligheid geraken. Hiervoor zijn verschillende oorzaken te noemen.

- a. Ze behouden zelfs na hun bekering, zoals wij reeds gezegd hebben, de wortel en de overblijfselen van de algemene, natuurlijke steenachtigheid van het hart (Rom. 7:23; Gal. 5:17). Uit die kwade wortel kan gemakkelijk enige andere verstoktheid of hardigheid in de ziel opwassen. In een tuin waar het onkruid met wortel en tak uitgetrokken is, bestaat niet gauw het gevaar dat het weer zal aangroeien. Wanneer het echter slechts vanboven afgesneden of verminderd is, ja, zelfs wanneer het tot aan de wortel toe afgesneden is, terwijl de wortel zelf nochtans niet is weggenomen, wie zal zeggen of het genoemde onkruid daar niet weer gemakkelijk kan uitspruiten? Zo is het ook met de wedergeborenen. Hun stenen hart is waarlijk uit hen weggenomen, maar slechts ten dele, zodat nog een groot deel daarvan in hen is overgebleven. Een oud spreekwoord zegt: op oud ijs vriest het licht. Zo kunnen ook de ware Godzaligen uit kracht van de overgebleven steenachtigheid nog gemakkelijk enige andere hardigheid en dodigheid daarbij deelachtig worden.
- b. Het wezen van de wedergeboorte bestaat niet in geestelijke gevoeligheid, levendigheid en beweeglijkheid van daden of uitwerkingen, maar in een vastigheid, gezetheid en oprechtheid van de hebbelijkheden. Hoewel de genoemde gevoeligheden en beweeglijkheden in Gods kinderen ophouden wanneer zij in dodigheid verkeren, kan daarom hun wedergeboorte niet in twijfel getrokken worden. Die is immers geenszins in de gemelde beweeglijkheden gelegen. Als de gevoeligheden in hen ophouden, kunnen de goede hebbelijkheden immers in hen overblijven. Van een boom kan niet gezegd worden dat het geen levende of goede boom is, wanneer hij soms wat droog en dor is, en verstoken van de dartelheid en weelderigheid van haar bladeren en takken, zoals dat in de winter het geval is. Het rechte leven van de boom bestaat immers niet in de weelderigheid, maar in geheel wat anders, namelijk in de inwendige groeizame kracht die in haar sap en vochtigheid wordt gevonden. Zo is het ook met de wedergeborene. De gevoeligheden vertonen wel dikwijls het wezen van de wedergeboorte, maar maken die geenszins uit. Ja, zij behoren daar zelfs niet toe, net zomin als het dadelijk gevoelen behoort tot het wezen van het natuurlijke leven. Niemand van de heiligen is als hij slaapt verstoken van de dadelijke bewegingen en roeringen van het geestelijk leven. De wortel der zaak, dat is de hebbelijke kracht om te kunnen gevoelen en bewogen te worden, wordt immers wel in hen gevonden (zie Job 19:28). Het is daarom ook niet onmogelijk dat de ware bekeerden soms tot dodigheid en ongevoeligheid geraken, doordat ze geen belofte hebben steeds in levendigheid en gevoeligheid bewaard te zullen worden.
- c. Indien de wedergeborenen niet dodig en levenloos konden worden, zou dat uit een van de volgende twee dingen moeten voortkomen:
 - Óf ze zouden van de wortel en het beginsel van de genoemde dodigheid ten

- enen male verlost zijn, zoals de zalige en verheerlijkte zielen in de hemel aan geen dodigheid onderworpen kunnen zijn.
- Óf ze zouden dat beginsel van dodigheid nog wel in zich houden, maar daarbij zouden ze de uitdrukkelijke belofte van God hebben, dat Hij hen van het uitspruiten van die kwade wortel altijd zal bevrijden, zoals om die reden de ware bekeerden de zonde tegen de Heilige Geest niet kunnen bedrijven (zie 1. Joh. 5:18). Van geen van deze beide dingen kan sprake zijn. Het eerste niet, omdat wij tevoren hebben aangetoond dat de wedergeborenen van de oorsprong van deze dodigheid geenszins geheel verlost zijn. Het tweede niet, omdat wij daarvan totaal geen blijk vinden in de Heilige Schrift. Deze zegt daarentegen duidelijk, *dat de Geest blaast waarheen Hij wil* (Joh. 3:8). Dit zou niet waar zijn, indien Hij Zich door een belofte gebonden zou hebben om alle bekeerden altijd te bewegen en aan te blazen.
 - d. Dodigheid bij ware wedergeborenen is ook niet onmogelijk, doordat zij aan dezelfde verlokkingen tot verstoktheid en hardigheid van hart onderworpen zijn als de onwedergeborenen. Denk aan de boosheid van de satan de onttrekken van Gods Geest, geestelijke gemakzucht, uiterlijke weelde, onmatige zorgvuldigheden van dit leven, enzovoort (zie hoofdstuk 2). Wedergeborenen hebben dus de wortel van dodigheid, alsmede soms alle verdere neigingen daartoe vanbinnen, alle bespruingen en aanvallen vanbuiten; bovendien hebben zij geen verzekering of belofte in Gods Woord om daar altijd tegen staande gehouden te worden. Waarom zou het dan onmogelijk zijn dat ze, net zo goed als de goddelozen, tot dodigheid kunnen vervallen, hoewel op een andere wijze?

3. Hoe dodigheid voorkomt in een wedergeborene

De tweede vraag. *Op welke wijze en in hoeverre kan deze dodigheid in een oprecht bekeerde gestalte krijgen?*

Om hierop een antwoord te formuleren, zullen wij twee zaken bespreken, tot hoever zij zich *wèl* en tot hoever zij zich *niet* in een bekeerde ziel uitstrekt.

(1) Hoe dodigheid voorkomt in een wedergeborene. Dit onderwerp bespreken wij in de volgende stellingen.

1ste stelling.

Het kan wel zijn, dat een ware bekeerde in een staat komt, dat hij niet alleen in het een of ander zowat steenachtig en hard van hart is, maar dat ook vrijwel zijn gehele ziel met al haar vermogens en krachten met deze jammerlijke dodigheid en verstoktheid bezet is. Verstand, wil, hartstochten noch iets anders kunnen door alles wat hun overkomt, hetzij zoet of zuur, streng of lieflijk, geroerd of bewogen worden.

De Schrift noemt dit *een wandelen in duisternis en gans geen licht zien* (Jesaja 50:10). Ook spreekt zij in Hosea 7:11 wel van een wandelen en leven, niet alleen zonder hartelijke beweeglijkheid, maar geheel zonder hart. Het smart Gods kinderen dikwijls niet allermeeft, dat ze in enige dingen zomaar wat dodig en stokachtig zijn, maar dat ze het zo in alles zijn en dat die ziekte zo algemeen gaat over alles wat in of aan hen is. Zij moeten hier echter bedenken, dat ook dit met de staat van hun wedergeboorte wel overeengebracht kan worden. In hen is immers nog steeds de wortel van die algemene, epidemische en verdergaande dodigheid, waaruit deze of gene bijzondere verstoktheid ontspruit. Daar komt bij, dat zij geen belofte hebben om van die universele dodigheid altijd bevrijd te zullen blijven, zoals ze ook voor deze of gene

bijzondere verstoktheid niet altijd bewaard zullen worden.

2^e stelling.

Het kan zijn, dat oprecht wedergeborenen zover in deze dodigheid geraken, dat ze geruime tijd onberoerd en onbekommerd blijven, zelfs over deze of gene lelijke en zeer grove zonde (Jer. 8:6). Zo steenachtig en ongevoelig was David, die, zoals veel uitleggers opmerken, negen volle maanden in de verfoeilijke zonden van doodslag en overspel verkeerde, eer hij enig duidelijk gevoel daarvan gewaarwerd (2. Sam. 12:125). Zo verging het ook de zonen van Jakob, die na eenentwintig jaar pas oprecht ontroerd werden over de onmenselijke wreedheid die zij hun broeder Jozef aangedaan hadden (Gen. 42:21). (Zie Hildersham over Psalm 51.)

3^e stelling.

Het kan soms gebeuren, dat oprecht wedergeborenen zeer beweeglijk en gevoelig zijn over sommige geestelijke zaken, maar tegelijkertijd zeer hard en steenachtig over andere. Sommige gelovigen zijn zeer gemakkelijk ontroerd door de leer van het Evangelie en zij zullen daaronder al snel tot water versmelten; door een scherpe voorstelling van de Wet worden zij echter niet eens geraakt. Anderen, doorgaans zwaarmoedige christenen, zijn als versteend tegen de leer van het Evangelie en tegen alle goddelijke vertroosting, terwijl ze door het minst harde woord van de Wet of van bestraffing en bedreiging dikwijls tot sidderen en beven toe ontzet en ontsteld worden. (Flamans, Christelijke meditatieën)

Van het eerste type hebben wij een opmerkelijk voorbeeld in een adellijke vrouw, over wie John Wall³ verhaalt. Zij was ter dood veroordeeld, omdat ze drie van haar kinderen had u omgebracht. Veel Godzalige predikanten, die meenden dat zij in haar zonde verhard was, benadrukten haar droevige zonde en de verschrikkelijkheid van haar staat. Alles wat zij zeiden, bewoog haar echter niet; zij werd veeleer nog hardnekkiger. Tenslotte kwam een andere voortreffelijke godgeleerde naar haar toe, die van haar gehoord had. Toen hij zag dat zij alreeds ten dele verwond was, ja, tot wanhoop toe, predikte hij haar de onuitsprekelijke barmhartigheid van God in Christus. Hij zei haar dat er nog genade voor haar was, ondanks haar grote zonde, indien haar hart maar aangeraakt was met droefheid over hetgeen zij gedaan had. Hierop zei ze: "Wat? Genade voor mij? Och, dat is onmogelijk!" De godgeleerde vervolgde echter te zeggen dat God Zich verheugt in barmhartigheid, dat Zijn genade en barmhartigheid veel overvloediger zijn dan welke zonde dan ook. Zo begon de vrouw terstond te wenen en haar handen te wringen, roepend om genade. Zij stierf zeer getroost, zo wordt verhaald, doordat de genade van God haar voor haar dood overvloedig werd geopenbaard.

4^e stelling.

Dikwijls kunnen wedergeborenen zeer gevoelig zijn over hun zonden, en toch zeer slaperig, dodig en lusteloos wat betreft hun heilige plichten en overwegingen. Dit ziet men duidelijk in zielen die zeer naar wanhoop en zwaarmoedigheid neigen. Als men met hen spreekt over hun zonden, zal hun hart beginnen te kloppen, ja, het zal van benauwdheid bijna in stukken barsten. Ziet men vervolgens echter op hun

³ Wall, John. Niemandt dan Christus, ofte een klaer ende uytneement tractaet van de kennisse Jesu Christi om alle menschen op te wecken ende gaende te maken haer te beneerstigen om Jesum Christum ende dien gekruyciget te leeren kennen ... : in verscheydene predicatien over I Corinth. cap. 2 vers 2 / door John Wall ; uyt het Engels vert. door Bartholomaeus Reyniersen. - 3de dr.. - t'Amsterdam : by Gijsbert de Groot, 1685. -

gebeden, belijdenissen, onderzoekingen of gebruik van het Heilig Avondmaal, dan zijn ze daarin koel, vadsig en als geheel zonder leven. Hun hart wordt daardoor dikwijls niet in het minst verzacht of verbroken. Dit schijnt ook de staat geweest te zijn van de gelovige Joden in Jesaja 63:17. Daar ontbrak geen roering of ontsteltenis over hun zonden, die zij met hun klacht en belijdenis immers overvloedig te kennen gaven in vers 17 en hoofdstuk 64:6. In de uitwerking van de heilige plichten waren ze echter dodig en ongevoelig. “HEERE,” zeggen zij, “waarom verstokt Gij ons hart? Niet dat wij onze zonden niet gevoelen, maar wij vrezen U niet, en wekken onszelf niet op, dat wij U aangrijpen.”

5^e stelling.

Soms kan het gebeuren, dat de ware wedergeborenen zeer gevoelig zijn over dingen die gewoonlijk minder tot beweging brengen, en toch dodig en stokchtig over zaken die meer beroering plegen te verwekken.

Petrus kon door Christus’ ernstige bestraffing over zijn vermetelheid niet geraakt worden, hoewel hij daarna door het kraaien van een haan, iets wat veel minder beduidend was, ja, enkel door het gezicht van zijn Meester tot de bitterste tranen gebracht werd (Matth. 26:31-35, 75). Dikwijls ziet men de beste van Gods kinderen alleen al door het zien van de gevoeligheid van een eenvoudige christen tot de grootste beweeglijkheid geraken, terwijl de krachtigste diensten, de doordringendste bestraffingen en overtuigingen van predikanten hen niet tot de minste ontroering brengen. Ja, let eens op al die oordelen van God over Zijn Kerk, waarvan men zou zeggen, dat ze het hart van een christen het allermeest in stukken zouden breken. Men zal bevinden, dat de allerheiligsten daarover dikwijls niet zozeer aangedaan zijn, als over zeer geringe, persoonlijke zwaarigheden (Luk. 9:23; vergelijk ook Matth. 26:40).

6^e stelling.

Soms kunnen de wedergeborenen, vooral wanneer ze te kampen hebben met die algemene verstoktheid, zover vervallen, dat ze duidelijk zichtbaar van hun gewoonlijk goede koers des levens beginnen af te wijken. Ze kunnen zich dan inlaten met zonden, waar zij zich anders zeer ver vanaf zouden houden.

Dit was het geval met het Joodse volk. Omdat het hart van dit volk verstokt was, dwaalde het af van Gods wegen. Het hield zijn goede en heilige tred van leven niet zoals tevoren. Nie mand verliet Christus ooit meer, of zoals men wel zegt: schoot Hem in de ogen, dan Zijn apostelen. Zij wilden, zoals ze tevoren gezegd hadden, hun leven voor Hem stellen, maar toen hun harten bezwaard waren en hun vlees zwak was, dat is vadsig en dodig, verlieten zij Hem schandelijk (Mark. 14:31, 50).

7^e stelling.

De wedergeborenen kunnen door deze dodigheid soms ook zover gebracht worden, dat ze in het gebruik van de genademiddelen, als het horen van Gods Woord, de gebeden, het Heilig Avondmaal, enzovoort, bijna geheel beginnen stil te staan en te talmen. Ze kunnen zelfs zo verachten, dat ze die niet alleen niet meer naar behoren waarnemen, maar ook zelfs durven zeggen, dat ze die niet meer willen waarnemen of begeren waar te nemen. Dit schijnt zeer ver te gaan en toch kan het zekerlijk bestaan met de staat van ware genade. Dit was het geval bij Asa, die vertrouwde op de koning van Syrië. Niet alleen zocht hij niet naar een middel dat hem hierover gevoelig gemaakt zou kunnen hebben, maar hij mishandelde zelfs de profeet Hanani, die het hem in Gods Naam voorstelde. Er staat: “Doch Asa werd toornig tegen den ziener en leidde hem in het gevangenhuis, want hij was hierover tegen hem ontsteld; daartoe

onderdrukte Asa enigen uit het volk ten zelve[n] tijde” (2 Kron. 16:710). Wel moet vooropgesteld worden, dat het willen nalaten van de genademiddelen slechts gedeeltelijk is en met strijd gepaard gaat. Het spruit ook niet voort uit een verachting van die middelen, zoals die door de goddelozen nagelaten worden, maar veeleer uit hoogachting daarvan en uit zekere smakeloosheid waaraan de ziel in die tijd onderworpen is. Ook is er de vrees, dat zij met zo'n steenachtig hart die heerlijke middelen schandelijk zouden misbruiken en zich zo een zwaarder oordeel op de hals zouden halen. Over het algemeen zijn dit ook de redenen die oprecht bekeerden voor hun nalatigheid in deze voorwenden. Hierdoor geven zij, hoewel ze de middelen niet behoorlijk gebruiken, toch nog blijk van een grote liefde en een sterk verlangen daartoe. Dit is dan ook een onfeilbaar bewijs van ware genade (zie 1 Petrus 2:15). (Zie Abrene: Medicijn der ziel)

Op deze wijze dan en voor zover nu gezegd is, kan deze dodigheid in de ziel van een wedergeborene plaatshebben.

(2) *Hoe kan dodigheid geen plaats in de ziel van een oprecht bekeerde hebben?*

a. Zij kan de ziel niet geheel overheersen, maar zij omvat wel de gehele ziel. Het is niet zo, dat er in het verstand, in de wil en in de genegenheden geen enkel gevoel overblijft. “Ik sliep,” zegt de bruid, “maar mijn hart waakte” (Hoogl. 5:2). Er was dodigheid, want de bruid sliep; toch was er ook enige gevoeligheid, want haar hart waakte. De wedergeborene ziel die in haar dodigheid niet voelt wat ze wenst, voelt wel wat ze niet wenst, namelijk haar ongevoeligheid. Als ze zo dodig is, dat ze vrijwel niets voelt, voelt ze toch dat ze dodig is. De Joodse kerk was wel verstokt, maar niet helemaal, want zij voelde haar verstoktheid en klaagde daarover (Jesaja 63:17). Wij willen niet ontkennen, dat deze of gene bijzondere dodigheid voor een tijd niet kan worden gevoeld. Desondanks blijft er altijd enig gevoel in de ziel over; als ze over dit of dat ongevoelig is, dan is ze toch gevoelig over iets anders. Is het niet over de troost van Gods genade, dan kan het zijn over haar zonden, Gods kastijdingen, of over iets anders.

b. De dodigheid is er niet voortdurend, dat is altijd en zonder ophouden. Dit geldt in het bijzonder als de dodigheid van Gods kinderen zo algemeen is en hun hele ziel heeft ingenomen. De dodigheid kan hun wel een lange tijd bijblijven, zoals bij velen gebleken is, maar toch kan zij in hen nooit zo aanhoudend en gestaag zijn, dat ze niet zo nu en dan enige geestelijke roering voelen. Wij noemen hier geen trap of mate van ontroering, maar enige roering. Hierom wordt ze ook wel vergeleken bij een slumerslaap (Matth. 25:5). De wijze maagden werden sluimerig en vielen in slaap, opdat ze op enig moment, eer het te laat was, daaruit weer zouden ontwaken en wakker worden. De hardigheid in de goddelozen is geen slumerslaap, maar een algehele doodsslaap, die niet eerder eindigt of ophoudt dan in hun verderf, wanneer het wakker worden te laat is (Psalm 10:3; Zef. 1:12; 2 Tim. 2:26; zie G. Udemans, Laatste Bazuin).⁴

c. De dodigheid is er niet zonder hartelijke, ernstige verfoeiing en veroordeling. Het kan zijn, dat de ziel haar bijzondere dodigheid niet opmerkt en daarom ook niet kan

⁴ Udemans, Godefridus. De laatste basuyne, dat is: ghetrouwe waerschouwinghe onses Heeren Jesu Christi aengaende des menschen uuterste, beschreven door den h. apostel ende evangelist Mattheum, capitt. XXV : verclaert ende tot ontnuchteringhe van onse eeuwe toe-ghepast / door Godefridum Udemans ; met een gherieffelijck register om alle materien bequamelijck te vinden. - Tot Dordrecht : voor Fransoys Boels, 1635.

veroordelen. Zodra die haar echter wordt vertoond en aangewezen, is ze daarover verlegen. Ze verbloemt of prijst die niet in het minst. Nog veel minder acht ze zich er gelukkig om, zoals de wereld. Zij wordt wel eens humeurig, wanneer ze aan haar dodigheid ontdekt wordt; dit echter niet tegen de ontdekker, zoals de vleeselijke mens, maar tegen zichzelf en het kwaad (zie Psalm 119:25; Jes. 63:17).

d. Ook is de dodigheid er niet zonder een ernstige begeerte naar het tegenovergestelde, dat is beweeglijkheid en hartelijke gevoeligheid. Dit bleek bij David in zijn veelvuldig bidden: “HEERE, maak mij levend naar Uw woord.” Zo verging het ook Augustinus, zoals reeds eerder is genoemd. De Kerk toonde dat ze, hoewel verstokt, toch bekeerd was. In hetzelfde vers waarin ze over haar dodigheid klaagt, smeekt ze de Heere ook bewogen om het tegendeel daarvan: “Keer weder om Uwer knechten wil, de stammen Uws erfdeels” (Jesaja 63:17).

3. Is dodigheid altijd zonde?

3^e Vraag. *Is dodigheid of ongevoeligheid altijd zonde?*

Om dit te verstaan, moet u op het onderstaande besluiten acht geven.

1ste besluit.

De dodigheid is altijd zonde:

- (1) Als zij uitspruit uit onze natuurlijke en aangeboren steenachtigheid. Uit die zondige wortel kan immers niets anders voortkomen dan zonde. “Hetgeen uit het vlees geboren is, dat is vlees” (Joh. 3:6).
- (2) Als het gaat om het stellige en bewuste karakter ervan. Hiermee doelen wij op de zedelijke luiheid, moeilijkheid en verdrietigheid, waarmee verstokte zielen dikwijls bezig zijn met allerlei geestelijke zaken. Soms is het geen zonde om niet levendig, niet werkelijk bewogen, niet vurig of gevoelig te zijn. Daadwerkelijk afkerig en humeurig over geestelijke zaken te zijn, veronderstelt echter altijd enige zonden (Spr. 3:11). Het is hier hetzelfde als met de ongelovigheid: geen directe toestemming met deze of gene goddelijke waarheid kan in sommige gevallen, bijvoorbeeld in de slaap, zonder zonde zijn. Maar het stellige daarvan, dat is het daadwerkelijk verwerpen van enige goddelijke waarheid, wanneer ze ons voorkomt, is geenszins zonder zonde.
- (3) Als men onder de dodigheid een ontbreken van de gehele hebbelijkheid van de gevoeligheid en beweeglijkheid verstaat, zodat zelfs de hoogachting ervan, alsook de begeerte daartoe, uitgesloten zijn. Het gaat hiermee als met de geestelijke vreugde: die vreugde niet dadelijk gevoelen, kan soms zonder zonde in een wedergeborene plaatshebben. Dit geldt echter geenszins voor het niet hoogachten of niet begeren van die vreugde, omdat dan zelfs de wortel der zaak er helemaal niet is. Dan is er nog sprake van een geheel genadeloze toestand, waarin alles zonde is wat in of aan de mens is.
- (4) Als de dodigheid of het gebrek aan dadelijke gevoeligheid de mens onbekwaam maakt om oprecht de Heere zijn God te dienen, in het bijzonder om uit zichzelf te gaan en tot Christus gedreven te worden. Want indien de gevoeligheid een deugd is (neem het woord deugd hier in een ruimere betekenis), indien zij ons tot God drijft en de Heere Jezus doet zoeken en aangrijpen, zo moet het ontbreken van die gevoeligheid een zonde en ondeugd zijn, als zij ons van God en de Heere Jezus doet afblijven. Is iemands hart dan zo dodig, dat hij zichzelf niet in oprechtheid verloochenen of verzaken kan om

in het geloof tot Christus te gaan, of Hem anderszins zijn schuldige dienst te bewijzen, omdat hem de lelijkheid en verdoemelijkheid van zichzelf niet behoorlijk smart of aan het hart gaat? Laat hem erop bedacht zijn, dat dit een zedelijk kwaad en een zonde in hem is. Dit geldt ook voor iemand die de oordelen en bezoeken van God treffen, terwijl ze hem zo weinig ontstellen, dat ze het toelopen tot God in hem niet veroorzaken, maar veeleer verhinderen en ophouden. Ook op allerlei andere soorten van dodigheid en ongevoeligheid kan dit evenredig worden toegepast.

- (5) Als God de mens in omstandigheden brengt, waarbij hij op een bijzondere wijze gevoeligheid en beweeglijkheid zou moeten tonen.

Denk bijvoorbeeld aan een verval tot grove en enorme zonden. Het is bekend, dat de grootheid van de droefheid in overeenstemming met de grootheid van de zonde moet zijn. Hoewel droefheid over de zonde ook zonder pijnlijke en gevoelige ontroering wel een oprechte droefheid kan zijn, kan ze zonder die ontroering geen grote en hevige droefheid zijn, zoals die bij zware en verschrikkelijke zonden vereist is. Zie hiervoor Psalm 6:4, Mattheus 26:75, enzovoort.

Ook kan de Heere iemand roepen tot buitengewone en openbare verootmoedigingen, bijvoorbeeld tot publieke vast en bededagen. In een gevoelige betoning van droefheid heet dit wel een “roepen tot geweent en tot rouwklage ... en tot omgording des zaks” (Jesaja 22:12). Dan moet de ziel beslist meer dan anders gekweld worden (Jesaja 58:34). Joël zegt hierover: “En scheurt uw hart en niet uw klederen” (Joël 2:12). Dit geeft waarlijk meer te kennen dan een simpel mishagen en afkeer van de zonde, zonder enige gevoelige ontsteltenis daarover.

2° besluit. *Wanneer dodigheid geen zonde is*

Toch zou men deze of gene ongevoeligheid in sommige opzichten ook als niet-zondig kunnen aanmerken. Dit is het geval:

- (1) Voor zover ze door God Zelf veroorzaakt wordt. Dan is zij immers een uitwerking van Zijn rechtvaardigheid. Wanneer er dodigheid in de gelovigen aanwezig is, is die in dit opzicht onstrafbaar en onberispelijk.
- (2) Voor zover ze haar oorsprong heeft in enige natuurlijke oorzaken. De ongevoeligheid die soms in psychisch zwakke mensen leeft, is niet altijd als zonde te bestempelen, omdat zij uit de kwade gesteldheid van hun hersenen pleegt voort te komen. Zo kunnen ook vele bejaarden of mensen die op een andere manier lichamenlijk zwak en gebrekkig zijn, soms zeer loom, dodig en lusteloos zijn, zelfs ook wat betreft geestelijke zaken, zonder dat men hun dit altijd als zonde mag aanrekenen. De lichamenlijke ongeschiktheid stimuleert dodigheid niet alleen, maar veroorzaakt die zelfs dikwijls. De begeerte en genegenheid van het hart kan heel anders gezind zijn, maar vanwege de kwade gesteldheid van het lichaam kan zij in die tijd niet anders.
- (3) Voor zover ze zich concentreert rond zaken die Gods kinderen niet uit eigen kracht kunnen voelen, of welk gevoel Hij hun niet zozeer bevolen heeft te hebben, maar alleen te zoeken. Ongevoeligheid over de invloed en troost van Gods genade is een kind van God bijvoorbeeld niet als zonde aan te rekenen, indien hij alle mogelijke middelen heeft gebruikt om daarover gevoelig te zijn. Het voelen van de bedoelde troost ligt namelijk niet in zijn macht; alleen het zoeken en najagen ervan is hem bevolen. God is niet zo wreed of onrechtvaardig, dat Hij iets wat absoluut onmogelijk is van Zijn kinderen zou

eisen. Een dergelijke onbillijkheid zou zelfs bij mensen verfoeilijk zijn. Het is een algemene stelregel en in dit geval altijd waarachtig, dat Hij nooit iets van hen eist, wat Hij hun van tevoren niet gegeven heeft. Dit moet evenwel niet al te ver worden doorgevoerd. Zo zou iemand kunnen menen, dat wij niet verplicht zijn tot geestelijke deugden en hebbelijkheden, omdat wij er door de verdorvenheden van onze menselijke natuur niet toe in staat zijn. Dan zouden wij niet zondigen, al zouden wij die geheel en al missen. Dit is echter geenszins het geval. Het is namelijk geen absolute maar een morele onmacht, die wij door onze eigen moedwil op ons geladen hebben.

Ten aanzien van de geestelijke zaken in Gods kinderen moet een tweeledig onderscheid waargenomen worden. Óf zij zijn van het wezen, van het evenbeeld Gods dat in hen is, zoals vertrouwen, hoop, liefde en vreze Gods; óf zij behoren niet tot het wezen van het genoemde evenbeeld, maar zijn daar alleen genadige toevoegingen van, zoals een dadelijk gevoelige smaak en zoetigheid die God bij het oefenen van de heilige plichten soms in de ziel van zijn kinderen stort, bijvoorbeeld door het laten voelen van de troost van Zijn genade.

Die van de eerste soort kan men nooit missen zonder te zondigen, al is men geheel onmachtig om die te bekomen. De tweede soort kan men wel ontberen zonder te zondigen, om zoeven aangewezen redenen.

3^e besluit.

De dodigheid of ongevoeligheid mag zijn zoals ze is; het is om vele redenen altijd nodig dat Gods kinderen ze aanzien voor een schadelijk en moeilijk kruis. Allen die hun ziel liefhebben, moeten haar bijgevolg nooit klein achten of in de wind slaan, maar integendeel met alle ernst bestrijden en tegenstaan (Jesaja 63:17; Psalm 119:25, 107).

4. Het onderscheid tussen dodigheid en zorgeloosheid

4^e Vraag. *Waarin bestaat het onderscheid tussen geestelijke dodigheid en vleselijke zorgeloosheid of stille gerustheid?*

Dit dient hier noodzakelijk onderzocht en aangewezen te worden. In de eerste plaats omdat deze twee zaken zo'n grote overeenstemming vertonen. In de tweede plaats omdat een ware wedergeborene die dodig is, zich gemakkelijk zou kunnen inbeelden dat hij zorgeloos is. Vanuit die veronderstelling zou hij zich weer kunnen verbeelden een werelds mens te zijn, terwijl hij slechts geestelijk dodig en ongevoelig is.

- (1) Dodigheid strekt zich wijder uit dan zorgeloosheid. De dodigheid kan allerlei geestelijke zaken tot voorwerp hebben, niet alleen Gods oordelen of de zonden, maar ook de troost van Gods genade en de smaak en zoetigheid in de heilige betrachtungen, enzovoort. De zorgeloosheid strekt zich alleen uit over zaken die schandelijk of droevig zijn, dat is over de zonden of de oordelen van de Heere. Iemand kan wel dodig en ongevoelig zijn onder de invloed van Gods gunst en de smaak in het oefenen van de heilige plichten, maar hij kan daaronder niet zorgeloos genoemd worden. Alle zorgeloosheid is dus wel een vorm van dodigheid, maar alle dodigheid is geen zorgeloosheid.
- (2) De dodigen, voor zover ze dodig zijn, zijn altijd ongevoelig. De zorgelozen hebben daarentegen soms wel enig gevoel van Gods oordelen, maar zoeken dat te verachten en uit te doven (Jer. 6:14).
- (3) De dodigheid veronderstelt een niet waarnemen of een niet aanmerken van

Gods dreigementen. De zorgeloosheid merkt en beseft ze meestal wel, maar gelooft ze niet (2 Petrus 3:4). “Waar is de belofte Zijner toekomst?” zo spreken de zorgelozen. “Want van dien dag, dat de vaders ontslapen zijn, blijven alle dingen alzo gelijk van het begin der schepping.”

- (4) De dodigheid is in Gods kinderen algemeen; de geestelijke zorgeloosheid is veel minder algemeen, hoewel ze ook wel enigszins in de ware bekeerde plaats kan hebben.

5. Het onderscheid tussen algemene dodigheid en heilige en geestelijke gerustheid

5^e Vraag. *Welk onderscheid is er tussen deze algemene dodigheid en heilige en geestelijke gerustheid van het gemoed of de vrede van de consciëntie?*

Zowel wedergeborenen als onwedergeborenen bedriegen zich wat dit betreft dikwijls. Wedergeborenen, die soms een rechte en heilige stilte in hun gemoed hebben, door Gods Geest in hen teweeggebracht, houden die gerustheid dikwijls slechts voor een geestelijke doofheid en dodigheid van hun hart, waarover zij zich veel meer beklagen dan verheugen. Onwedergeborenen, die verdrongen liggen in een geestelijke slaapziekte en verstoktheid van hun hart, menen dikwijls dat zoiets niets anders is dan een rechte gerustheid van het gemoed en dat ze ongelukkig zouden zijn indien ze meer gevoelig en minder gerust waren.

Tot onderricht van beiden is daarom nodig, dat wij eens aanwijzen hoe en waarin geestelijke dodigheid en een rechte gerustheid van het gemoed van elkaar verschillen.

- (1) Geestelijke dodigheid is meestal in zichzelf zondig en het is voor Gods kinderen een droevig en smartelijk kwaad. De gerustheid van het gemoed is in zichzelf niet altijd deugdelijk, maar het is ten minste een zoet en vermakelijk goed.
- (2) De geestelijke dodigheid heeft allereerst kwade en zondige oorzaken, die hiervoor al aangewezen zijn. De rechte gerustheid van het gemoed wordt echter gewerkt door goede en heilige oorzaken, namelijk Gods Geest en het gezicht van onfeilbare tekenen der genade (Rom. 8:1516).
- (3) De geestelijke ongevoeligheid heeft gewoonlijk geen bekende grond, waarop zij de mens gerust en tevreden maakt. De ervaring leert, dat wie daaraan mank gaan dikwijls niet bekommerd zijn, terwijl ze geen reden weten waarom zij zo onbekommerd zijn. Degenen die recht gerust zijn, hebben in hun gemoed altijd een vast en bekend fundament waarop zij rusten, namelijk het Woord van God en het verlichte getuigenis van hun geweten. Dit zijn zaken die door het Woord van God gesteld worden tot gronden van een zekere en veilige gerustheid.
- (4) De geestelijke dodigheid maakt de mens over het algemeen trager en onbekwamer om God te dienen. “Waarom verstokt Gij ons hart, dat wij U niet vrezem?” (Ies. 63:17). De rechte gerustheid van het gemoed wekt hem daarentegen op tot meer Godzaligheid. “Ik zal den weg Uwer geboden lopen, als Gij mijn hart verwijdt zult hebben,” zegt David (Psalm 119:33).
- (5) De eigenlijke zitplaats van de geestelijke dodigheid is meestal in de benedenste, dat is in de gevoelige vermogens van de ziel, in de hartstochten, geneigdheid, enzovoort. De gerustheid van het gemoed heeft haar eigenlijke woonplaats daarentegen in de bovenste, dat is in de redelijke vermogens, namelijk in het verstand en in de wil van de mens. “Dezelve Geest getuigt met onzen geest, dat wij kinderen Gods zijn” (Rom. 8:16).
- (6) De geestelijke dodigheid veronderstelt een ophouden of stilstaan van de bewegingen en ontroeringen van de genegenheden, en daarmee dus een gemis van gevoel. De gerustheid van het gemoed sluit die bewegingen en

ontroeringen niet uit, bijvoorbeeld over de droefheid over de zonde, maar regelt en bepaalt die slechts, zodat ze niet buitensporig worden.

Hoofdstuk IV

TROOST BIJ DODIGHEID

Nu de belangrijkste gevallen betreffende deze stof uiteengezet zijn, gaan wij over tot het derde onderdeel dat wij zouden behandelen, namelijk het uiteenzetten van de troost en raad waardoor degenen die over hun dodigheid bekommerd zijn, bemoedigd en geholpen kunnen worden.

1. Klachten over dodigheid

Wat hoort men, zeer geliefden in de Heere, niet dagelijks veel klachten over deze kwaal, zelfs van de dierbaarste en allerheiligste zielen. Wat een verzuchtingen daarover vervullen niet gedurig hun slaapkamers? Ja, zij vervullen het allermeeft hun harten, doordat ze wegens hun dodigheid hun hart niet kunnen uitspreken. Is het niet de gangbare taal van vele, ja, ontelbare christenen? “HEERE, waarom verstokt Gij ons hart, dat wij U niet vrezén?” Ach, dat hart, dát bezorgt hun zoveel moeite en droefheid. (Zie Willem Teellinck, Soliloquim) Als zij zich soms neer willen zetten om hun menigvuldige grove en verdoemelijke zonden te overdenken, dan is hun hart keihard als een steen, ja, onbeweeglijker dan een rots. Dikwijls zouden ijzer en staal eerder verbrijzeld worden dan dat verstokte en versteende hart. De oudvader Bernardus zegt: “Ik zie dingen waarover ik mij behoor te schamen en toch schaam ik mij niet. Ik zie dingen die betreuenswaardig zijn, nochtans treur ik niet. Dit is een teken van de dood en van de verdoemenis, want een ongevoelig lid is dood en een ziekte van ongevoeligheid is ongeneselijk.”

Willen zij hun hart eens opheffen om tot God te naderen of om Zijn Naam aan te roepen, het ligt zo log en zwaar op hun hart, alsof er kilo's lood op gebonden waren. Ja, dikwijls zou een molensteen bijna net zo gemakkelijk naar de hemel vliegen als dat luie, lome en onbeweeglijke hart. Hoort het van zonden, het smelt niet. Hoort het van oordelen, het schrikt niet. Hoort het van troost, het gevoelt niet. Hoort het van heilige overdenkingen, het smaakt niet. Betreffende alles is de ziel droog, dor en onbeweeglijk. Het Woord kan haar niet verwarmen, verblijden, ontstellen of versterken. Alles komt in dodigheid en vertrekt weer zonder gevoel en zonder leven. Zij vergelijken zichzelf daarom dikwijls bij de kinderen op de markten, die niet dansen wanneer men voor hen op de fluit speelt en die niet wenen wanneer men klaagliederen voor hen zingt.

Het kwaadste van alles is, dat zij zich gewoonlijk overgeven aan suffen en mijmeren. Hun geestelijke en lichamelijke plichten komen tot stilstand. Niet zelden raken zij zelfs aan het twijfelen, en verwerpen en veroordelen zij hun gehele geestelijke welstand. Zij menen dat het niet goed met hen gesteld kan zijn, omdat ze zo dodig, harteloos en ongevoelig zijn.

*Nooit was er zwaarder last,
hun ziele toegepast,
dan ‘t ongevoelig kwijnen.
Zo gans versteend te zijn
is hun de grootste pijn
en doet hun geest verdwijnen.*

Tegen al deze nare klachten moeten wij die bekommerde en kleinhartige zielen naar vermogen zoeken te hulp te komen. Wij zeggen “de bekommerde en kleinmoedige zielen, dus niet zorgeloze mensen of degenen die zich in hun dodigheid ten enenmale behagen en deze als een gewenste gerustheid van hun hart beschouwen. Zulke mensen waarschuwen wij hier eens en vooral: zij hebben part noch deel aan deze woorden, maar staan schuldig aan alle schrikkelijke oordelen die zij tot hun ontnuchtering kunnen nalezen in Deuteronomium 29:19 e .v.; Spreuken 1:29-33, 28:14, 29:1; Romeinen 2:5, enzovoort. Die oordelen zullen hen ook zeker treffen, tenzij ze zich ooit tot de Heere willen bekeren.

Drie dingen willen wij hier dan doen:

1. Enige troostgronden aanwijzen.
2. De tegenwerpingen beantwoorden.
3. Remedies voorschrijven

1. Enige troostgronden aanwijzen.

Komaan nu, mijn allerbeminnelijkste medechristenen. Laat mij toe dat ik eens een weinig naar uw hart spreek. Wees zo bekommerd over uw verstoktheid als u wilt en laat het u zo'n wonderlijke kwelling toeschijnen als het kan. Als u naar mij wilt horen, weet ik, dat u onder Gods zegen ten laatste zal moeten bekennen, dat er nog hoop is voor u en voor gans Israël. “Want alle sterkte der ziel,” zei Augustinus, “vindt zijn medicijn in de heilige Schriftuur.”

Ik zal nu niet weer zeggen wat tevoren al is vastgesteld, namelijk dat deze staat van dodigheid, waarover u klaagt, wel kan samengaan met oprechte bekering en dat u zich daarom zeer vergist, als u uw genadestaat om die reden in twijfel trekt. Maar ik zal daarbij nog enige andere zaken aanvoeren, die tot uw verkwikking en ondersteuning profijtelijk zullen zijn.

Eer ik echter tot de speciale troostgronden overga, moet ik u de beweeglijke woorden van de gelovige Joden uit Jesaja 63:17, die al meermalen zijn genoemd en een bijzondere troost voor u en uws gelijken behelzen, eens wat nader openen en de hartsversterking die daarin besloten ligt wat duidelijker aanwijzen. “HEERE, waarom verstokt Gij ons hart, dat wij u niet vrezen?” Daaruit moet u de volgende dingen tot uw bemoediging aannemen:

- (1) Het is niet uitzonderlijk dat u onder deze dodigheid lijdt. Het is juist iets algemeen, wat ook andere gelovigen, ja, de gehele kerk betreft. “Waarom verstokt Gij ons hart?” Niet een particulier persoon zegt hier “mijn hart”, maar de ganse kerk zegt “ons hart”. Waarom gedraagt u zich dan zo kwalijk, alsof u wat vreemds overkwam en alsof uw staat de allergehoordste en wonderlijkste van de hele wereld zou zijn? Ja, waarom bent u zichzelf aan het veroordelen, zo ontrouw aan het ganse geslacht van Gods geliefde kinderen? (Psalm 73:15) Indien allen die dodig en verstokt zijn buiten de genade zijn, dan staat meteen ook de gehele Kerk buiten de genade.
- (2) Let er ook op door Wiens hand u deze drinkbeker ingeschonken wordt. Het is de hand van uw eigen God, van uw eigen Vader. “HEERE, waarom verstokt Gij ons hart?” Kan Hij iets verkeerds doen? Kunt of wilt u die soevereine Meester de handen binden? Verwacht u iets anders dan het beste van zo'n wijze, goede en teerhartige Vader? “Gij zijt toch onze Vader?” zegt de Kerk in het zestiende vers van ditzelfde hoofdstuk uit Jesaja. “Ik ben verstomd,” zegt David, “ik zal mijn mond niet opendoen, want Gij hebt het gedaan” (Psalm 39:10). “Het is goed voor een man, dat hij het juk in zijn jeugd draagt. Hij zitte eenzaam en zwijge stil,

omdat Hij het hem opgelegd heeft” (Klaagl. 3:2728). Als uw dodigheid u benauwd en bekommerd maakt, zeg dan: “Heere, het is met mij zo gesteld, als het U Zelf heeft behaagd te schikken. Indien ik tot Uw dienst een wat steen en stokachtig hart meebreng, wenste ik dat het weker en beweeglijker zou zijn; nochtans breng ik het tot U zoals het is. Raak het maar aan met Uw Geest en Gij Die het verstokt hebt, zult het zonder enige moeite spoedig zachter en gedweeër kunnen maken.”

- (3) Zie daarin ook de billijkheid en rechtvaardigheid van Gods handelingen met u. De Heere heeft Zijn reden waarom Hij nu juist zó en niet anders met u doet. Dit belijdt de Kerk in het hier besproken vers als ze vraagt: “Waarom verstokt Gij ons hart?” Beschuldig Hem dan nooit alsof hij u onrechtvaardig behandelt. U weet dikwijls niet hoe het zijn kan, maar het is genoeg dat Hij het weet. Zijn oordelen zijn altijd rechtvaardig, hoewel de reden ervoor dikwijls verborgen is. Misschien zouden er vele redenen gegeven kunnen worden waarom u deze dodigheid verdiend hebt. Ook als die er echter niet zijn, zal wat God gedaan heeft altijd met wijsheid en met reden gedaan zijn.
- (4) Zie in deze tekst ook de duidelijke kenmerken van hun oprechte bekering en genade. Ze zouden hun eeuwige staat vanwege hun dodigheid niet zozeer moeten betwijfelen. Vanwege dit klagen over hun dodigheid zouden ze die juist des te zekerder en vaster moeten stellen. Dit moet ik uit hun woorden wat nader bewijzen.

I.

Tegenwerping. Het klagen van de Kerk over dodigheid geeft noodzakelijkerwijs enig gevoel over die dodigheid te kennen. Indien ze die immers niet gevoeld zouden hebben, waarom zouden ze er dan over geklaagd hebben? Waar nu enig gevoel is, daar moet leven zijn, omdat doden totaal niet kunnen gevoelen. Ook al gevoelt men zelfs niet dat er geestelijk leven is, toch kan er waarlijk genade zijn. De goddelozen zijn niet alleen dodig, maar ook dood, want zij gevoelen niets, zelfs hun ongevoeligheid niet.

Wellicht zegt u: *het staat niet vast, dat het gevoelen van de ongevoeligheid een bewijs van ware genade is, omdat ook de onwedergeborenen hun ongevoeligheid wel gevoelen kunnen.* Ook zij kunnen oordelen en opmerken dat ze ongevoelig zijn, want dat is de natuurlijke kracht van de menselijke ziel. Indien ze zus of zo gesteld is, heeft zij daar kennis van; zij weet hoedanig zij gesteld is. Als ze vrolijk is, kan ze weten dat ze vrolijk is; als ze droevig is, kan ze weten dat ze droevig is. Daarom kan ze, als ze verstaend, verhard en verstokt is, ook weten en gevoelen dat ze zo is. “Want wie van de mensen weet hetgeen des mensen is, dan de geest des mensen, die in hem is?” (1 Kor. 2:11).

Hierop antwoorden wij: de kennis van de ziel van de mens, waardoor ze zichzelf kent en zich bewust is van haar eigen gesteldheid, is tweërlei: natuurlijk en zedelijk. Dat er een natuurlijke kennis van haar ongevoeligheid in de onwedergeborene kan zijn, willen we graag toestemmen. Dit is dan ook geenszins een teken van ware genade. Hij kan echter geen morele of zedelijke kennis van ongevoeligheid in zich gevoelen, waardoor hij niet alleen zijn dodige staat kent, maar deze ook gevoelt volgens de wet der zeden. Dan zou de kennis gepaard gaan met veroordeling, hartelijke droefheid, zuchten naar het tegenovergestelde, en dit is bij de onwedergeborene niet het geval. Een zodanig gevoel en kennis van deze dodigheid is namelijk een zeker bewijs is van ware genade. “Hebt gij niet,” zegt John Bradford in een brief aan een aangevochten vrouw, “uit Zijn handen ontvangen een gezicht om uw blindheid te zien en

daarenboven een begerig en zoekend hart om te zien waar gij legerd in de middag?” En wat verderop schrijft hij: “Velen hebben enig gezicht, maar zeker niemand heeft dat zuchten en zoeken, dat gij hebt, dan dezulken die Hij Zich in genade getrouwd heeft.” Mensen die een natuurlijke kennis van hun eigen verstoktheid hebben, tonen daardoor wel dat ze niet helemaal natuurlijk dood zijn, wat wij ook niet beweren. Ze tonen daardoor echter niet dat ze geestelijk leven hebben. Zelfs als ze dit natuurlijke gevoelens hebben, zonder het geestelijke, is dat een bewijs dat ze geestelijk nog geheel dood zijn.

II.

Het klagen over dodigheid veronderstelt ook een bijzondere zorg ten aanzien van de welstand van het hart. Indien het hun om het even was geweest hoe hun hart gesteld of niet gesteld was, waarom zouden ze er dan over klagen? Deze tedere zorg voor het hart is dan ook een bijzonder bewijs van ware genade. “Die de reinheid des harten liefheeft, wiens lippen aangenaam zijn, diens vriend is de koning,” zegt de wijze Salomo nadrukkelijk in Spreuken 22:2. Elders zegt hij: “Behoed uw hart boven al wat te bewaren is, want daaruit zijn de uitgangen des levens” (Spr. 4:23). Daarom geven de Godzaligen dikwijls zeer weinig om eer, goed of iets anders, als hun hart maar op Gods wil gericht mag zijn. Met de onwedergeborenen ligt dat heel anders. Zij weten hier niet veel van; hun meeste bekommernissen betreffen hun doen en laten, hun goed, hun reputatie en allerlei uiterlijke zaken. Komt er een ernstige ziekte of wordt hun lichaam verlamd, zo zijn ze behoorlijk in verlegenheid en hun uiterlijke gedragingen zijn zodanig, dat ze er zonder blaam niet mee door kunnen. Zij dragen wel zorg dat het daarna beter met hen zal gaan, maar zij bekreunen zich nog steeds weinig over de vraag of hun hart week of hard, dodig of levendig is. Hun hart draagt de minste zorg voor hun hart!

III

Het klagen over dodigheid is ook een bijzonder bewijs van liefde tot Gods geboden, meer dan tot hun eigen gemak en genoegen. Want merk op, dat ze niet zozeer bekommerd zijn over hun verstoktheid omdat die voor henzelf zo'n moeilijke last en zwaar pak is, maar omdat die hen in het onderhouden van Gods geboden hindert. “Waarom verstokt Gij ons hart, dat wij U niet vrezen?” Misschien zou het hen niet zozeer verontrust hebben dat er enige zwaarte op hun hart gelegen had, als zij hun God evengoed levendig en stichtelijk hadden kunnen dienen. Maar dat ze daarin door hun dodigheid zo gestuit en verhinderd worden en daarom hun lust in het gehoorzamen van God niet kunnen uitrichten, dát doet hen het meest jammeren en weeklagen. Dit is voorwaar een bewijs van grote zelfverloochening, waarin ze duidelijk tonen dat zij de dienst van God veel hoger achten dan hun eigen ik. Weliswaar zouden de onwedergeborenen ook wel enigermate over de dorheid en loomheid van hun ziel kunnen klagen, maar het gaat hen dan niet zozeer ter harte dat God tekortgedaan wordt, maar ze zijn zelf te lui om dat pak te dragen. De benauwdheid van hun geweten breekt hun de mond open, maar geenszins de liefde tot Gods geboden.

IV

Het klagen over dodigheid drijft ook uit tot God, om de nood voor Hem uit te storten. “Heere, waarom verstokt Gij ons hart?” Dit is niet de toevlucht van de onwedergeborenen, als zij ooit al enig besef van hun ongevoeligheid krijgen. Zij zoeken het nergens minder dan daar, maar vinden hun geneesmiddels meestal in

gezelschappen, gezangen, snarenspeel en drinkgelagen. Het was daarom in deze Joden een zeer goed teken, dat ze in hun verstoktheid de Heere hun God alleen aanliepen en alleen bij Hem zochten wat ze nodig hadden. “Tot wien zullen wij anders heengaan,” zei daarom Petrus voor zichzelf en uit naam van de andere discipelen, “Gij hebt de woorden des eeuwigen levens” (Joh. 6:68).

Hier komt het op aan, gij dodige zielen. Kunt u deze woorden van de Kerk ook op uzelf toepassen? Kunt u in oprechtheid zeggen dat ook uw klachten hun oorsprong hebben in een recht gevoel van uw ongevoeligheid? Gaan ze vergezeld van een nauwe en tere zorg ten aanzien van de welstand van uw hart? Komen deze klachten voornamelijk voort uit een droefheid, omdat uw dodigheid u verhindert God naar behoren te dienen? Drijven ze u krachtig en voornamelijk uit tot God?

Ik vertrouw dat u op dit alles van harte “amen” kunt zeggen; vreest dan toch niet meer, gij kleingelovige! Ik verzeker u, dat, hoewel uw dodigheid een zonde en doorgaans een kruis voor u is, uw kermen en klagen daarover een zeker bewijs zijn van de oprechtheid van uw genade. Wanneer het ooit gebeurt dat u daarover in twijfel begint te raken, mediteer dan maar zeer ijverig over de hiervoor genoemde woorden van de Kerk en die alleen zullen u allicht weer terechtbrengen.

Uitvlucht: och, had ik maar zo'n gevoel van mijn ongevoeligheid! Ik merk wel dat ik ongevoelig ben, maar wat zal ik zeggen? Het gaat mij niet zo ter harte als het wel behoorde. Ik ben er niet genoeg bekommerd over. Ik ga met dat steenachtige hart nog tamelijk gemakkelijk verder.

Wij antwoorden: wij zeggen niet, dat de ware bekeerden, die dodig zijn, in de hoogste trap gevoelig moeten zijn over hun dodigheid. Het gaat erom dat zij waarlijk en oprecht gevoelig zijn, hetzij veel of weinig. Zoals u over andere dingen ongevoelig kunt zijn, zo kunt u het ook over uw dodigheid zijn. Uw gevoeligheid zou meer kunnen en mogen zijn. De bekommernis over uw ongevoeligheid is groot genoeg (te weten om oprecht, niet om volmaakt te zijn), als ze u tot een rechte veroordeling van uw ongevoeligheid brengt en als ze een voortdurende zorg in u verwekt om door alle mogelijke middelen en bij alle gelegenheden daartegen te strijden en als het mogelijk zou zijn daar bovenuit te worstelen. “Want de droefheid naar God werkt een onberouwelijke bekering tot zaligheid” (2 Kor. 7:10). Het zij met u zoals het is, u bent tenminste van harte bekommerd over uw onbekommerdheid en ongevoeligheid. Al is het maar in zeer geringe mate, als het de vermelde zaken maar werkt, is het toch een bewijs van enig geestelijk leven. Degenen die geheel dood zijn, hebben immers niet alleen totaal geen gevoel van hun ongevoeligheid, maar kunnen zich hier ook geenszins op de voornoemde manier over bekommeren, omdat zij hun ongevoeligheid niet gevoelen.

Maar laat ons nu overgaan tot enige speciale of bijzondere troostgronden, die u, als u in de bezoeking van dodigheid bent, ter harte moet nemen.

Wij noemen ze niet om uw geestelijke loomheid en versteendheid daardoor enigszins te verkleinen of te verschonen (wees toch altijd ver van dergelijke gedachten), maar om te verhoeden en te voorkomen dat u daaronder bezwijkt.

(1) Als u klaagt over uw ongevoeligheid, geeft u daarmee juist uw grote gevoeligheid te kennen. Want zeg mij eens: als u soms uw walgelijke en verdoemelijke zonden ziet en u klaagt, dat u geen recht gevoel of ontsteltenis daarover hebt, waarom klaagt u er dan over? Hoeveel belang hecht u eraan, dat u niet zo ontroerd en ontsteld bent? Ik

weet dat u mij hierover met verwondering zult aanzien en vragen: zou ik daar geen belang aan hechten? Zou ik niet ontsteld zijn over mijn zonden, die gruwelijke en vervaarlijke monsters, die mijn God zo onteren, die het leven van mijn Zaligmaker kostten, die mijn ziel zo vervloekt en anderen zo ontsticht hebben? Zou ik daarover niet ontsteld en niet verontrust hoeven te zijn?

Hierop zeg ik: als het u zo ter harte gaat, als u er zo over ontsteld bent, hoe kunt u dan zeggen dat u er geen besef of gevoel van hebt? Of wilt u ontsteld zijn over dat waarvan u zelf zegt dat u er geen lelijkheid, schadelijkheid of schandelijkheid in kunt aanwijzen? Dit druist toch regelrecht tegen elkaar in? Indien iemand eens met grote schade een schip op zee verloren had en hij klaagde en kermde zeer jammerlijk, dat hij daarover zo weinig ontsteld was, ja, dat hij niet tienmaal meer daarover aangedaan behoorde te zijn, wat dunkt u, zou u van zo iemand oordelen dat hij over zijn schade ongevoelig was? Zou u niet veel eerder oordelen dat hij daarover zeer, ja, misschien al te zeer ontsteld was? Handel dan ook zo met uzelf en u zult ervaren dat u, hoewel u meent dat u ongevoelig bent, dikwijls tamelijk erg, ja, juist al te zeer gevoelig bent.

(2) Bedenk dat het Gods gewone wijze van handelen is, dat wanneer Hij Zijn kinderen voor een tijd doof en dor en als zonder leven heeft laten lopen, Hij ze daarna met zoveel tmeer beweeglijkheid en gevoeligheid herstelt. Zie dit bij Petrus, die dodig en stokchtig was toen Christus hem voor zijn aanstaande val vermaande en waarschuwde. Het ernstige en krachtige woord van zijn Meester raakte of roerde hem niet, maar wat een gevoeligheid en weekhartigheid ontving hij kort daarna. “En naar buiten gaande, weende hij bitterlijk; staat er dan van hem (Matth. 26:75). Zo ging het ook met de bruid in het Hooglied. Eerst sliep ze en was zo loom en zo vadsig, dat ze het niet eens de moeite waard achtte haar rok voor haar kloppende Bruidegom weer aan te trekken (Hoogl. 5:23). Daarna werd ze echter wakker en kwam ze tot leven, zodat ze ging roepen en zuchten, ja, ze werd krank en uitzinnig van liefde (Hoogl. 5:68).

De geschiedenis van Robert Glover, die gedood is in het jaar 1555, is hiervan ook een goed voorbeeld. Twee, drie dagen voor zijn dood klaagde hij tegen zijn vriend Augustin Bernher dat zijn hart “gans doof was en verlaten van alle geestelijke vertroostingen, dat hij ook geen bekwaamheid en gewilligheid in zich gevoelde tot dat bittere kruis van zijn aanstaande martelaarschap, maar veeleer zwaarigheid en onwil.” Maar weinig tijd daarna, toen hij naar het vuur ging, barstte dat besloten hart weer open en werd het zo gevoelig, dat hij in zijn handen klappend tot zijn vriend uitriep: “Augustin, Hij is gekomen, Hij is gekomen!” (Zie Prof. Hoornbeek, *van de geestelijke verlatingen*)

Zo verwisselt de Heere ook nu nog dikwijls de gemoedsgesteldheid van Zijn volk. Word daarover toch nooit verdrietig. Bent u nu dor en droog, loom en dodig, misschien zal Hij u na twee dagen wederom levend maken en uw huidige steenachtigheid met des te meer beweeglijkheid en lustigheid vergoeden (Hos. 6:2).

(3) Bedenk ook, of de Heere u zo gedurig liet omslepen met dat zware hart, opdat u daardoor, hoewel wat pijnlijker en onzoeter levend, geenszins onzaliger zult sterven. Aan deze bemoediging kan ik niet voorbijgaan, omdat ik weet dat u hierover dikwijls op het allerbitterste benauwd bent. “Was het maar voor een tijd, dat ik zo bedwelmd en stokchtig gesteld ben,” zo denkt u wellicht dikwijls, “en mocht ik er nog maar eens van verlost worden! Maar wat ik het meeste vrees, is dat ik, terwijl ik zo gesteld ben, zou kunnen sterven en ach God, wat zou ik dan ongelukkig zijn!” Dit doet u dan soms met David zeggen: “Wend U van mij af, dat ik mij verkwikke, eer dat ik heenga

en ik niet meer zij” (Psalm 39:14).

Het is waar dat het wenselijker is dat men niet sterft in een toestand van dodigheid. Meestal gebeurt dit ook niet, maar geeft de Heere aan de Zijnen ten laatste nog enige verwakking. Toch moet u niet menen dat u onzalig en verloren zou zijn, als u in die toestand kwam te sterven. Het zijn immers niet uw levendigheid, vurigheid, beweeglijkheid en gevoeligheid die u zalig maken; dat doet alleen de genade van Jezus Christus. Daarbij komt, dat de zekerheid van uw gelukzaligheid niet beoordeeld moet worden naar de bijzondere toestand van uw ziel bij uw dood, maar naar de gewone gesteldheid daarvan in uw leven. Hoewel God de Heere Zijn kinderen gedurende hun leven niet zonder kleine of grote gevoeligheid en beweeglijkheid laat blijven (zoals hierna breder aangetoond zal worden), is het evenwel zo, dat Hij die hun in het uur van de dood wel zou kunnen onthouden. Er is naar onze mening immers geen reden ter wereld waarom Hij dit dan minder zou doen dan op andere tijden. Ook heeft Hij Zich nergens in de Schriftuur bepaald en verbonden om hun juist in het stervensuur altijd beweeglijkheid en gevoeligheid mee te delen. Bovendien, van de Heere Christus Zelf is het zeker, dat Hij, hoewel Zijn geloof nooit ophield, hangend aan het kruis vlak voor Zijn dood nog over ongevoeligheid klaagde, terwijl Hij uitriep: “Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?” (Matth. 27:46).

Het voorbeeld van die martelares, dat wij in het voorafgaande ook aangevoerd hebben, schijnt dat ook niet onduidelijk te kennen te geven. Toen ze het hoofd al op het blok had gelegd om afgeslagen te worden, riep zij immers toch nog uit: “Och! Wat zal ik doen? Waar is het? Waar is het?”

Uitvlucht: *Maar ik kan hierin niet verzekerd sterven?*

Wij antwoorden: indien het God zou behagen, zo is daar het allerminste aan gelegen, als u maar zalig zou sterven. Wie weet of de Heere Zijn kinderen soms in hun einde de zoetheit van hun zaligheid zo gevoelig niet laat proeven, opdat ze de zaligheid, die zij kort daarna ontvangen zullen, des te heerlijker en smakelijker zouden ervaren? Bovendien: behalve gevoeligheid zijn er nog andere tekenen van de toekomstige zaligheid, die uw gemoed kunnen verzekeren. Denk aan het aankleven van Christus, een arme geest, een verlangen naar de hemel, enzovoort. Gevoeligheid en beweeglijkheid, indien ze al voor het doel van verzekering in aanmerking komen (waarvoor wij ze echter niet houden), zijn de geringste en alleronzekerste kenmerken om op te vertrouwen.

(4) Bedenk ook, dat God uit deze duisternis licht kan voortbrengen. Zelfs uit deze dodigheid en dorheid is er vrucht voor de rechtvaardige. Niet door iets van hem zelf, maar zoals God het ergste wat Zijn kinderen overkomt tot hun nut kan besturen. De veneno eius sit spirituale antidotum, zegt Ambrosius, dat is: *satans vergif wordt een geestelijk tegengif*. Ik weet dat uw dodigheid en bedwelmdheid u verhinderen dat voldoende op te merken. Ik zal u deze vruchten daarom wat duidelijker voor ogen stellen.

1. Een ervaring van dodigheid laat u zien hoe ellendig de staat en toestand is van hen die nog geheel onwedergeboren zijn. Want als het in uw ogen zo verschrikkelijk, zo droevig en zo beklagenswaardig is slechts deels verstaand en hardachtig te zijn, wat is het dan niet rampzalig nog geheel en al niet anders dan hout en steen te zijn. Dan gaat men niet alleen gebukt onder enige dodigheid, maar dan ligt men verpletterd en vermoord onder de geestelijke dood zelf. Is het dan geen grote weldaad, dat u door uw bekering van deze molensteen reeds verlost bent? Kan een klein gruisje daarvan u nog zulke smart toebrengen? Dit zo

te kunnen zien is inderdaad zeer profijtelijk voor u. Hoewel u in een beklagenswaardige staat bent, spoort het u aan tot dankbaarheid en het houdt u af van murmureren.

2. Dodigheid in uw eigen leven leert u ook niet zo gemakkelijk het ergste te denken van hen die soms ook over deze bedwelming klagen. Anders zijn wij zo voorbarig om op die mensen altijd de strengste censuur toe te passen, vooral als zij met deze kwaal in een ergere mate door de Heere bezocht zijn. Het schijnt ons dikwijls onmogelijk dat echte christenen zover zouden kunnen komen. Als de Heere ons echter eens onder hetzelfde oordeel brengt, leert Hij ons de mogelijkheid daarvan in ons eigen leven. Ja, Hij leidt ons van een onbarmhartige veroordeling tot een teerhartig mededogen over zulke bezochten (2 Kron. 28:10; Gal. 6:1; Hebr. 4:15).
3. Een ervaring van dodigheid leert u ook minder te hangen aan gevoeligheden en geestelijke zaken met meer geestelijkheid te beschouwen en aan te merken. Dikwijls rust uw geloof immers meer op uw gevoel en gezicht dan op Gods belofte. Dat is een deerlijke misslag, die soms noodzakelijk door het onttrekken van deze gevoeligheid verbeterd moet worden. Wanneer u uw gebruikelijke valse steun mist, leert u immers dat u alleen op de juiste en onbedrieglijke, dat is op Christus en Zijn waarheid en verdiensten mag steunen.
4. Zij leert u ook de allermindste ontroering en beweeglijkheid die de Heere u schenkt, hoger te achten. Anders noemt u het meestal alles niets, omdat het zo weinig en zo klein is. Maar als u het dan eens alles mist, dan wordt het kleinste al als een grote schat beschouwd. Zoals één gezond uur voor een ziekelijk mens gewoonlijk net zoveel waarde heeft als tien gezonde dagen voor iemand die altijd gezond is.
5. Dodigheid maakt alle gevoelverwekkende middelen ook veel smakelijker voor u. Anders worden deze dikwijls veracht of verzuimd: soms zijn ze te slecht, dan weer te scherp, dan weer te laf. “Een verzadigde ziel vertreedt het honingzeem” (Spr. 27:7). Als het hart echter bezwaard, beklemd en verstokt is, dan is alles aangenaam wat maar treffen, verzachten en bewegen kan. Zo is ook een brood, dat verzadigde mensen te oudbakken, te verschimmeld en te gering vinden, nog wel smakelijk in de mond van iemand die hongerig is. Vanuit dit principe zijn de vragen van de verstokten te verklaren: wat zullen wij doen? Is er geen raad? Hoe kom ik hieruit? Zo spreken ze dikwijls tot God en tot hun leraren, ja, tot allen van wie ze zich zelfs maar de minste hulp kunnen indenken.

Uitvlucht. Dit is alles wel troostrijk, maar omdat wij zo dodig en ongevoelig zijn, kunnen wij van deze troost toch geen gevoel hebben? Is het daarom niet tevergeefs, hoe krachtig wij ook vertroost worden?

Ik antwoord: men moet bekennen, dat vanwege deze oorzaak uw zwaarigheid moeilijker te genezen is dan enige andere. Nochtans staat het niet altijd vast, dat, al voelt men de troost niet zo, ze daarom tevergeefs zou zijn en in het geheel geen vrucht zou voortbrengen. Mogelijk zal ze niet terstond vrucht geven, maar later. “Wie gelooft, die zal niet haasten” (Ies. 28:16). Veel lichamelijke geneesmiddelen helpen ook pas na verloop tijd. Bovendien geven de vertroosting naar Gods Woord niet altijd vrucht op het gevoel, maar naar dat God Zijn zegen daarbij gelieft te voegen. Zijn Woord doet altijd hetgeen Hem behaagt. Bij veel lichamelijke ziekten als geraaktheid, lethargie, enzovoort gevoelen de patiënten dikwijls ook niets, en toch worden zij soms door de toegepaste middelen geholpen.

Hoofdstuk V

TEGENWERPINGEN WEERLEGD

2. Na de vertroosting volgen nu verschillende tegenwerpingen, waaraan bezochte zielen dikwijls al te zeer blijven hangen.

Hierdoor blijven zij onzeker over hun staat en maken zij alle hartversterkingen krachteloos. Zoals dodigheid tweeërlei kan worden aangemerkt, namelijk algemeen en bijzonder, zo zijn er ook twee soorten tegenwerpingen.

- De eerste soort is bedoeld om te bewijzen dat de ware wedergeborenen in het algemeen niet zo dodig kunnen zijn, als ik hiervoor beweerd heb.
- De andere soort wil aantonen dat zij over bepaalde specifieke zaken als zonden niet dodig kunnen zijn.

1. De eerste soort is bedoeld om te bewijzen dat de ware wedergeborenen in het algemeen niet zo dodig kunnen zijn, als ik hiervoor beweerd heb.

Tegenwerping 1. *Het is in Gods Woord een en hetzelfde onbekeerd te zijn en verstokt of verhard van hart. In Romeinen 2:5 staat immers: "Maar naar uw hardigheid en onbekeerlijk hart vergadert gij uzelfen toorn als een schat."*

In deze tekst wordt niet gesproken van een gedeeltelijke, maar van een gehele en volledige verharding, waarvan wij in het voorgaande gezegd hebben, dat ze in de wedergeborenen niet kan plaatsvinden. De hardigheid, waarop de apostel doelt, is niet alleen een gebrek aan gevoeligheid en beweeglijkheid, maar ook een stellige verachting van al de middelen waardoor zij genezen zouden kunnen worden. Daarom zegt hij in het vierde vers: "Of veracht gij den rijkdom Zijner goedertierenheid?" Met de hardigheid van hart wordt niet altijd de onbekeerlijkheid zelf bedoeld, maar ook dikwijls een bijzondere trap daarin, die gewis ook in een wedergeborene gevonden kan worden. Het is hetzelfde als met de zonde tegen de Heilige Geest. Een wedergeborene kan wel in de richting van die zonde komen, zoals een uitblussing van de beweging van de Geest of zonden tegen de consciëntie, maar de zonde tegen de Heilige Geest zelf kan in hem geen plaats hebben.

Tegenwerping 2. *Dodigheid wordt een zonde van de heidenen genoemd, want van hen staat dat zij "ongevoelig geworden zijnde, zichzelf hebben overgegeven tot ontuchtigheid" (Ef. 4:19). Hoe kan ze dan plaatsvinden in de wedergeborenen?*

Een zonde die in de heidenen is, kan ook wel enigszins vat hebben op een ware gelovige. Lot, die een ware bekeerde was, ging zich evenwel te buiten aan bloedschande, wat toch wel bijzonder als een gruwel van de heidenen wordt aangetekend (Lev. 18:25). In Efeze 4:19 wordt echter gesproken van zo'n verstoktheid en ongevoeligheid, die een algehele heerschappij van de zonde met zich meebrengt. Hiervan zeggen wij ook niet dat zij in een bekeerde kan zijn. De tekst verklaart zichzelf: zij hebben zichzelf "overgegeven tot ontuchtigheid, om alle onreinheid gieriglijk te bedrijven".

Tegenwerping 3. *Verharding staat lijnrecht tegenover de zaligmakende en krachtige roeping van God tot de genade. Hoe kan dan iemand krachtig geroepen en bekeerd zijn, en toch onder de verharding liggen? Romeinen 11:7: "Maar de uitverkorenen*

hebben het verkregen, en de anderen zijn verhard geworden.”

Het gaat in deze tekst opnieuw over een gehele verharding, die alleen de onbekeerden eigen is. Het oogmerk van de apostel is geenszins aan te wijzen, dat niemand die krachtig geroepen is met enige hardigheid van het hart gekweld zou kunnen worden. Hij wil alleen aantonen dat degenen die uiterlijk tot Israël behoren en toch niet ter zaligheid uitverkoren zijn, door Gods rechtvaardig oordeel aan hun eigen verblindheid en hardigheid overgegeven worden, zodat zij de gerechtigheid van het leven in Christus zien noch zoeken.

Tegenwerping 4. De staat van een bekeerde wordt uitgedrukt door onderworpenheid en weekheid van het hart (zie 2 Kon. 22:19). Ja, een vlezen hart staat regelrecht tegenover een stenen hart (Ezech. 11:19; 36:26). Hoe kan zulke weekheid bestaan met hardigheid en verstoktheid van het hart?

In de genoemde bijbelteksten wordt niet gesproken van de algemene staat van een bekeerde, maar alleen van een zekere persoonlijke daad van Josia's vernieuwde bekering. Hij was namelijk door het lezen in het Wetboek over bijzondere oordelen die zijn rijk bedreigden tot gevoeligheid en beweging van zijn hart gebracht. Deze of gene gelovige zal in enig bijzonder geval soms net zo weekhartig zijn als Josia hier. Dat neemt echter niet weg, dat hij op een andere, ja, soms op dezelfde tijd in een ander geval weer wat dodig en hardachtig zou kunnen zijn. Zelfs uit deze geschiedenis blijkt duidelijk, dat een ware bekeerde soms wel in alles zonder gevoeligheid en weekheid kan zijn, en bij gevolg bezet is met enige hardheid van het hart. Josia was immers allang voor dit geval bekeerd (zie 2 Kon. 22:2). Hier wordt echter pas voor het eerst gezegd dat hij week geworden is. Dit bewijst dat hij tevoren niet zo week, maar wat verstokt en steenachtig moet zijn geweest. Het is zeker waar dat er een vlezen hart in een bekeerde moet zijn. Echter, ook dit is niet volmaakt, maar onvolmaakt.

Dit is hetgeen in 't bijzonder tegen de dodigheid bij bekeerden in 't algemeen voorgewend kan worden.

2. De specifieke zaken ten aanzien waarvan iemand dodig en verstokt kan zijn, zijn de volgende:

1. De zonden,
2. de troost van Gods genade,
3. smaak in de oefeningen van Godzaligheid en
4. Goddelijke oordelen.

Over het feit dat een wedergeborene over deze genoemde zaken dodig kan zijn, kunnen behoorlijk wat tegenwerpingen ingebracht worden. Wij zullen eens zien welke en hoe zij beantwoord moeten worden.

1. Dodigheid over zonden

Tegenwerping. Hoe kan in de ware wedergeborene een dodigheid over de zonden plaatshebben? Gods kinderen worden in Zijn Woord toch over het algemeen beschreven als treurige, wenenden, zieken, belasten, beladende, enzovoort? Ze scheuren hun hart, kwellen, verwonden en verbrijzelen hun ziel. Zie Psalm 22:15, 18, 38:45; Jes. 57:17, 66:2; Jer. 31:19; Joël 2:12; Matth. 5:4, 9:12, 11:28, 12:20 en andere ontelbare plaatsen meer, waarin hun juist geen verstoktheid en hardigheid, maar een bijzondere beweeglijkheid en gevoeligheid, ja, een smelten van het hart over hun zonden wordt toegeschreven.

Antwoord.

1. Wat de genoemde Schriftplaatsen zeggen, dat zeggen wij ook, namelijk dat de ware

wedergeborenen verwond, verbrijzeld, treurig en droevig over hun zonden moeten zijn. Hieruit volgt echter niet, dat ze nooit eens in een tegenovergestelde staat zijn. Ze zijn namelijk niet altijd zo gevoelig, ontroerd en bewogen over hun zonden. De ontsteltenis of droefheid over de zonde is tweërlei.

- Er is een verstandelijke ontsteltenis en
- er is een gevoelsmatige ontsteltenis.

De verstandelijke ontsteltenis vindt plaats in het verstand van de mens, voor zover hij daardoor begrijpt en beseft dat in de zonde, waarvan hij beseft dat het zonde is, de allergrootste versmading van God en de allergrootste verdoemelijkheid en schandelijkheid voor hemzelf is gelegen (zie Jer. 3:13; Klaagl. 3:19-20; Ezech. 20:43; 2 Kor. 7:11). De verstandelijke ontsteltenis vindt ook plaats in zijn wil, voor zover hij daarmee de bekende zonde op het hoogste haat en verfoeit. Hij heeft er zulk een walging van als tegen het hoogste en allerverschrikkelijkste kwaad (Psalm 199:163). De gevoelsmatige ontsteltenis over de zonden bestaat in een beweging, schudding en beroering. Deze rijst soms op in de gevoelsvermogens van de ziel, als gevolg van de hevige verfoeiing, waardoor het verstand de zonde zo veroordeelt en de wil die zo krachtig verfoeit. Zo worden de hartstochten en neigingen mede beroerd en gaande maakt. Wanneer nu gezegd wordt dat de wedergeborenen altijd treurig en droevig zijn over hun zonden, zo moet men dat niet van de gevoelsmatige, maar van de verstandelijke droefheid en ontsteltenis verstaan. Die verstandelijke droefheid is altijd oprecht in hen aanwezig. Een kind van God kan nog zozeer verstokt zijn over zijn zonden, altijd zal hij die toch in zijn verstand nog veroordelen en met zijn wil haten en verfoeien.

Hier ligt de misslag, dat veel bekommerde harten menen dat de oprechtheid en deugdelijkheid van hun droefheid over de zonde in gevoelige beroering en beweging gelegen is. Wanneer die dan soms niet in hen is, zoals vooral wanneer ze in een staat van dodigheid zijn, dan menen zij onmiddellijk dat ze van alle oprechte droefheid verstoken zijn. Het wezen van de rechte geestelijke droefheid over de zonde bestaat echter niet in de beroering van de gevoelsvermogens van de ziel, en wel om de volgende redenen:

1. Dit gevoelsmatige kan geen onderwerp van enige deugdelijkheid zijn, omdat wij dat met de beesten gemeenschappelijk hebben.
2. De gevoelsmatige beroering hangt voor een groot deel af van de gestalte en gesteldheid van het lichaam en de beweging van de geest in het lichaam. Nu, men kan ten aanzien van het wezen van de deugd niet met recht zeggen, dat ze van de gesteldheid van het lichaam afhangt.
3. In de gevoelige beroering over de zonde kan men buitensporig zijn en de maat te buiten gaan (2 Kor. 2:7). In de deugdelijke droefheid over de zonde kan dit niet het geval zijn.

Aanhouding. Hoe kan ik wel gevoelig, ontroerd en bewogen zijn over mijn innerlijke noden en zwaarigheden, die veel minder erg zijn dan mijn zonden?

Antwoord. Dat is geen wonder. Tijdelijke zwaarigheden raken de gevoelens meer dan zonden. Daar komt bij, dat uiterlijke zaken de gevoeligheid rechtstreeks raken, terwijl geestelijke zaken dat niet kunnen, behalve door middel van het verstand en de wil. In hun eigen waarneming en achting worden gelovigen echter altijd meer geraakt door geestelijke dingen dan door tijdelijke, hoewel juist niet ten aanzien van die hevige beroeringen. Denk u eens in dat u een leugen hebt verteld en tegelijkertijd erge tandpijn hebt. Het laatste zal u ongetwijfeld veel gevoeliger beroeren dan het eerste, terwijl u, indien u God vreest, zeer zeker het eerste voor een veel groter kwaad zult houden dan het laatste.

Aanhouding. *Ik zie anderen die wel ontroerd en bewogen zijn. Waarom ben ik dan zo hard en verstokt?*

Antwoord.

- (1) Zij hebben misschien een tijd gehad, dat zij even verstokt waren.
- (2) Bovendien is de mate van droefheid van een ander geen regel voor die van u.
- (3) Hun zonden zijn wellicht veel groter en zwaarder dan de uwe, of misschien zijn ze meer openbaar voor de wereld. In het laatste geval zullen Gods kinderen zich daarover meer ontroeren en ontstellen dan over verborgen zonden. Hun droefheid heeft dan immers twee oorzaken: een uiterlijke en gevoelige, namelijk de schande voor de mensen, en een geestelijke, namelijk de lelijkheid van de zonde.
- (4) God maakt u schoenen naar uw voeten (geeft kracht naar kruis). U kunt wellicht zulke zware ontsteltenis niet verdragen als anderen. Een pak waar een sterke man mee kan weglopen, kan een teer kind soms wel ter aarde werpen. Het is een misslag als u dikwijls om meer ontsteltenis roept, omdat u niet al te zeer ontsteld bent. Velen zijn daardoor in grote verbijstering gekomen. Welke mate en trap u in dezen nodig is, weet God tienmaal beter dan u.
- (5) De ene christen is dikwijls ook weekhartige van karakter dan de andere; daardoor kan hij gemakkelijker geroerd worden, zoals reeds eerder is aangetoond.
- (6) Hebben anderen wat meer gevoelige ontroering over hun zonden, u heeft misschien van iets anders meer, wat ook nodig is: liefde, aankleving aan Christus, enzovoort. God vereffent dikwijls het gebrek aan hevigheid in de droefheid met een meer gedurige droefheid.
- (7) Een ander kan pijnlijker droefheid hebben, terwijl die van u uiteindelijk toch meer en groter is, omdat die van de ander misschien kort is en die van u langdurig. Een geleerd man heeft gezegd: "Het is de grootste droefheid, die als een pijl in het hart gehecht blijft en zich door het hele leven van de mens uitspreidt" (zie ook Job 13:26; Psalm 2:5).

Aanhouding. *Ja maar, ik word in droefheid dikwijls door eenvoudige christenen zeer ver overtroffen, die in het geloof zeker niet zover schijnen gekomen te zijn als ik. Zij kunnen zo kermen, zo klagen, enzovoort.*

Antwoord. Wat dan? U wordt in geen deugd door hen overtroffen. In die gevoelige ontroering, zoals gezegd is, ligt immers eigenlijk geen deugd. Ja, al werd u in iets deugdelijks door minderen overtroffen, wat wilt u daaruit over uw geestelijke welstand besluiten? Werden zelfs niet al de apostelen in het volgen van Christus overtroffen door vrouwen, ja, zelfs in het tot de dood en het graf toe bij Hem blijven? (Matth. 28:1) Het is de goedertieren wijsheid van God dat Hij de tedere christenen in sommige dingen wat meer geeft dan de sterkere, opdat ze te meer bemoedigd en door de sterkere te minder veracht zouden worden.

Aanhouding. *Ik kan niet één traan over mijn zonden laten, zo versteend is mijn hart.*

Antwoord.

- (1) Dit benadeelt uw droefheid niet, omdat de tranen maar wat toevallig en niet iets wezenlijks zijn bij de droefheid. De geveinsden kunnen ze hebben en de oprechten kunnen ze missen (zie Gen. 27:38; Hebr. 12:17).
- (2) De allerbedroefdste kunnen dikwijls het minste schreien. Phammenitus, koning van Egypte, gevangen door Cambyses, de koning van Perzië, hield zich geheel

stil zonder een woord te spreken, toen hij zijn gevangen dochter voor zich zag die als een slavin heengezonden werd om water te gaan putten. Terwijl andere vrienden die bij hem waren groot misbaar maakten, hield hij zijn gezicht tegen de aarde. Toen hij kort daarna zag dat men zijn zoon ter dood bracht, behield hij dezelfde houding. Toen hij daarna vernam dat iemand van zijn hofhouding gevangengenomen was, begon hij echter op zijn borst te kloppen en grote rouw te bedrijven. Daarop vroeg koning Cambyses hem, hoe hij met droge ogen het ongeluk van zijn zoon en dochter had aangezien, zonder een woord te spreken, terwijl hij zo wanhopig was over het lot van zijn vrienden. Hij antwoordde: omdat de laatste droefheid met tranen kon worden getoond, terwijl de eerste twee alle middelen om rouw uit te drukken overtroffen.

- (3) Misschien kunt u over andere dingen ook niet gemakkelijk schreien, ja, dikwijls ook niet over die, welke meer uiterlijk en gevoelig zijn dan de zonden. Dit is een bewijs, dat er een natuurlijke oorzaak is, waarom u niet kunt schreien.

Aanhouding. Indien ik zo nu en dan al enige ontroering gewaarword, dan is die toch niet evenredig aan de grootheid van mijn zonden. Ik vind mij dikwijls bekoord tot aanzienlijke struikelingen en kan niet zien dat ik daarover meer ontsteld ben dan over mijn minste zonden. Hoe kan dat dan een rechte ontsteltenis zijn?

Antwoord. Dat er enige overeenkomst moet zijn tussen de grootheid van de droefheid en de grootte van de zonde is buiten alle twijfel. Men moet echter wel begrijpen waarin die overeenkomst bestaat. Zij bestaat niet daarin, dat er altijd net zoveel trappen van gevoelige droefheid in de ziel zouden moeten zijn als er trappen van verzwaring in de zonden zijn. Dan zou het namelijk dikwijls gebeuren, dat de zondaar door de hevigheid van zijn droefheid geheel verteerd en verslonden zou worden.

Zeer opmerkenswaardig zijn hier de woorden van de godvruchtige Hildersham in zijn verklaring van de 51ste Psalm: “O, indien de Heere de modderpoel ontdekte die in het hart van eenieder van ons is en indien Hij ons volkomen liet zien en gevoelen hoeveel vuiligheid daarin is, wij zouden onszelf niet kunnen verdragen, maar een ieder van ons zou voor zichzelf een Magor-missabib worden, zoals Jeremia Pashur noemde (Jer. 20:3). Indien de Heere ons het volle gewicht van onze zonden zou laten voelen, voorwaar, wij waren nooit bekwaam om dit te dragen, maar zouden daardoor overstelpt worden. Zie dit niet alleen in de zonden van Kaïn en Judas, die verworpelingen waren (Gen. 4:11; Matth. 27:5), maar ook in de zonden van Gods eigen volk. Hoor wat David zegt van zijn zonden (Psalm 38:5): “Als een zware last zijn zij mij te zwaar geworden.” Hoor wat Paulus zegt van de persoon die zich tot bloedschande had verlaagd (2. Kor. 2:7), namelijk dat deze in gevaar was door overvloedige droefheid enigszins verslonden te worden.”

Ja, Luther heeft eens gezegd, dat zo iemand zijn eigen boosheden volkomen kon zien, dat gezicht hem een volkomen hel zou zijn.

De genoemde evenredigheid tussen de grootheid van de droefheid en de grootte van de zonden moet dan noodzakelijk in wat anders gesteld worden, namelijk:

- ? Over het algemeen behoort er in de ziel een meerdere trap van ontsteltenis te zijn over grotere dan over mindere en kleinere zonden. Hoever die precies zou moeten gaan, kan (ons inziens) zo gemakkelijk niet bepaald worden. Zoals er waarlijk meer lelijkheid besloten ligt in een grotere dan in een mindere zonde, zo is nodig dat het verstand van de mens die meerdere trap van lelijkheid ziet en aanmerkt. Bijvoorbeeld: iemand heeft door heftige toorn een hevig en bitter woord gesproken en hij heeft eveneens overspel bedreven. Indien er de rechte

verhouding zal zijn tussen zijn zonde en de droefheid daarover, zo moet hij dan ook kunnen oordelen, dat er vrij meer schrikkelijkheid in het overspel is dan in dat hevige of bittere woord. Indien hij acht dat de mindere zonde de zwaarste en de meerdere de lichtste is, zo wijkt hij af van de behoorlijke verhouding (Psalm 51:5).

- ? De ziel moet er ook terecht van overtuigd zijn, dat ze alleszins zwaardere plagen en oordelen, zowel uitwendig als inwendig, heeft te verwachten over een meerdere dan over een mindere zonde. Ze moet vastelijk geloven dat ze bijvoorbeeld meer trappen van ellende door de zonde van doodslag, afgoderij of dieverij verdiend heeft, dan door een lichtvaardige of ijdele gedachte (Klaagl. 3:19-20, 5:16).
- ? Omdat het onmogelijk is alle zonden tegelijk evenzeer te bestrijden, moet ze vastbesloten zijn zichzelf eerder en meer tegen de grotere dan tegen de kleinere te kanten en op te stellen. Meer echte droefheid over de zonde brengt meer afkeer daarvan, meer afkeer brengt meer ernst om daarvan ontslagen te mogen worden. Wanneer dan die ernst in de ziel tegen deze of gene zwaardere zonde meer is dan tegen een lichtere, zo volgt dan, dat er ook meer droefheid over de zwaardere dan over de lichtere zonde moet zijn.
- ? De ziel moet ook enigszins gewaarworden dat ze krachtiger door de meerdere dan door de mindere zonden aangedrongen wordt om tot Christus om hulp te gaan. De meeste smart drijft noodzakelijk het meest naar de geneesmeester. De apostel zegt in dit verband: “Wij dan, wetende den schrik des Heeren, bewegen de mensen tot het geloof” (2 Kor. 5:11).
Onderzoek nu eens of u dit alles niet enigszins hebt, wanneer u het onderscheid tussen uw grotere en kleinere zonden aanmerkt. Als u dat zo bevindt, besluit daaruit dan dat u een behoorlijke en evenredige ontsteltenis over uw zonden niet mist.

Aanhouding. Wat zal ik zeggen? Ik kan dikwijls zelfs die verstandelijke ontsteltenis over mijn zonden, die toch altijd in de wedergeborene is en blijft, in mij zo niet gewaarworden als ik wel wenste. Hoeveel te minder dan die gevoelige ontsteltenis, die toch ook noodzakelijk is.

Antwoord.

- (1) Het staat niet altijd vast: ik word die verstandige ontsteltenis of droefheid niet gewaar, ergo (dus) ik heb ze niet. Evenmin staat vast: ik zie niet dat ik in Christus geloof, dat ik Hem liefheb, ergo ik geloof niet in Hem, ik heb Hem niet lief. Of: ik gevoel of merk niet dat ik slaap, ergo ik slaap niet. De reflexie van onze genadegaven kan soms voor een tijd weg zijn, hoewel de genadegave zelf blijft.
- (2) Te klagen zoals u, over de geringheid en soberheid zelfs ook van de verstandige droefheid en ontsteltenis over uw zonden, is al een bewijs dat u die droefheid reeds enigszins hebt. Dit kan namelijk uit niets anders voortkomen dan uit een hoogachting en begeerte tot die droefheid. “Zalig zijn de armen van geest”, “die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid” (Matth. 5:3, 6).
- (3) God meet of weegt deze verstandelijke droefheid niet, maar Hij toetst ze. Hij ziet niet hoe zwaar, hoe groot of hoe lang ze is, maar hoe zuiver en oprecht ze is. Het minste graankorreltje daarvan is Hem aangenaam. “Want wie veracht den dag der kleine dingen?” (Zach. 4:10; zie ook Jes. 65:8; Matth. 12:20. 1 Petrus 1:6).
- (4) Leer hier toch altijd wel opmerken dat de Heere nooit vermaak heeft in uw

droefheid omdat ze droefheid is. Hij begeert ze altijd om iets anders, namelijk om u uit uzelf en tot Zijn Zoon te brengen. Of, zoals iemand heeft gezegd, om u de zonde bitter en Christus zoet te maken. Wanneer u nu maar een dergelijke trap daarvan hebt, die dat in u teweegbrengt, dan hebt u droefheid genoeg (2 Kor. 5:13).

- (5) Wacht u ook zorgvuldig, dat u niet enig vertrouwen in die of die trap van droefheid begint te stellen, maar denk altijd dat het minste vonkje van uw geloof veel krachtiger is tot uw zaligheid dan al de trappen van uw droefheid. Uw droefheid verdient geheel geen zaligheid. U kunt daardoor, al was ze nog zo groot, Christus niet deelachtig worden. Dit kunt u wel door uw geloof, als het maar oprecht is. Wees dan toch nimmermeer over de grootheid van uw droefheid en ontsteltenis zo bezig, dat u de opwekking tot uw geloof daardoor enigszins zou komen te ontkrachten.

Hoofdstuk VI

Dodigheid over de troost van Gods genade

De dodigheid in het algemeen en de ongevoeligheid over de zonde in het bijzonder hebben wij nu afgehandeld. Wij gaan nu over tot het overige wat ingebracht kan worden.

I. Tegenwerping. *Het schijnt onmogelijk te zijn, dat de ware bekeerden dodig en ongevoelig zouden zijn ten aanzien van Gods troost en genade. In Gods Woord wordt hun immers zo dikwijls het tegendeel toegeschreven.* Zij worden vermaand om te zien en te smaken hoe goed de Heere is (Psalm 34:9). Ze worden opgeroepen zich te verheugen met onuitsprekelijke vreugde (1 Petrus 1:8). Er wordt van God gezegd dat Hij van vrede tot hen spreekt (Psalm 85:9). Ja, van het Koninkrijk Gods, dat is de ware genade, wordt gezegd dat het gelegen is in vrede en in blijdschap door de Heilige Geest (Rom. 14:17). Zelfs de Heidelbergse Catechismus stelt een gedeelte van de bekering daarin, dat men een hartelijke vreugde heeft in God door Christus (vraag en antwoord 90).

Vraag. *Hoe kan dan dit alles in overeenstemming gebracht worden met zo'n dodigheid en duisternis, als ik ervaar?*

Antwoord.

Omdat deze stof door velen al vaak en zeer voortreffelijk is verhandeld, zullen wij hier niet alles opschrijven wat erover gezegd kan worden. (Zie Voetsius en Hoornbeek: *Geestelijke verlatingen*; Chr. Love: *Balsem Gileads*; Bolton; Joseph Symonds; Oomius. Wij houden het daarentegen kort.

- (1.) De wezenlijke eigenschap van genade is iets anders dan een toevoegsel daarbij. Het dadelijke gevoel van vertroosting is een nadere weldaad. Als zo'n gevoel van genade een wezenlijke eigenschap van de genade zou zijn, zou iemand wanneer het aanwezig is, genade bezitten, maar wanneer het niet aanwezig is, zou hij geen genade bezitten. In dat geval zou men moeten erkennen, wat ten hoogste ongerijmd is, dat de Heere Christus een korte tijd zonder genade geweest is. Want aan het kruis miste Hij het gevoel der genade.
- (2.) Ook is de zucht en het ter harte nemen van de dadelijke troost van genade iets anders dan de troost van de genade zelf. Het eerste is wel altijd in de ware bekeerden, terwijl het laatste niet altijd gevonden wordt.
- (3.) De troost van genade is in zijn wortel en oorzaak ook iets anders dan in de dadelijkheid. De aangehaalde Schriftplaatsen moeten worden verstaan vanuit het eerste, niet vanuit het tweede. De oorzaak van troost, namelijk de gemeenschap met Christus, is en blijft altijd in ware bekeerden. De dadelijke ervaring daarvan komen ze echter dikwijls te missen (Job 13:24; Psalm 13, 30:8; Jes. 50:10).
- (4.) Wat betreft Romeinen 14:17, daarvan kan gezegd worden dat die niets tegen ons aanvoert.

Wij ontkennen namelijk niet dat het Koninkrijk Gods ook in vrede en blijdschap door de Heilige Geest bestaat, te weten op de wijze zoals die in het voorafgaande is aangewezen. Het oogmerk van de apostel is bovendien niet, alle omstandigheden in ogenschouw genomen hebbend, om te tonen waarin de ware

genade bestaat. Hij wil veelmeer benadrukken wat de bijzonderste dingen zijn, waar een christen het meest naar staan moet, om als een heilig onderdaan van het Koninkrijk van Jezus Christus in liefde met zijn naaste en in het bijzonder met zijn zwakke broeders te leven en te wandelen. Hij moet zich bijvoorbeeld met dat doel voor ogen niet concentreren op zijn eigen lust en zinnelijkheid om deze of gene spijs te eten, hetzij dat dit een ander sticht of ontsticht, verheugt of bedroeft. Hij moet juist veeleer zoeken rechtvaardig te zijn jegens eenieder, en vrede en eenheid met hen te bewaren. Dat zijn de rechtvaardigheid en vrede waarop de tekst doelt. Dat doende zal hij de gerustheid van het gemoed, die uit deze oefening van de rechtvaardigheid en onderhouding van de onderlinge vrede voortkomt, najagen en trachten te verkrijgen. Deze rust van het gemoed, die door de Heilige Geest gewerkt wordt, kan gevoeglijk als de blijdschap in de Heilige Geest worden opgevat.

- (5.) Op de woorden van de Heidelbergse Catechismus zeggen wij het volgende. Het hartelijk bedroefd zijn over de zonde wordt hier eveneens als een stuk van de bekering beschouwd, in het bijzonder van de doding van de oude mens. Daarom kunnen we echter nog niet de conclusie trekken dat hij, die niet altijd in de dadelijkheid hartelijk bedroefd is over de zonde, daarom geen deel zou hebben aan de ware bekering! Wanneer iemand slaapt of soms met andere zaken bezig is, kan hij niet altijd aan zijn zonden denken. Het is daarom nodig dat hier onderscheid wordt gemaakt tussen de hebbelijke en de dadelijke bekering, net als tussen de hebbelijke en dadelijke vreugde in God door Christus. Als deze vreugde in God door Christus beschouwd wordt als een stuk van de bekering, moet men niet denken dat de dadelijke vreugde een gedeelte zou zijn van de hebbelijke bekering, maar dat de hebbelijke vreugde een deel is van de hebbelijke bekering. Dat wil zeggen, dat de wortel van de geestelijke vreugde een gedeelte is van de wortel en de hebbelijkheid van de waarachtige en oprechte bekering. Nu dit is aangetoond, wordt door de woorden van de Heidelbergse Catechismus alweer niets tegen ons bewezen. Die erkent namelijk zelfs, dat de hebbelijke (aanwezige) vreugde in God door Christus, dat is het zaad en de wortel van de geestelijke troost en de vreugde van de ware bekering, niet kan worden losgemaakt, ja, daarvan een wezenlijk deel is. Bovendien stemt zij ermee in dat de dadelijkheid (het werkzaam zijn) van die vreugde wel voor een tijd in de bekeerde kan ophouden en verduisterd worden.

Aanhouding. Toch zegt de apostel: “Verblijdt u in den Heere allen tijd” (Filip. 4:4). Dit gevoel moet dus toch altijd in een bekeerde aanwezig zijn?

Antwoord.

- (1) “Te allen tijd” betekent niet: voortdurend, zonder dat er ooit een tijd van het tegendeel zou kunnen zijn. Het betekent veelmeer “in allerlei tijd”, dat is: niet alleen in tijd van voorspoed, maar ook van tegenspoed (Jak. 1:2).
- (2) De tekst is een aansporing: leeft zo, dat u altijd reden mag hebben om u te verblijden. “Want,” zegt Chrysostomus over deze tekst, “wat de apostel hier stelt, betekent even zoveel alsof hij zei: vertoon altijd een manier van leven, die u een oorzaak mag zijn van een gedurige vreugde.”
- (3) “Verblijdt u in den Heere allen tijd,” dat is: als u gemeenschap met God hebt. Dan hebt u altijd reden om u te verblijden. Daarom staat er niet eenvoudigweg “Verblijdt u allen tijd.”
- (4) “Verblijdt u in den Heere allen tijd”. Deze tekst is geen absolute belofte van Gods zijde dat Hij Zijn kinderen altijd de blijdschap en troost van Zijn genade zal geven, maar het is een plicht van de kant van de mens, dat hij die altijd

moet zoeken.

Aanhouding.

Ja maar, ik heb deze genade zelfs nog nooit gevoeld. Ik ben altijd al zo dodig en ongevoelig geweest, als ik nog ben.

Antwoord.

1. Zoals uw gehele ziel in dodige toestand zeer bedwelmd is, zo is uw geheugen over het algemeen daar ook niet vrij van. Het kan wel zijn dat u vergeten bent, wat u tevoren gevoeld hebt (2 Petrus 1:9).
2. Het kan naar onze mening ook wel zijn, dat iemand die ware genade bezit, nooit in zijn leven een vaste, bestendige gang of staat van gevoeligheid en troost vergund werd.
3. Het kan zijn dat hij voortdurend met vallen en opstaan, dan met een storm en dan weer met een tussenkomende kalmte of zonnenschijn, naar de hemel moet voortsukkelen. Zo moet (naar wij menen) de staat van Heman geweest zijn, toen hij zei: "Van de jeugd aan ben ik bedrukt en doodbrakende" (Psalm 88:16).
4. Hebt u het tot nu toe niet gevoeld, dan zult u het later nog voelen. Laat het u genoeg zijn dat de Heere komt, hetzij wat vroeger of wat later: Hij Die te komen staat, zal komen en niet achterblijven.
5. Dikwijls gaat zo'n uitspraak samen met ondankbaarheid, omdat u het "tevoren gevoelde" te klein acht of verdacht houdt. U oordeelt dat u niet hebt, hetgeen u niet direct kunt zien. Sommige bezochten spreken dit duidelijk uit. Zij hebben (zeggen ze) soms wel wat gevoeld, maar dat kan (naar ze menen) niet van de juiste aard geweest zijn, omdat het weer helemaal is verdwenen. Alsof deze voorbijgaande genadebewegingen alleen aan hun blijvende aanwezigheid getoetst en beproefd moesten worden. Dit is een verdrietige vergissing.

II. Ongevoeligheid over geestelijke smaak

Vraag. Hoe kan ik, die in geen geestelijke plichten enige reuk of smaak heb, maar die allemaal zo dor en zo droog volbreng, toch enige ware genade hebben?

Gods Woord eist immers zo duidelijk het tegendeel van Zijn kinderen. Dit kan met ontelbare Schriftplaatsen worden aangetoond. In Deuteronomium 28:47 wil Hij hebben dat Zijn volk Hem dient "met vrolijkheid en goedheid des harten". In Psalm 112:1 noemt Hij diegene gelukkig, "die groten lust heeft in Zijn geboden". In Spreuken 21:15 zegt Hij dat het de rechtvaardige een blijdschap is recht te doen. In Jesaja 56:7 staat dat Zijn kinderen zich verheugen in Zijn bedehuis. In Romeinen 7:22 schrijft de apostel Paulus dat ze een vermaak hebben "in de wet Gods naar den inwendigen mens". (Zie ook 1 Kron. 29:9; Psalm 19:9-12; 84:11; 119:14, 83; Joh. 4:34; Hand. 20:24; 2 Kor. 8:2; 9:7.)

Antwoord.

1. De genoemde Schriftplaatsen wijzen wel op de plicht van de wedergeborenen, maar niet op hun voortdurende staat. Ze gaan wel over wat ze gedurig zoeken moeten, maar niet over wat ze voortdurend vinden.

2. Om alle omstandigheden van de smaak die men hebben moet in de Godzalige oefeningen goed te verstaan, moet men er wel op letten, dat het eigenlijke wezen van deze of gene plicht niet bestaat in de smaak en zoetigheid die men heeft in het uitvoeren ervan. Het gaat erom dat de uitvoering van de plicht overeenkomt met de regels die daarvoor gelden. Het smaken van zoetigheid is bovendien niet alleen zeer veranderlijk, maar het kan zelfs in onwedergeborenen en verworpenen enigermate

gevonden worden (zie Matth. 13:20-21; Luk. 8:13; Hebr. 6:46). Het is precies zoals het goed schrijven van een schoolkind niet bestaat in de lust of het vermaak dat het in zijn schrijven heeft gehad, maar in de overeenkomst van de letters die het geschreven heeft met het voorschrift dat hem gegeven en voorgesteld was. Als zijn schrift daarmee overeenstemt, is het goed, of hij het nu met vermaak of zonder vermaak geschreven heeft (Jesaja 8:20, Gal. 6:16, Ef. 2:20).

Uitvlucht. Ja maar, het behoort ook tot die overeenstemming van onze plichten met hun voorschrift, dat ze met lust en smaak gedaan worden. De uitwendige overeenstemming van onze handelingen met de Wet is in het geestelijke niet genoeg. Er wordt ook vereist dat de gestalte van ons hart daarmee overeenstemt.

Antwoord.

Dat is waar, maar hier moet opnieuw onderscheid gemaakt worden tussen verstandelijke smaak in de geestelijke dingen en gevoelsmaak daarin; net zoals wij hiervoor over de droefheid over de zonde gezegd hebben. De eerste behoort mede tot de overeenstemming met de wet die in onze plichten vereist wordt en is niets anders dan een hoogachting van die plichten en een oprechte begeerte om die goed en naar behoren te mogen uitvoeren.

Maar de tweede, bestaande uit vurige en gevoelige bewegingen en prikkelingen van onze genegenheden, die uit de beoefening van die plichten voortkomen, wordt tot de voornoemde overeenstemming niet als iets wezenlijks vereist. Onze plichten kunnen waarlijk heilig en naar Gods Woord gedaan zijn, hoewel het gevoelige vermaak daarover niet wordt gevonden.

3. Men kan ook onderscheid maken tussen de zoetigheid en de smaak die men heeft in het beoefenen van de plicht en de smaak die men heeft in het voorwerp van de plicht. Het ene kunt u hebben, zonder het andere. U kunt smaak hebben in de uitvoering en beoefening van de plicht, hoewel u die nu juist niet hebt in het voorwerp van uw plicht. Bijvoorbeeld: een dienstknecht moet op last van zijn meester een of ander moeilijk, lastig of met gevaar verbonden werk doen. Als regel heeft hij geen smaak of zoetigheid in die moeilijkheid of in dat gevaar, dat aan dat werk verbonden is. Toch kan hij genoeg en vermaak hebben in het doen van het moeilijke werk zelf, wat zijn plicht is, omdat hij daarin zijn meester behaagt en gehoorzaamheid betoont. Zo kunnen Gods kinderen zich verblijden in de verdrukkingen (Rom. 5:3; Jak. 1:2). Niet omdat ze enig vermaak hebben in verdrukt te worden, in ziek, arm, veracht of ellendig te zijn, maar omdat de oefening van hun lijdzaamheid omtrent die dingen hun enig geestelijk genoeg geeft. Het kan met de gelovigen ook dikwijls zo gaan in andere dingen. Zij kunnen soms Gods Woord nogal met vermaak en lust horen, het Heilig Avondmaal met genoeg gebruiken, enzovoort. Dit niet omdat het Woord dat ze horen of het Avondmaal dat ze gebruiken, die zoetigheid schenkt, maar omdat ze zich in het uitvoeren van hun plicht in die zaken verheugen en vermaken.

4. Men kan soms ook de grootste smaak en zoetigheid hebben in een geestelijke zaak, hoewel men die zoetigheid niet heeft in deze of gene bijzondere verhandeling of voorstelling van die zaak. In het natuurlijke is dit duidelijk. Er zijn sommigen die altijd met smaak vlees kunnen eten, hoewel het hun soms op een verschillende manier opgediend moet worden. Evenzo hebben Gods kinderen wel altijd enige rechte smaak in de Heere Christus of in de inhoud van Gods Woord, hoewel ze dat de ene keer meer hebben in dat te horen en een andere keer meer in dat te lezen. Weer een andere keer hebben ze meer lust in dat te overdenken of met elkaar daarover te spreken. Toch zal iedere gelovige elk van die wijzen van omgaan met het Woord op zijn tijd en plaats

nodig en profijtelijk achten. Om tegemoet te komen aan hun zwakheden, schijnt het de Heere behaagd te hebben hun niet enerlei maar velerlei manieren om met Zijn Woord om te gaan te verordenen en voor te stellen.

5. Bedenk ook, dat als u zoetigheid vindt in de uitoefening van uw plicht, alleen omdat het uw plicht is, zonder dat u enige smaak kunt vinden in het voorwerp van uw plicht, uw gehoorzaamheid aan die plicht veel heerlijker en geestelijker is dan als dat werk zelf ook enig vermaak brengt. Het was veel meer een deugd in Abraham dat hij de moeilijkste zaak van de wereld wilde doen omdat God het hem gebod, dan dat hij tot iets vermakelijks zo bereid geweest was. Vindt u dan dikwijls geen geur of smaak in enige heilige oefeningen, hetzij in het lezen van Gods Woord of in iets anders, en wilt u het toch doen, omdat het u geboden is, ja, hebt u zelfs nog enig genoegen daarin, dat u het doen mag, bedenk dan met vrijmoedigheid dat uw plichten daarom niet minder maar veeleer beter volbracht worden. Zo doet u ze immers het meest tot Gods tevredenheid; anders kunt u ze dikwijls volbrengen uit pure eigenliefde en alleen tot uw eigen voldoening. Dit heeft soms tot gevolg, dat God de Heere komt en ons berooft van al die eigen smaak, ons vermaak en onze zoetigheid. Zo kunnen wij ons bezighouden met het pure werk der deugden, zonder enige eigen zoetigheid, waarmee wij onszelf anders gemakkelijk voeden.

Vraag. Is er dan zo weinig aan gelegen dat men zoetigheid of smaak heeft in de heilige plichten? Ja, is het soms beter dat men die niet heeft, als men zijn plicht maar waarneemt? Waarom wordt ze ons dan zo dikwijls en zo ernstig in Gods Woord geboden, zoals blijkt uit de genoemde Schriftplaatsen?

Antwoord.

- (1) Wij zeggen niet, dat aan het hebben van smaak en zoetigheid niet veel gelegen is. Ja, het tegendeel zeggen wij: de plichten kunnen zonder die verstandelijke smaak en zoetigheid, waarvan in het voorgaande gesproken is, niet behoorlijk uitgevoerd worden. Wij zoeken hier slechts in te scherpen dat het eigenlijke wezen van de plichtsbetrachting niet in die gevoelige smaak en zoetigheid gezocht moet worden.
- (2) Veel minder zeggen wij, dat het absoluut beter en heerlijker zou zijn de heilige plichten zonder smaak dan met smaak en zoetigheid waar te nemen. Het enige wat wij zeggen, is: wanneer het gebeurt dat Gods kinderen in het voorwerp van hun plichten geen zoetigheid kunnen vinden, hebben zij hun smaak en zoetigheid toch nog in de volbrenging daarvan. In dit geval is de gehoorzaamheid die ze in de gemelde plichtoefening tonen veel heerlijker en geestelijker, dan wanneer het voorwerp van die plicht haar ook smakelijk en vermakelijk geweest was. De reden is, zoals wij tevoren al gezegd hebben, dat de gemelde gehoorzaamheid in dat geval doorgaans met minder eigenbedoeling en met zuiverder zelfverloochening door hen beoefend en betracht wordt.
- (3) Deze smaak en zoetigheid in de heilige plichten wordt niet zonder reden zo dikwijls en ernstig in Gods Woord geboden. De reden hiervoor is echter niet, dat daarin het eigenlijke wezen van de plichtoefening bestaat. Het is juist omdat ze een bijzonder hulpmiddel is om tot de beoefeningen van deugden en volharding in alle goede plichten bewogen en aangespoord te worden. Ook is het een plicht, zoals alles wat tot de deugden helpen kan, deze smakelijkheid te zoeken en na te jagen.

Aanhouding. Is het dan geen zonde zonder die gevoelige smaak en zoetigheid heilige

dingen te doen?

Smaak en zoetigheid in heilige dingen te hebben kan tweeledig aangemerkt worden. Of ten aanzien van wat God daartoe doet, of ten aanzien van wat in ons moet zijn of wat wij daartoe moeten doen. In het eerste opzicht is het ontbreken ervan geenszins zonde, omdat wij niet gehouden zijn tot wat God voor Zichzelf gehouden heeft. Ja, het zou vermetel zou zijn ons zoiets enigszins aan te matigen. Maar in het tweede opzicht, betreffende wat wij doen moeten om die smaak of zoetigheid in ons te verwekken en te bewaren, zo is het ontbreken daarvan onze zonde. Niet omdat wij missen wat God ons op dat moment niet begeert te geven, maar omdat wij het onze niet doen om dat te ontvangen. Dit kan met het volgende voorbeeld worden verklaard. Laat iemand die zijn gezondheid mist, vragen of hij wel ongezond kan zijn zonder zonde. Ik zal ontkennend antwoorden, indien hij het zijne, waardoor hij zijn gezondheid behoorde te verkrijgen en te bewaren, niet doet of gedaan heeft. Ik zal echter positief antwoorden indien hij het zijne heeft gedaan en het aan hem niet hapert, maar alleen daaraan dat God zijn plichten niet liefde te zegenen. Het gaat hier net eender: het is uw zonde niet dat u Gods werk niet doet, maar dat u het uwe niet doet.

Aanhouding. Maar, och arme! Ik heb niet alleen geen zoetigheid of smaak in het goede dat ik doe, maar ik doe het zelfs met verdriet en tegenzin.

Antwoord.

Hoewel stellige tegenzin en verdriet niet vrijgeleit kunnen worden van zonde, kunnen ze wel met de genadestaat gepaard gaan. Het komt er hier in het bijzonder op aan of de ziel ook lusteloos en verdrietig is over haar lusteloosheid. Dit kan uit niets anders voortkomen dan uit een veroordeling van zichzelf daarover en een hartelijk verlangen naar het tegendeel, wat toch reeds de wortel van oprechte lust en vermaak is.

Aanhouding. Maar er zijn zoveel anderen, die met vurigheid, vreugde en smaak spreken en handelen van geestelijke zaken, die hun hart hebben bij alles wat ze beginnen.

Antwoord.

- (1) Verheug u daarover, maar benijd hen niet.
- (2) Dit ziet u het meest bij pas bekeerden. Het nieuwe van hun staat maakt hen over het algemeen wat levendiger en vuriger. De verandering die ze ontvangen, is zeer groot. Zij zijn als degenen die nadat ze lang in een duister gat gezeten hebben, plotseling in het licht komen en daardoor dan zeer geroerd en in vervoering gebracht worden. U bent misschien al wat verder in de genade gekomen, zodat het nieuwe er al wat af is. Allicht hebt u wat minder vurigheid, maar intussen meer bestendigheid en vastheid.
- (3) Geloof veeleer dat u te zekerder in de genade bent, omdat God u leidt door dorheid en geestelijke droogte, wanneer u Hem trouw blijft. Hij weet dat u begerig bent om Hem te dienen, al haalt Hij u juist niet erg aan door veel zoetigheid en liefelijkheid. Hij handelt hier dikwijls zoals de schoolmeesters met de kinderen die wat traag zijn om naar school te komen. Ze lokken ze soms met appels en peren of andere versnaperingen. De beste leerlingen geven ze die dingen niet, omdat die uit zichzelf, zonder die attenties, vlijtig genoeg komen.
- (4) Wat u als rechte beweeglijkheid beschouwt, kan dikwijls een ongepaste voorbarigheid en haast zijn, die niet te wensen, maar af te bidden is. Hard lopen en veel geschal maken zijn niet het belangrijkste, maar bedaardheid en bezadigdheid, die recht christelijk is. Die sluit de heilige vurigheid en beweeglijkheid geenszins uit, maar regelt die wel en houdt haar binnen haar

perken (2 Tim. 1:7).

Aanhouding. *Ja, maar ik kan geen onderscheid zien tussen mijzelf en puur vleselijke mensen. Zij gebruiken de middelen der genade zonder lust of vermaak; doe ik dat ook niet?*

Antwoord. Er is een wezenlijk onderscheid.

- U acht die middelen nog zeer hoog.

- U vernedert u over uw lusteloosheid.

- U werkt, bidt en zucht om meer bewogen en aangedaan te worden. Geen van al deze zaken gebeurt met ernst door de onwedergeborenen.

III. Ongevoeligheid over Gods oordelen

Vraag. *Waar blijf ik met mijn versteende hart?* Ik zie Gods oordelen wel, ik hoor ze wel, ja, ik draag ze dikwijls zelf en toch ben ik daaronder harder en onbeweeglijker dan een rots. Dit wordt in Gods Woord vaak veroordeeld en een teken van goddeloosheid genoemd (zie Jer. 5:3; Amos 3:6; 6:3). Ja, hoe menigmaal wordt aan de ware bekeerden niet een gevoelige en gans weke aard in dezen toegeschreven? (Zie Job 30:25; les. 22:4; 66:10; Jer.9:1; 13:17; 31:1819; Klaagl. 2:19; Hand. 9:4; Rom. 12:12, 15; 1 Kor. 12:26; 2 Kor. 8:8.)

Antwoord.

Behalve hetgeen tevoren gezegd is, wat ook op dit geval toegepast kan worden, moet ook het volgende waargenomen worden.

- (1) Geestelijke kloekmoedigheid en dapperheid, waardoor soms de pijn van de Goddelijke oordelen door Gods kinderen moedig wordt overwonnen en verminderd, moeten niet verward worden met de ongevoeligheid onder die oordelen. Deze dingen lijken enigszins op elkaar, maar ze verschillen in waarheid zeer veel van elkaar. Een kloekmoedig veldoverste zal dikwijls niet eens ontsteld zijn door het horen van een kanonschot, niet omdat hij het niet hoort of ongevoelig daarvoor is, maar omdat zijn hart daartegen standvastig en gesterkt is. "Hij zal voor geen kwaad gerucht vrezen; zijn hart is vast, betrouwende op den HEERE" (Psalm 112:7).
- (2) De deugd van christelijke lijdzaamheid en onderwerping aan Gods oordelen moet niet vermengd worden met ongevoeligheid onder die oordelen. God de Heere kan Zijn kinderen wel zulk een trap van zelfverloochening en onderwerping van hun harten geven, dat zij in alles wat Hij hun toeschikt, zoet of zuur, blijdschap of droefheid, gelijkmoedig kunnen blijven. Niet omdat ze ongevoelig zijn over wat Hij doet, maar omdat ze geleerd hebben vergenoegd te zijn in hetgeen ze zijn (Filipp. 4:11). Sensus non amittitur, zegt Bernhardus, sed submittitur: *het gevoel wordt niet weggenomen, maar onderworpen.*
- (3) De gewenning onder Gods oordelen te lijden kan de gevoelige ontroering en beweging daarover zeer verminderen. Een schipper die in duizend gevaren op zee geweest is, schrikt daarna nauwelijks van een storm. Niet omdat hij die niet opmerkt of voelt, maar omdat hij eraan gewend is. Het kan dan ook dikwijls uit die oorzaak van gewenning voortkomen in plaats van uit een of andere morele of zondige verstoktheid, dat de ene christen door Gods oordelen minder ontroerd en ontsteld wordt dan de andere.
- (4) De meeste aangehaalde Schriftplaatsen spreken van zulk een ongevoeligheid onder Gods plagen, die met verachting daarvan gepaard gaat. Die mag dan ook met recht de livrei van een goddeloze genoemd worden. De andere genoemde teksten wijzen alleen de gesteldheid van het hart aan, waarin Gods kinderen (wanneer Zijn gerichten op de aarde zijn) behoren te zijn, en niet

waarin zij altijd in werkelijkheid zijn.

Aanhouding. Ik kan nog wel gevoelig en ontsteld zijn over de zwaarigheden die mijzelf treffen, maar niet over zwaarigheden die anderen en in het bijzonder Gods Kerk en kinderen ondervinden (zie Amos 6; 1 Kor. 12:26).

Antwoord.

- (1) Totale ongevoeligheid over het lijden van anderen kan of mag niet verschoond worden.
- (2) Toch is het zo vreemd niet, dat u daarover minder ontsteld bent dan over uw eigen zwaarigheden, omdat uw eigen lijden u veel nader is en onmiddellijk raakt. De ervaring leert, dat de pijnen die in een bepaald gedeelte van het lichaam zelf haar plaats en oorzaak hebben, door de geneesheren idiopathici genoemd, als regel scherper en heviger ontstellen dan degene die door sympathie of medelijden gevoeld worden.
- (3) U moet echter de oordelen over Gods Kerk zwaarder en droeviger achten dan die over uzelf, hoewel ze u zo gevoelig niet ontroeren. Die meerdere achting is de wortel en het beginsel van meer ontroering.
- (4) Leer ook op te merken, dat het medegevoelen dat wij moeten hebben met het lijden van onze medechristenen, niet daarin is gelegen dat wij even zo grote, gevoelige smart in ons moeten gewaarworden over hun zwaarigheden als over onze eigen zwaarigheid.

Zij ligt juist daarin, dat het een vaste gestalte van ons hart is, dat zo dikwijls ons de ellendigheden van onze broeders voorkomen, wij terstond tot het oordeel aangespoord en vermaand worden, dat hun lijden ook ons aangaat en dat ook wij in en door hen door God geoordeeld worden. “Gedenkt de gevangenen, alsof gij mede gevangen waart; en degenen die kwalijk behandeld worden, alsof ook gij zelve in het lichaam kwalijk behandeld waart” (Hebr. 13:3).

Wij moeten ook de gestadige bereidwilligheid in ons gewaarworden om hen uit de innigste genegenheid van onze ziel naar al ons vermogen in hun lijden te hulp te komen, ja, zozeer alsof wij onszelf uit ons eigen lijden moesten helpen en verlossen (Joh. 15:13; 1 Joh. 3:16).

Hoofdstuk VII

GENEESWIJZEN

Nu de voornaamste tegenwerpingen weerlegd zijn, komen wij tenslotte tot de middelen en geneeswijzen waardoor dodige zielen van hun ongevoeligheid verlost kunnen worden, of ten minste daarin verlichting kunnen ondervinden. Wij stellen vooraf vast, dat alle dingen die wij tevoren als oorzaken van deze dodigheid aangewezen hebben, gewetensvol moeten worden vermeden, opdat door het ophouden van de oorzaken van deze kwaal de kwaal zelf des te beter zal genezen. De middelen die hier dienstig zijn, zijn tweërlei.

- I. Sommige dienen tegen de dodigheid en ongevoeligheid in het algemeen.
- II. Sommige tegen de bijzondere dodigheid over de zonden, de troost van Gods genade, de smaak in de heilige plichten en Gods oordelen.

I. Sommige dienen tegen de dodigheid en ongevoeligheid in het algemeen.

1. *Tijdig om raad vragen, eer het kwaad te diep is ingeworteld, komt hier van pas en het voorkomt de inbrekende ziekte.* Als er enig gestorven vlees zonder gevoel aan een been of ander lid begint te komen, moet dat terstond gestopt worden, of het kruipt voort en bederft het gehele lichaam. Deze kwaal groeit met trappen en waar ze zelf in ongevoeligheid bestaat, komt ze ook dikwijls ook zonder gevoel. Om deze oorzaak wordt ze door velen onderschat, waardoor ze gemakkelijk voort kruipt en des te moeilijker te genezen is. Velen zouden nooit zo ellendig zijn geworden, als zij tijdig om hulp hadden geroepen. Dikwijls moeten ze ongeholpen blijven, omdat ze te laat spreken. Zodra u merkt dat het u hier hapert en dat er enig eelt op uw hart begint te groeien, zo zie direct om naar een verstandige Geneesmeester, van Wie u weet dat Hij u met goede raad zal kunnen dienen (Mal. 2:7).

2. *U hebt de plicht om uw zielsstaat te onderzoeken.* Het verzuim hiervan is de oorzaak van de allergrootste verbijstering; alles kan niet anders dan verwilderen als dat ontbreekt. Maak, zo bid ik u, hier dagelijks uw werk van. Onderzoek alle hoeken en schuilhoeken van uw hart. Breng het een en ander dat u daar vindt onder bij enige algemene hoofdzaken en begin dan aan het uittrekken of inplanten, al naar gelang het kwaad of goed is wat u in uw hart aantreft. Zo zult u mettertijd tot kennis van uzelf beginnen te komen en bemerken waar het u aan hapert. Wie weet hoeveel korsten er niet op uw ziel gegroeid zijn? Die zult u dan op de juiste manier kunnen verwijderen en zo het gezonde vlees, om zo te spreken, voor allerlei genademiddelen beter openleggen. Daardoor zult u noodzakelijkerwijs meer ontroering ontvangen. “Doorzoekt uzelf nauw, ja, doorzoekt nauw, gij volk, dat met geen lust bevangen wordt,” zegt de Heere in Zefánja 2:1. Lees over de vrucht van dit onderzoek in Ezechiël 16:61: “Dan zult gij uwer wegen gedenken en beschaamd zijn.” En in Jeremia 31:19: “Nadat ik mijzelf ben bekendgemaakt,” zegt Efraïm, “heb ik op de heup geklopt; ik ben beschaamd, ja ook schaamrood geworden, omdat ik de smaadheid mijner jeugd gedragen heb.”

3. *Blijf nabij de Heere.* “Het is mij goed nabij God te wezen,” zegt Asaf (Psalm 73:28). Het is ook de dodige uitzonderlijk goed. “De Heere nu is de Geest” (2 Kor.

3:17) en “De Geest is het, Die levend maakt” (Joh. 6:63). God is het leven zelf (Joh. 14:6). Hoe nader dan bij Hem, hoe meer leven; hoe dichterbij het vuur, hoe meer warmte. Dit wordt jammerlijk verzuimd, en daarom zijn velen als een dode, en niet als een levendige. “Zo iemand in Mij niet blijft, die is buitengeworpen gelijkewijs de rank, en is verdord” (Joh. 15:6). De meeste droogheid en dorheid ontstaat uit het verzuim van deze beoefening. U mag uw gevoel zoeken bij wie en waar u wilt, u zult het bij niemand vinden, zo u het niet voor alles bij God zoekt.

3. *Ga om met gevoelige christenen, die vurig en in hun geestelijk doen en laten zeer in vervoering zijn.* Wij weten wel dat u hier eigenlijk niet aan wilt, maar u moet eraan. De ene geeuwer, zo ziet men, maakt de andere aan het geeuwen; de ene slaper ronkt de andere dikwijls ook in slaap. Maar hier zal het tegenovergestelde plaatsvinden. Het ene vuur zal het andere aansteken. Leg dove kolen op dove kolen en zij zullen dove kolen blijven, maar leg ze bij brandende kolen en zij zullen ook brandende worden. Onechte tranen kunnen dikwijls anderen aan het schreien maken, zoals blijkt bij treurspelen. Hoeveel te meer geldt dat voor tranen die uit het binnenste van het hart voortkomen. Kunt u hier of daar zo’n bewogen ziel opzoeken? Voegt u daar, naar de gelegenheid van uw beroepslichten, dikwijls bij en let nauwkeurig op hun ontroeringen. U zult daar onder Gods zegen bijzonder veel baat bij vinden. “Maar weeden ene, die gevallen is, want er is geen tweede, om hem op te wekken” (Pred. 4:10).

4. *Verzoek om elkaars gebeden.* Zelf moet u bidden zoveel als u kunt. Omdat u echter vanwege uw dodigheid dikwijls zeer flauw, geesteloos en krachteloos bent, moet u anderen die in een levendiger stand zijn, te hulp roepen. Niet alleen om voor uw gezondheid, voorspoed of iets tijdelijks, maar vooral om voor uw versteende hart te bidden. In alle dingen waartoe wij onszelf onbekwaam bevinden, verzoeken wij de bijstand van anderen. Waarom dan ook niet hierin? Er is zoveel aan gelegen en wij kunnen het zelf niet goed doen. “Belijdt,” zegt Jacobus, “elkander de misdaden, en bidt voor elkander” (Jak. 5:16).

II. Sommige tegen de bijzondere dodigheid over de zonden, de troost van Gods genade, de smaak in de heilige plichten en Gods oordelen.

De middelen van deze tweede soort zijn drieërlei:

- a. zij dienen tegen de ongevoeligheid over de zonden.
- b. Tegen de ongevoeligheid over de smaak in de heilige plichten.
- c. Tegen de ongevoeligheid over Gods oordelen.

De middelen tegen ongevoeligheid ten aanzien van de troost der genade slaan wij hier over, omdat die doorgaans bij andere goede schrijvers (waarvan sommige reeds eerder geciteerd zijn) gelezen kunnen worden.

a. Tegen dodigheid en ongevoeligheid ten aanzien van de zonde dienen de volgende geneeswijzen.

1. *U moet zeer bijzondere en onderscheiden kennis zoeken te verkrijgen van uw zonden, ja, zoveel als doenlijk is van haar gehele getal en al haar verzwarende omstandigheden.* Gewoonlijk is het opmerken daarvan te algemeen. Velen weten wel dat ze zondig zijn, maar zij blijven in die algemene kennis hangen. Daarom worden ze weinig door hun zonden bewogen. Ze zouden moeten streven naar een besef van hun vele zonden door gedachten, woorden en werken. Dan zouden ze zien hoeveel honderdduizend vloeken ze op hun ziel hebben liggen. Als ze zouden zien op hun zondige en helse verdorvenheid, die de wortel en moeder van dit alles is, zouden zij

wellicht geheel anders te moede worden. Het hart zou dan misschien breken, terwijl het nu versteend en verstokt blijft. David zag zijn zonden in hun wezenlijke zwaarte, ja, hij zag ze zodanig, dat ze hem te zwaar geworden waren. Maar zie eens hoe week dat gezicht hem maakte. Hij zegt: “Ik ben verzwakt en uitermate zeer verbrijzeld; ik brul van het geruis mijns harten” (Psalm 38:5, 9). Zie ook het voorbeeld van de verloren zoon (Luk. 15:21).

2. Indien u iets weet, waardoor uw genegenheden gewoonlijk geweldig geroerd worden, denk daar dan ernstig over na, voordat u zich tot de overdenking van uw zonden begeeft. Dit mag iets uiterlijks zijn, als het maar zodanig is, dat u daarna op een gepaste wijze tot de overdenking van uw zonden kunt overgaan. Daardoor zal het immers gemakkelijk gebeuren, dat uw genegenheden, die reeds ontroerd en aan het bloeden geraakt zijn, ook in het beseffen van uw zonden zeer bewogen en verwond zullen blijven.

Ik ken iemand, die als hij met weemoedigheid zijn zonden wilde bemediteren, soms vooraf de hartbrekende en tot tranen verwekkende brieven van Christoforus Love aan zijn vrouw en die van diens vrouw aan hem, overlas. Die brieven kunnen niet zonder tranen gelezen worden. Hij raakte hierdoor dan aan het schreien, waarna hij ook veel meer smelting van zijn hart over zijn zonden gewaarwerd dan anders.

Hebt u dan zo het een of ander, hetzij verlies van uw man, van uw vrouw, van uw kind, moeder, of iets anders dat u zeer week maken kan, staarrog daar eerst wat op, naar dat uw gelegenheid vereist en toelaat. Kom daarna met dat ontroerde hart tot de overdenking van uw zonden. Zonder twijfel zal dat u in het verwekken van gevoeligheid daarover zeer nuttig zijn.

3. Neem Christus voor de uwe aan. Voelt u Hem niet, zo zoek Hem en grijp Hem. U meent dikwijls, dat u Hem niet mag aannemen, omdat u uw zonden zo weinig gevoelt. U kunt uw zonden echter nooit levendiger en op een meer evangelische wijze gevoelen, dan wanneer u Hem aangenomen hebt. Wat kan het u veel smarten of uw zonden Christus mishagen, indien u geen betrekking op Hem hebt, maar als Hij alleen een vreemde en onbekende voor u is?

Als Hij echter uw eigen Middelaar is, tegen Wie u misdagen hebt, zal dat u zeker meer in de ziel treffen. Hoe weende Maria Magdalena, en hoe ontsteld was zij? (Joh. 20:13) Maar waarom toch? Was het omdat er zomaar iemand uit het graf verdwenen was? Nee! Het was omdat Degene die weggenomen was, haar aanging en haar Heere was. “Zij hebben,” zegt ze, “mijn Heere weggenomen” (Joh. 20:13). Dat eigene, dat drukte haar in het hart.

4. Overdenk en bemediteer dikwijls het lijden van Jezus Christus: laat de wonden van Zijn lichaam wonden in uw ziel maken. Zie op Zijn dood en vervloeking, bedenk hoe grote tiran en moordenaar u bent, die Hem dat alles heeft aangedaan. Want zo Hij voor u gestorven is en u Hem voor de uwe hebt aangenomen, zo hebt u met uw zonden Hem dat alles aangedaan. Wat moeder zal het hart niet breken, als ze ziet dat haar kind in het vuur ligt, ja, wanneer het door haar schuld of verzuim daarin geraakt is? In veel sterkere mate kunt u in het kruis van Christus zien wat u gedaan hebt. U hebt niet uw kind, maar uw Schepper, uw Onderhouder, uw Verlosser, ja, uw dierbare Vriend in hemel en op aarde, niet allen in het vuur, maar zelfs in de hel terneer gestoten. Zo u dit dikwijls en op de juiste manier aan uw hart brengt, zal het u gewis gevoeliger en weemoediger maken. De Schriftplaats is duidelijk, Zacharia 12:10: “Zij zullen Mij aanschouwen,” zegt de Heere, “Dien zij doorstoken hebben, en zij zullen

over Hem rouwklagen als met de rouwklage over een enigen zoon; en zij zullen over Hem bitterlijk kermen, gelijk men bitterlijk kermt over een eerst geborene.”

b. Neem tegen de ongevoeligheid van smaak en zoetigheid in de heilige plichten het navolgende ter harte.

1. Volbreng uw plichten niet alleen, maar neem ze ook zoveel mogelijk ter harte. Alleen de uiterlijke betrachting ervan is ijdelheid, het is slechts de schors en schil. U moet tot het binnenste doordringen, anders likt u slechts aan de fles en kunt u niet proeven wat daarin is. U moet de noot kraken, wilt u de smaak van de pit krijgen. Het is hier net als met sommige specerijen die niet ruiken willen, voordat ze in stukken gewreven worden.

Houd en hoor Gods Woord; houd en hoor het niet alleen, maar overleg en herkauw het ook in uw harten. Lectio quarit, meditatio invenit; oratio postulat, contemplatio degustat. Dat is: door het lezen zoekt men het, door het mediteren vindt men het; door het gebed eist men het, door het beschouwen en overleggen proeft men het. Dan zal de overdenking van alles uw gehemelte zoet zijn, ja, dan zullen de woorden van de Heere u tot vreugde en blijdschap van uw hart zijn. Dit is alleen zo, wanneer u Gods woorden niet alleen gevonden, maar ook opgegeten, dat is gebroken en in uw hart als verteerd zult hebben. Zie dat duidelijk in Jeremia 15:16.

2. Volhard evenwel in uw plichten, hoe koud en dor uw hart daaronder ook is. Gods Woord, het bidden en het Avondmaal moge u smaken of niet smaken, verzuim ze daarom niet. Want smaken ze u niet als u ze gebruikt, nog minder zullen ze u smaken als u ze niet gebruikt. God wil niet anders dan door het aanhoudende gebruik de smaak in u verwekken. Hij maakt niet anders levendig dan door Zijn wegen (Psalm 119:37). “En wie zijn weg wel aanstelt, dien zal Ik Gods heil doen zien” (Psalm 50:23). Het is niet anders dan een list van de satan om u door de smakeloosheid die u in de plichten hebt tot het verzuim ervan te bewegen. Wees daartegen op uw hoede, want door hem te gehoorzamen zult u zeker niet winnen, wel verliezen.

3. Zoek altijd de meeste smaak en zoetigheid in wat het bestendigst en onveranderlijkst is in de heilige plichten en het minst van de juiste uitvoering daarvan kan worden losgemaakt. Dat is de gehoorzaamheid in het waarnemen van Gods geboden. Het is een veelvoorkomende misvatting, dat u de meeste smaak zoekt in de effecten en vruchten van de plichten en het minst in de gehoorzaamheid aan God. De effecten en vruchten van de plichten zijn zeer veranderlijk en vloeien daar niet altijd onfeilbaar uit voort. Als u dan uw smaak voornamelijk gaat zoeken in dat veranderlijke, hoe kan het ontvangen van die smaak dan ook anders dan veranderlijk zijn? Bijvoorbeeld: dat u zo weinig zoetigheid hebt in uw gebeden, wordt dikwijls veroorzaakt door het feit dat u die zoetigheid wilt afleiden uit de vruchten en profijten die met uw gebeden bereikt en niet zozeer uit de gehoorzaamheid die u daarin aan God getoond hebt. Het laatste is echter onveranderlijk bij uw gebed, indien het oprecht gedaan is, terwijl het eerste dikwijls daarvan gescheiden kan worden. Trek hier dan toch lering uit. In het houden van Zijn geboden zelf, niet alleen in de vruchten daarvan, is grote loon (Psalm 19:12). “Mijn spijs is,” zegt Christus, “dat Ik doe den wil Desgenen Die Mij gezonden heeft” (Joh. 4:34).

c. Gebruik tegen uw dodigheid en ongevoeligheid over Gods oordelen deze middelen.

1. *Werp toch weg alle verkleining van Gods oordelen, want daardoor wordt uw verstand om de schrikkelijkheid ervan te zien verduisterd en uw gevoel en beweging*

daarover verdoofd en uitgeblust. Genees de breuk van Sion nooit op het lichtst (Jer. 6:14). De inbeeldingen en overdenkingen dat de nood zo groot niet is, dat anderen het zeker zo kwaad hebben, dat het misschien niet lang zal duren, enzovoort, zijn wel geschikt en nodig om u geduld te leren oefenen, maar moeten geenszins uw gevoeligheid of beweeglijkheid verhinderen of stuiten. Ja, als het schijnt dat ze daartoe strekken, dan moeten ze geheel uit uw gedachten verjaagd en uitgebannen worden. Gods gramschap zien

2. *Leer Gods vreselijke gramschap zien in al Zijn oordelen.* “Hoort de roede en Wie ze besteld heeft” (Micha 6:9). U hangt hier dikwijls te zeer aan de uiterlijke zwaarigheid en schade die uit de plagen voortkomen, alsof dat het ergste en slechtste zou zijn wat daarin te vinden is. Dit is een schadelijk misverstand, want al verloor u alles wat u had door een van Gods oordelen, ja, al droeg u daardoor alle smarten van de hele wereld, zo is dat alles nog niets vergeleken bij de vonken van Zijn verbolgenheid die daarachter schuilgaan. “Des konings gramschap is als het brullen eens jongen leeuws. Zijn grimmigheid is uitgestort als vuur, en de rotsstenen worden van Hem vermorzeld. Wie kent de sterkte Zijns toorns en Zijn verbolgenheid, naar dat Hij te vrezes is” (Spreuk. 19:12; Psalm 90:11; Nahum 1:6).

Het is daarom nodig dat u door dat uiterlijke van die plagen wat heendringt en daarin voornamelijk het brandende en grimmige aangezicht van de allerheiligste en rechtvaardigste God leert zien. Hij is evenwel niet vertoornd tegen uw persoon zelf, maar tegen uw daden en acties waarop die oordelen dan ook betrekking hebben. U zult dan wellicht in plaats van ongevoelig te blijven aan het sidderen en beven beginnen te geraken (zie Job 40:6; Jes. 51:6). Wat maakte toch onze Zaligmaker Christus zo gevoelig onder de oordelen die Hem drukten? Was het alleen die uiterlijke zwaarigheid en smartelijkheid van Zijn lijden? O nee, want dan zouden vele martelaren Hem zeer ver overtroffen hebben in lijdzaamheid. Het was het gezicht van Gods brandende verbolgenheid die Hij in Zijn bitter klagen steeds ondervond.

Vraag. *God oordeelt Zijn kinderen immers niet uit haat of uit toorn, maar uit liefde.*

Antwoord.

- (1) Haat en toornigheid zijn niet een en hetzelfde. Gods oordelen komen nooit over Zijn kinderen uit haat, maar wel, menselijkerwijs gesproken, uit toornigheid. Nooit haat Hij in werkelijkheid Zijn bekeerden, maar Hij wordt wel verbolgen en toornig op hen; zoals een vader wel toornig kan worden op zijn liefste kinderen. “Ik was,” zegt Hij Zelf, “op Mijn volk zeer toornig, Ik ontheiligde Mijn erve” (Jesaja 47:6).
- (2) Zijn oordelen komen nooit voort uit haat tegen de persoon van Zijn kinderen; die heeft Hij nog altijd lief, hoe streng Hij hen ook oordeelt. Wel komen zij voort uit haat tegen hun zonden, zoals wij reeds gezegd hebben, want die haat Hij immers net zozeer als die van de allergoddelooste, indien niet meer! Hij is “hun geweest een vergevend God, hoewel wraak doende over hun daden” (Psalm 99:8).

3. *Houd uzelf altijd voor een medeoorzaak van Gods oordelen; vooral als ze algemeen en doorbrekend zijn.* Als Hij enig kwaad over Zijn Kerk laat komen, schuif de schuld dan niet alleen op een ander, hoewel die daaraan dikwijls wel wat meer dan u bijgedragen kan hebben. Bedenk echter altijd, dat ook u door uw eigen zonden de brand hebt helpen stichten, hetzij veel of weinig. Dit maakt de Kerk zo gevoelig. “De kroon,” zegt zij, “onzes hoofds is afgefallen; o wee nu onzer, dat wij zo gezondigd hebben!” (Klaagl. 5:16) Dat is: dat wij dit ook mede met onze zonden veroorzaakt

hebben. Dit was ook de reden van Daniëls ontsteltenis, zoals u zien kunt in zijn boek, hoofdstuk 9 vers 11 en 12. “Maar geheel Israël,” zegt hij, “heeft Uw wet overtreden, met af te wijken, dat zij uw stem niet gehoorzaamden; daarom is over ons uitgestort die vloek en die eed, die geschreven is in de wet van Mozes, den knecht Gods, dewijl wij tegen hem gezondigd hebben.” En even tevoren schrijft hij in het achtste vers: “O Heere, bij ons is de beschaamdheid der aangezichten, bij onze koningen, bij onze vorsten en bij onze vadersen.” Maar waarom toch? “Omdat wij,” zegt hij, “tegen U gezondigd hebben.” Dat is: omdat wij met onze eigen boosheid Uw toorn aangestoken hebben. Wie een kerk ziet branden, mag daarover wel verbaasd staan, maar zal daarover toch het meest ontstellen als hij ziet dat hij zelf door zijn onvoorzichtigheid het vuur heeft aangestoken. Zo zal het ook met uw eigen ziel zijn, indien u zo terecht uw eigen hand in het verwekken van Gods bijzondere en rechtvaardige plaag leert opmerken.

*De schuld die u erkent te hebben in het kwaad,
zal maken dat het u terecht ter harte gaat.*

4. Stel u altijd levendig voor ogen, dat alle middelen om van Gods oordelen verlost en ontslagen te worden vruchteloos zijn zonder Zijn hulp en bijstand. Dat men door Zijn bezoeken zo hartelijk niet geraakt of geroerd wordt, komt dikwijls hiervandaan, dat men altijd nog een mogelijkheid ziet. In het algemeen heeft men nog iets op het oog, waardoor men meent eruit verlost te worden. Daarom zegt de Heere tegen de Joden: “Gij zegt niet: het is buiten hoop: gij hebt het leven uwer hand gevonden, daarom wordt gij niet ziek” (Jes. 57:10). Komen er oorlogen, men ziet nog een uitkomst (zo men meent) door zijn soldaten, forten, marineschepen, kracht van rijkdom, gunst van bondgenoten, enzovoort. Komt er een besmettelijke ziekte, men vertrouwt op geneesmeesters, verandering van lucht, enzovoort. Komt er een economische malaise, inlandse onenigheid, werkeloosheid, of iets anders, men weet altijd nog raad daartegen. Door die veelvuldige adviezen die men kent, acht en beseft men de rampspoeden des te minder.

Gedraag u hierin heel anders en merk eens op, dat u buiten God ten ene male zonder hulp en zonder hoop bent. Gewis, u zult zich zowel over uw bijzondere zwaarigheden alsook over de algemene plagen over kerk en land onder Gods zegen spoedig meer ontsteld en bewogen gevoelen. De kracht van dit middel kan men duidelijk zien bij koning Josafat, toen de Moabieten en de Ammonieten met een grote menigte tegen hem optrokken. “Hij vreesde”, staat er, dat is, hij verbaasde, hij verschrikte, gelijk het grondwoord soms kan betekenen. Maar waarom toch? Wat maakte hem zo gevoelig? “Want,” zegt hij, “in ons is. geen kracht tegen deze grote menigte, die tegen ons komt, en wij weten niet wat wij doen zullen; maar onze ogen zijn op U” (2 Kron. 20: 3, 12).

Het is zoals met een mens, die in een diepe put is gevallen. Zolang hij nog een koord of ladder voor zijn ogen ziet om daaruit te komen, zal hij daarin weinig zwaarigheid zien. Maar als iets dergelijks niet voorhanden is, dan zal hem zijn val pas echt beginnen te benauwen en aan het hart te raken (Psalm 130:1; Jer. 31:9; Jona 1:5; Matth. 8:25).

Uitvlucht. Ik zie nu wel, dat er middelen genoeg tegen mijn bedroevende dodigheid zijn. Maar helaas! Ik heb die zo niet gebruikt; ben en blijf ik daarom, zoals ik vrees, nu zo stokachtig?

Antwoord.

(1) Hebt u ze nooit gebruikt, dan is het nu immers de tijd dat u ermee begint, omdat u daarin onderwezen bent en de gelegenheid ertoe hebt. U hebt misschien andere manieren gebruikt, zoals God verscheidene middelen die tot een zaak dienen in Zijn

Woord voorschrijft. Ik weet dat u, recht bekommerde, dikwijls oprecht om levendigheid en gevoeligheid gezocht hebt, hoewel wat kreupel en gebrekkig. Dit is, wanneer de ziel wegens haar ontsteltenis soms niet anders kan, al een zeer krachtig en profijtelijk middel (Psalm 38:10; 138:3; Rom. 8:26).

U zegt, dat u de middelen zo niet gebruikt; ergo u doet het nog wel enigszins! Weet dan:

- (1) Dat de beloften van Gods hulp, zowel hier als in andere geestelijke zaken, niet slaan op een volmaakte, maar op een gewetensvolle en oprechte betrachting van de middelen die Hij in Zijn Woord voorschrijft (2 Kron. 30:19; Jes. 1:19; Matth. 10:7). Dat is: dat de ziel de genoemde middelen niet verwerpt, maar goedkeurt. Dat ze begeerte heeft om die te gebruiken, die niet willens en wetens verzuimt. Zo er zoiets mocht tussenkomen, dan beklaagt en veroordeelt zij dat en zoekt zich met alle ernst weer op te richten en moed te vatten om het vorige gebrek te verbeteren. Als Gods beloften alleen op een volmaakt gebruik van de middelen toegeëigend zouden mogen worden, zou geen mens in de wereld zich daarop mogen verlaten. Er is immers niemand die de middelen in alle delen en trappen zo volmaakt waarneemt, of zij behoorden nog beter en volmaakter waargenomen te worden.
- (2) Zie er wel op toe, dat u van de middelen geen afgoden maakt, menend dat het gebruik daarvan de voornaamste oorzaak van uw toegenomen levendigheid en gevoeligheid zou zijn. Zonder dat u het merkt, kan hier gemakkelijk enige werkheiligheid bijkomen. De middelen moeten slechts geacht worden als middelen. Daarom moet uw geloof niet daarop gevestigd zijn, maar op de beloften die God daarbij gevoegd heeft. Alleen ter wille van die beloften, niet ter wille van de middelen zelf geeft en volbrengt Hij wat Hij op het gebruik van de genoemde middelen beloofd heeft (zie Psalm 115:1). Daarom moeten de middelen ook niet veronachtzaamd worden. God belooft Zijn hulp net zo goed bij een onvolmaakt en gebrekkig gebruik van de middelen, als bij een minder gebrekkig gebruik daarvan, zoals zoeven is aangetoond. Waarom zou u dan ook niet op Zijn hulp mogen hopen, hoewel uw gebruik van de middelen wat kreupeler is dan u wel wenste?
- (3) De grond van hoop is even zeker als vast, namelijk Gods belofte. Waarom zijn uw vertrouwen en hoop zelf dit dan ook niet? Ik weet wel dat de mate waarin de voorgeschreven middelen om dit of dat geestelijk goed te verkrijgen behartigd worden, evenredig is met de levendigheid van de hoop van Gods kinderen om vanuit die middelen de rechte vrucht te scheppen. Dat neemt echter niet weg, dat het wezen van de hoop door hen mag, ja, moet vastgehouden worden, al is het gebruik van de middelen bij hen nog zo sober; zij is immers ook oprecht.
- (4) Wacht u ervoor dat u de wonderlijke goedertierenheid en vriendelijkheid van uw God niet tekortdoet, menende dat Hij harder en wreder tegen Zijn lieve kinderen zou zijn dan u tegen de uwen, ja, tegen uw knechten en dienstmaagden. Wat dunkt u, als die ziek of lichamenlijk zwak waren, zou u niet met de minste van hun diensten vergenoegd zijn? Ja, al deden ze geen half werk, zou u het niet voor vol aanzien, alsof zij, in gezonde toestand het dubbele gedaan hadden? Hoe zou u dan kunnen denken dat de Heere uw God van u, die zo jammerlijk ziek bent naar de ziel en door medelijden ook dikwijls naar het lichaam, Zich met uw oprechte pogingen in het gebruik van de voorgeschreven middelen niet zou laten vergenoegen? U, die maar een straaltje hebt van Zijn goedertierenheid en oordeelkundigheid, bent zachtmoedig ten aanzien van de uwen en de knechten en dienstmaagden. Zou Hij het dan niet zijn ten aanzien van Zijn kinderen als ze zo

zwak, zo ontsteld en zo ziek zijn? “Hij zal Zijn kudde weiden gelijk een herder; Hij zal de lammekens in Zijn armen vergaderen en in Zijn schoot dragen; de zogenden zal Hij zachtkens leiden” (Jesaja 40:11; zie ook Psalm 9:911; 78:38; Jes. 10:27; Hos. 2:18; 11:34; Matth. 12:20; 13:23).

Uitvlucht. Maar wat zal het baten dat ik al die middelen gebruik? Ik voeg er toch geen hart of leven aan toe; kunnen ook zulke dode betrachtingen enig profijt hebben?

Antwoord.

- (1) Ze kunnen ten minste geen kwaad of schade doen. U doet uzelf en uw betrachtingen onrecht, dat u ze dode betrachtingen noemt, omdat noch u, noch zij dood zijn.
- (2) U bent wel dodig, dat wil zeggen dat u leven heeft zonder dit te gevoelen, maar u bent niet levenloos. Dit is hiervoor op verscheidene plaatsen zo duidelijk aangetoond, dat ik niet begrijp, hoe u het nog langer ontkennen kunt.
- (3) U moet de genoemde middelen niet gebruiken omdat u levendigheid en hartelijkheid genoeg hebt, maar opdat u meer zult krijgen. Wat wilt u dan zeggen? “Ik heb geen geest of leven in mijn plichten, ergo ik behoef de middelen daartoe niet te gebruiken.” Omdat u dat niet hebt, daarom moet u ze juist gebruiken. Wanneer u daarvan genoeg had, was het niet nodig dat u ze gebruikte.

Aanhouding. Het schijnt toch onmogelijk te zijn dat mijn hart ooit weer week zal worden.

Antwoord. Waarom toch onmogelijk? Is het God onmogelijk geweest genade te geven waar ze nog niet was en te herstellen waar ze geheel verloren was, gelijk in Adam? Zal het nu onmogelijk voor Hem zijn, die maar wat aan te blazen en te verwakkeren, waar ze al is?

U moet uw geloof hier wat beter te werk stellen. En al zou het u onmogelijk schijnen, dan toch moet u het geloven op Gods Woord, “tegen hoop op hoop” (Rom. 4:18; Hebr. 11:1). Volg hier de Godzalige Luther, voor wie (zoals van hem verhaald wordt) dit zijn drie voornaamste bekommelingen waren 1. God te kunnen beminnen, als Hij Zich als een vijand vertoonde. 2. Uitgestelde dingen te kunnen hopen. 3. Dingen te kunnen geloven, die voor de natuurlijke reden onmogelijk schenen te zijn.

Aanhouding. Ja, maar mijn staat is te zeer verbijsterd. God doet nu immers geen wonderen meer?

Antwoord. Dat God die gave van wonderen te doen aan anderen nu niet meer verleent, is de leer van onze kerk tegen die van het pausdom. Maar daaruit volgt niet, dat Hij daarom nooit enig wonder meer doen zou. Zoiets is ook nooit absoluut door iemand staande gehouden, hoewel men over deze of gene bijzonderheid niet al te lichtgelovig moet zijn. Maar daar komt het niet op aan en daarom zeggen wij, dat het geenszins een wonder zou zijn, al was uw staat noch zo verward, indien God u weer echt gevoelig maakte. Het zou immers niets uitwendigs en ongewoons zijn (wat in een recht wonder wel vereist wordt), maar iets inwendigs, wat God dikwijls aan Zijn kinderen doet, volgens de gewone gang van Zijn beloften.

Wellicht verstaat u evenwel onder een wonder iets dat God door een bovennatuurlijke kracht en zonder middelen doet. Welnu, dan zijn wij het nog steeds met elkaar eens, omdat wij niet zeggen, dat Hij het zonder de middelen zou doen. Daartoe hebben wij u juist de eerder genoemde middelen aangewezen. Wel is zeker, indien het Hem heerlijk en tot uw zaligheid nodig is, dat Hij Zijn belofte nakomt, desnoods zonder middelen.

Hij zal ervoor zorgen dat Zijn Woord waarachtig wordt, en hiervoor moet niet u, maar Hij zorg dragen. “Hij blijft getrouw; Hij kan Zichzelven niet verloochenen” (2 Tim. 2:13). Daarom, als het tot Zijn eer en tot uw zaligheid nodig is, dat u in uw gevoeligheid hersteld wordt, zal dit voorzeker geschieden, al is het door een wonder. Is het daartoe echter niet nodig en gebeurt het niet, dan hebt u toch reden om u vergenoegd te houden, omdat het noch uw God van Zijn eer, noch u van uw zaligheid zal kunnen beroven, zoals reeds is aangetoond.

Aanhouding. Ik word niet alleen niet weker of gevoeliger door het gebruik van de genoemde middelen, maar integendeel harder en verstokter.

Antwoord.

Houd ze toch aan de hand. Het is maar bij toeval, dat u er harder door wordt, zoals ook de zieken soms zieker worden door het gebruik van goede medicijnen. God wil uw geloof hierdoor misschien beproeven. Daarom laat Hij de middelen voor een tijd niet alleen niets uitwerken, maar u juist schaden om te zien of u op Zijn Woord toch daarin zal voortgaan.

Uw dodigheid is wellicht nog niet op het hoogtepunt. Mogelijk wacht de Heere daarop, eer Hij Zijn geneesmiddelen krachtig wil maken. Ja, misschien wil Hij de dodigheid nog hoger laten rijzen, om dan te meer eer in uw genezing te behalen. Het is een onfeilbare vuistregel voor Gods kinderen, zolang God hen nog niet verlicht en verlost, dat hun zwaarigheid dan nog niet op het hoogtepunt is. Anderzijds is ook waar, dat Hij hen zekerlijk spoedig zal verlossen wanneer hun zwaarigheid daar wel is. Troost u hier dan ook mee. De woorden van de apostel zijn duidelijk: “God is getrouw, Welke u niet zal laten verzocht worden boven hetgeen gij vermoogt, maar Hij zal met de verzoeking ook de uitkomst geven, opdat gij ze kunt verdragen” (1 Kor. 10:13; zie ook Gen. 22:1112; Job 38; Psalm 107:56).

Wij zullen aan het reeds genoemde niets meer toevoegen om van ons voorgestelde oogmerk om kort te zijn niet af te dwalen. *Wij bidden alleen de God van alle genade en vertroosting, dat Hij al het geschrevene met de kracht van Zijn Heilige Geest wil vergezellen en uw hart, dat over de dodigheid en ongevoeligheid klaagt, zodanig wil bewerken, dat u zich meer en meer boven die allerdroevigste staat uit mag worstelen.* Dan mag u voortaan in grote gevoeligheid uw zonden betreuren, Zijn troost genieten, uw plichten uitvoeren en voor Zijn oordelen vrezen.
Amen, ja amen.

Bucerus De Regnum Christi. Lib.2, cap.61, pag. 241.m.

Ad eum ergo modum(de quo scil. Ante dixert) regnantefilio Dei apud ejusmodi Populos, qui non obtineet in eis vera vitae sanctimonia & quam officisissima Charitas? Qua quemlibet eo impellat, ut discat simper & efficiat aliquid boni peris, unde in omnem ecclesiarum usum suam quia proferat portionem quo ita prospiciatur in ecclesia omnibus & singulis Christi membris, nu quisquam egeat.

FINIS